

Новы Час

БЕЛАРУСІ НЕ ХАПАЕ ЗМЕНАЎ

Стар. 3

АДКУЛЬ СТОЛЬКІ ПАЗІТЫВУ?

Мы канструюем не только плот на лецишчы, мы канструюем сацыяльную реальнасць.
У кожнага яна свая

Стар. 4

СЕРЫЯЛ «ШКОЛА»: ВЯРТАННЕ ЎЗВЯРЫНЕЦ

«Крычаце на іх. Забірайце і рвіце кнігі, часопісы і шыткі не па вашым прадмеце.
Стайце двойкі атрамантам у журнал. Гэта не дзеци, гэта жывёлы!»

Стар. 22

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Стар. 9–16

ЧЫТАЙЦЕ

Ў НАСТУПНЫМ НУМАРЫ!

Нарыс Кастуся Тарасава

ПАСЕЧНАЯ ДЫНАСТЫЯ

З цыклу «Невядомая гісторыя»

Перамены ў сферы культуры, у супрацьвагу грамадска-палітычнай, эксперты ацінваюць як найболыш пазітывуныя. Асноўнай тэндэнцыяй апошніга квартала 2009 года стала паглыбленне «карактэрочнай» беларусацьці і ёўрапеізацьці культурнай палітыкі ўладаў. У якісці прыкладаў прыводзяцца факты «эрзабітніцтва» беларускай мовы ў сродках масавых інфармацый, «фактычнае заахвочванне грамадзян падчас перапісу сцвярджаць сваю беларускую ідэнтычнасць», «падтрымка беларускімі ўладамі грамадскай кампаніі па працяганніе транслітэрнай назвы дзяржавы «Беларусь» у замежных мовах».

«Гэтыя крокі спрыялі тату, што грамадзянская супольнасць атрымала вялікую слабоду ў вытворчасці культурных прадуктаў, якія спрыяюць «беларусацы» і «ёўрапеізацыі» грамадской свядомасці — дастаковы ўспомніць ад кампаніі «Будзьмы», якая сутикалася толькі з абмежаванымі супрацівамі з боку дзяржавных органаў», — адзначаюць аналітыкі.

Сфера культуры — супрацьвага адзінай прастора, у якой за пятнаццаць год так і іншакі атрымліваюць сябе план аббівіння параграфу Міністру і судоў, але станоўчага складца сабе план аббівіння параграфу Трэнду тэндэнцыя не абыла.

Цягам апошніх месяцаў працэсы палітычнай лібералізацыі ў Беларусі прытвармазліся, аднак у сферы палітычнай дэмакратызацыі адбыліся змены да лепшага — гаворыцца ў першай справацдачы з серыі сістэматычных штоквартальных маніторынгаў Беларускага інстытута стратэгічных даследаванняў. Супаставіў высновы аналітыкаў з рэчаіснасцю.

«Праявы патэнцыйнай лібералізацыі альбо яе дэклараваныя намеры ў тыхіх сферах, як свабода слова (спрошчаны парадак рэгістрацыі газет на новых законе і заўгленая адмова ад амбекавання свабоды ў інтэрнэце) і свабода асацыяцый (разгляд магчымасці адмены крымінальнага артыкула 193-1, спрацьвашнне рэгістрацыі НДА), не зналі свайго развіція, а ў шэрагу выпадкаў адбыўся адкат назад або быў агучаны намер узманіць жорсткасць палітыкі», — канстатуюць эксперты.

Лібералізацыя — гэта прапрас, які прадугледжвае накіраванне дзеяння, то бок вектара руху. У выпадку Беларусі гэты рух нагадвае вальс — танецца колу. Напрыклад, сітуацыя с CMI. Пасля віртання ў сістэму дзяржавнага распавіску некалькіх Non-Governmental выданняў і спрацівніцтва парадку рэгістрацыі новых CMI лагічным выглядала чаканне далейшага прагрэсу і развіція сітуацыі. Аднак праз колькі месеціў старшыня Беларускай асацыяціі журналистаў Жанна Літвіна з сумам гаворыць: «Ідзе адкат назад».

Прабіцца хоць нейкім бокам у сістэму распавіску, увайсці ў

легальнае поле здолелі дзве грамадска-палітычныя рэгіональныя газеты. Шэсць газет, сярод якіх і «Новы час», дагэтуль немагчыма набыць ні прац «Белпошту», ні прац «Саюздруку». Затое стабільна прыходзяцца адмовы ў рэгістрацыі, а напрыканцы года пасыплюцца яшчэ і паніраджанні СМИ з Мінінфармациі. Папярэджанне атрымала і «Свяціцэнні карава» — медыяйная карпарацыя — Беларуська асацыяція журналистаў.

Паколькі «трэнд» — гэта тэндэнцыя, пастолькі лагічным наступным крокам выглядае заява першай намесніцы кіраўніка Адміністрацыі презідэнта Наталіі Пяткевіч, што «інтэрнат павінен паддзяліцца рэгуляванию». І голькі шум вакол гэтага намеру стрымлівае іншыя кіраўнікі дзяржавы: «спыніць апархію» ў сечіве, хая грамадскасці ўжо патрапіў на вочы праект прэзідэнцкага ўказа «Аб мерах па ўдасканаленні нацыянальнага сегмента глабальнай камп'ютарнай сеткі інтэрнэт».

Трэнд рэгрэсіі прасочваецца

Другі аспект, які дэмакратычна супольнасць лічыць адным з індыкатораў лібералізацыі, — свабода асацыяцый. У гэтай сферы з тэндэнцыямі таксама ўсё зразумела — буйных і хоць колькі ўпльывовых суб'ектаў нікто рэгістраваць не збіраецца, аргаміт партыі Беларускай хрысціянскай дэмакратыі, Асамблеі няўрадавых дэмакратычных аўяднаній, праваабарончы цэнтр «Вясна» ды іншыя могуты складаць сабе план аббівіння параграфу Трэнду і судоў, але станоўчага

змены да лепшага. Асноўнай падзеяй стала прыніцце парламентам паправак у Выбарчы кодэкс», — гаворыцца ў справацдачы Беларускага інстытута стратэгічных даследаванняў. Пад палітычнай дэмакратызацыяй аўтары дакумента разумеюць працэс de jure і de facto паліяпішаны ў сферы справацдачніцтва ўлады (як гарызантальнай, так і вертыкальнай).

З дэже можна пагадзіцца, хача з вялікай агаворкай, бо доступу да кантролю за падлікам галасоў — да важнейшага элементу працы рэспубліканскай выбарчай праграмы — па-ранейшаму няма. А вось de facto ўжо ціпер (місцовыя выбары толькі ў красавіку) з'яўлююцца прэцэдэнты абактанаў не да аднай год практикі правядзення электаральных кампаній: піск на самі рэгіональных актыўістах, скандализастаўнікамі, якім прымусова загадалі пакінуць шэрагі іх палітычных партый, тэрміновыя прызыў ў войска (зімовы прызыў, да слова, ужо завяршыўся) маствоўскага актыўіста, якога вылучылі ў склад Гродзенскай абласной выбарчай камісіі.

«Тым не менш, у галіне палітычнай дэмакратызацыі адбыліся

пасля аналізу асноўных тэндэнций грамадскага жыцця ў чацвертым квартале 2009 года эксперты прыходзяць да высновы, што «беларуское кіраўніцтва вычэрпае рэзэрву палітычных біспеччых новаўядзенняў і набліжаецца да неабходнасці выбару паміж істотнай мадэрнізацыйнай сацыяльно-еканамічнай, палітычнай і культурнай мадалі або адкатам да пропрасціўнай палітыкі характэрнай для сярэдзіны першага дзесяцігоддзя XXI стагоддзя».

Калі прыніць да ўвагі зварот насыць усіх лібералізмавых навін і стойкі флёр прэзідэнцкай выбарчай кампаніі, то, у найлепшым выпадку, можна чакаць хіба што «танцаў па колу».

ФАКТЫ, ПАДЗЕІ, ЛЮДЗІ

2

▼ НАВІНЫ РЭГІЁНАЎ

САЛІГОРСК. ВІНАВАТЫЯ НЯСУЦЬ АДКАЗНАСЦЬ

Як паведаміў грамадскасці праваабаронца Валерый Шчукін, некаторыя вінаватыя ў залежнасці смерці яго колегі Яны Паліковай ужо трывмаюць пакарэнне. У сакавіку мінулага года Яну аўнавівала паклён і асуздзіў за скагу ў прокуратуру на супрацьпраўныя дзеянні участковага капітана Пугачова. Гэта і прывёло дзіўчыну да самагубства. Капітан Пугачоў звольнены з органу МУС. Прокурора, па патрабаванню якога ў адносінах да Яны Паліковай была расплатчы несправядлівая крыміналная справа, змясцілі ў следчы ізалятар. I, мяркуючы па часе, праведзеным ім пад вартай, апраўданыя выраку не будзе.

БРАСЛАЎ. СМЕЦЯЦЬ, СМЕЦЯЦЬ, СМЕЦЯЦЬ

Як паведаміў рэйнаная інспекцыя прыродных рэсурсаў і аховы навальнага ассяроддзя, у мінулым годзе за ўтварэнне несанкцыянаваных звалак бытавога смеци ўпрыгніта да адміністрацыйнай адказнасці 42 чалавек. Як лічыць супрацоўнікі гэтай установы, вінам усумя — нізкая культура паводзін насељніцтва. Такія звалакі ўтвараюцца стыхійна, і спыніць іх з'ўліненне вельмі цяжка. Прыкра яшчэ тое, што яны звычайна знаходзяцца пад віддзелом. Так, нядына яшчэ была ліквідавана звалак непадалёку ад былога аэрадрома, акурат пад шашы, якія вядзе да горы Маяк і асноўнай групы аэрапорту, што з'ўліваюцца гонарами краю. Прыводахойная арганізацыя плануе і надалей праводзіць адносна асобаў, што засмечваюць наваколле, карнія мерапрыемствы.

ШАРКАЎШЧЫНА. ШТО БУДЗЕ З РАЁНАМ?

Гэты раён ужо рэарганізоўвалі двойчы. Мясцовы праваабаронца Сафія Табола лічыць, што калі такое адбудзеца ў трэці раз, то раён як адміністрацыйная адзінка будзе ліквідаваны ўвогуле. Па гэтым пытанні яна не адзін год вядзе перапіску з чыноўнікамі розных рангau, аднак канкрэтнага адказу не атрымала. Тым не менш падобныя чуткі і працяваюць хваливаць местаўчыцай, бо ў такім выпадку гарадскі пасёлак ператворыцца ў глухое, забытае ўсімі паселішча.

МІЛАШЭВІЧЫ. ЛЯМПАЧКІ ДА ЛЯМПАЧКІ

Жыхары вёскі Мілашэвічы Лельчыцкага раёна зварнуліся ў рэйвайканам са скагай да адустанусі асвяліченія па вуліце Савецкай. Неўзабадаўшы атрымліць адказ, што «будзе выканана ўстаноўка прыбораў вулічнага асвялічення пры выдаленні грашовых сродкаў з Гомельскай абласнога бюджету ў 2010 годзе». Такі адказ здзіўіў віскойцяў, па прыборы вулічнага асвялічення ёсць і неабходна замяніць толькі перагарэўшыя лямпачкі. Каб не блукаць у цэнтры, адзін жыхар набыў лямпачку, а электрыкі ўстановіў яе. Чыноўнікі адзрэагавалі на падобнае самаўпраўства неадкладна. Для навядзення нарадку ў вёску прыхадзілі сама старшыня сельсавета Галіна Гаўрылавац. У вёсцы зноў паўстала цэнтра.

ТАЛАЧЫН. ГРАМАДСКАСЦЬ СУДЗІЦЬ МІРНЫ АТАМ

Талачын, Орша, Віцебск, Барысаў, Мінск. Такі маршрут спланаўнанага грамадзянскай кампаніяй «Наш дом» грамадскага суда над яздernай энергетыкай. Галоўныя фігуранты «праэзу» — у мінулым старэйшыня афіцэрсы савецкага войска. Праваабаронца Валерый Шчукін будзе падтрымліваць дзяржаўнае аўнавівальне, які апранентам выступіць Мікалай Петрушанка. Іх дзуль па аблуку віскойці будзе нагадваць жарт тых жа савецкіх часоў: супрацтвянне «чарвікам» і «ботам».

Мэта акцыі — зварнуць увагу грамадскасці на звязаныя з пабудовай АЭС на Беларусі проблемы.

ЛІДА. «ДАЖЫНКІ» ПАСКОРЫЛІ

Чаргава рэспубліканская свята «Дажынкі-2010» пройдзе ў Лідзе і раёне восеньно. Аднак ужо створаны штаб і штодня праводзяцца пасяджэнні. Складзены план пабудовы новых і рэкантактукі гістарычных аб'ектаў. У план занесены адкрыццё музея пээта Валінціна Таўла.

Рэканструкцыя будынка, дзе з вясені 1939 па лета 1940 года жыв творца, вядзенца ўжо п'ёны час. У тых гадах дом быў драўляным, потым аблікладзены цэглай. Зарас фасад будынка, каб мець прыстыкі выгляд, атыкованы, а ўнутраныя сцены абышты гіпсакарданам. Аднак інтар'ер застаўся тым жа. Пакуль не зроблены металічна вінтавая лесвіца на другі паверх, якая паўстане замест былой, драўлянай.

ВІЦЕБСК. СМАКАТА ДЫ І ТОЛЬКІ

Мясцовыя грамадскія актыўніцтва працяваюць асвяенне «Кухняў свету», чым радуюць сябе і племадочоў. Дагутыць арыгінальных бліодў прыпадла тут неkehакі дзён таму. Стравы былі самыя разнастайныя. Прывіладам, Аляксандар Карнышоў прапанаваў «Руецкі п-намецку», Марына Якулева прападавала «Руецкі п-польску», Раман Зянко згатаваў пюэр з бульбы па-французску, Святлана Зянко — страву ўзбекскай кухні «Польчэх», а Наталія Чумакова — эстонскі рулет «Райская асладка». Якісць страв ацінвалі журы і прыйшло аднагалосна да высновы: усё было неверагодна смачна і вельмі прыгожа.

► ПАДРАБЯЗНАСЦІ

ФОРУМ ГРАМАДЗЯНСКАЙ СУПОЛЬНАСЦІ

У Бру塞尔і адбылося першое пасяджэнне Каардынацыйнага камітэта Форума грамадзянскай супольнасці праграмы «Усходнія партнёрства». На мерапрыемстве з Беларусі прысутнічалі кіраўнік Рабочай групы Асамблей НДА і кіраўнік няўрадавай арганізацыі «Кансорцыум «ЕўраДеларус».

Сябры Каардынацыйнага камітэту адбіралі шляхі павелічнення ўплыву грамадзянскай супольнасці краін-удзельніц «Усходніх партнёрства», працягненіца інфармацыйнай працы, а таксама плануеца правядзенне пілотных праектаў па супрацоўніцтве паміж грамадскімі арганізацыямі і экспертамі. Акрамя таго, сябры Каардынацыйнага камітэту мусіць распрацаўваць

празрыстыя механизмы ўзделу ў Форуме грамадзянскай супольнасці. Сяргей Мацкевіч збираеца прыняць уздел у падрыхтоўцы наступнага Форуму.

Чаргавое пасяджэнне адбудзеца ў канцы сакавіка ў Кіеве. Да пачатку Форума, які пройдзе восеньно гэтага года, мусіць быць зладжаныя трэп пасяджэнні.

Нагадаем, Каардынацыйны камітэт з 17 чалавек быў створаны падчас Форуму грамадзянскай супольнасці краін-удзельніц «Усходніх партнёрства» ў лістападзе мінулага года. Паводле задумы, Каардынацыйны камітэт мусіць весці інфармацыйную і камунікацыйную працу, маніторинг развіцця сітуацыі.

**Паводле прэс-рэлізу
Асамблей НДА**

► ПАЛІТЫКА

РУХ «ЗА СВАБОДУ» ВЫЙШАЎ З АДС

«За Свабоду» заявіў пра афіцыйнае спыненне свайго ўзделу ў каапіціў Аб'яднаных дэмакратычных сіл (АДС).

Паводле слоў намесніка старшыні руху Юрый Губарэвіч, рада руху «За Свабоду» прыняла рашэнне пра выхад з АДС яшчэ ў пачатку лістапада 2009 года. Заява пра выхад была даслана Лібядзьку па факсе 25 студзеня. «Наша заявіца — гэта рэакцыя на заяву Лібядзьку пра то, што рух «За Свабоду» афіцыйна не выйшаў з АДС, але не быў ў працы каапіціў ніякага ўзделу. Прывым мы выслалі ліст Лібядзьку як підрэз Аб'яднанай грамадзянскай партыі, а не як сустарыні АДС, бо мы, як і Партыя БНФ, лічым, што АДС на сёння дэ-факта спынілі

сваё існаванне», — адзначыў Губарэвіч.

Анатоль Лібядзька заяўві, што лічыць такія заявы «несуправынныі». «Ліст напісаны адзін намеснік, зўятура другі намеснік скажа адварота. Калі арганізацыя бывае ўзделу з дэяціціў АДС ці афіцыйна выхадзіць з гэтай дэяціціў — павінна быць адпаведнае расшынне арганізацыі. Гэта значыць, павінен быць сход, павінна быць рашэнне, аформлене пратаколам. Нам падаецца выпытка з пратакола — і арганізацыя больш не з'ўліваецца членам АДС. Гэта элементарныя рэчы. Аднак ніякага расшынні, пашвердліванага дакументамі, мы не атрымлівалі, і сібар сёму Партыі БНФ Віццук Вячорка бараў ўздел у працы палітсавета АДС», — адзначыў Лібядзька.

Паводле БелаПАН

► ГРОШЫ

БЮДЖЭТ ПАМЕНШАНЫ

Іван БАРЫСАЎ

На нядыўнай сесіі Круглянскага раённага Савета дэпутатаў зацверджаны бюджет раёна на 2010 год.

Даходы раёна прагназуюцца ў памеры 31,5 млрд. рублёў і памяняюцца ў парадкункі з выкананнем 2009 года на 1,8 млрд. рублёў (94,6 %). Разліковыя паказчыкі на 2010 год па расходах у Круглянскім раёне вызначаны ў агульнай суме 28,2 млн. рублёў, альбо 78,5 працэнтаў ад выканання 2009 года.

Як бачна з прыведзеных вышэй піблікаў, бюджет Круглянскага раёна па расходной частцы вельмі знача ўрэзаны, уведзены цвёрдый бюджетнай амежаванні на выкананне важных сацыяльных праграм.

Вялікае пытанне, ці будзе выкананы і гэты, значна ўрэзаны,

бюджэт на 2010 год. У мінулым 2009 годзе, у сувязі з неўыкананнем даходаў агульнараспушліканскага бюджету, Круглянскому раёну была зменшана датыцыя на 7,2 млрд. рублёў. Гэта прывяло да таго, што ўзшэрб прадугледжаных расходаў было недафінансавана 1, адпаведна, да рэзкага росту краідзігорскай запасычанасці бюджетнікі арганізацыі Круглянскага раёна за выкананыя работы, аказаныя паслугі і атрыманыя таварна-матэрыяльная каштоўнасці на суму калі двух мільярдаў рублёў.

Уласныя даходы Круглянскага раёна ў 2008 годзе складалі 11,2 млрд. рублёў, раён выжывавае толькі за кошт датыцы з абласнога і распушліканскага бюджету.

Нягледзячы на гэта, сярэдняя заработка плата ў Круглянскім раёне за 11 месцы 2009 года складала 879,9 тыс. Па памеры срэдняга заробку раён займае першое месца сярод сельскіх раёнаў Магілёўскай вобласці.

► ДАТА

ПАМЯЦЬ ХАЛАКОСТУ

27 студзеня 1945 года быў вызвалены буйнейшы нацысцкі лагер смерці Асвенцым. Паводле постановы Генеральнай Асамбліі ААН гэты дзень штогод адзначаецца як Міжнародны дзень памяці ахвяраў Халакосту.

Сваю трагедыю Халакосту перажыла і Беларусь: на яе тэрыторыі ў гады другой сусветнай вайны нацысты знішчылі 805 тысяч габрэяў, у тым ліку 90 тысіч, дапартаваных з Аўстрый, Германіі, Нідэрланду, Венгрыі, Польшчы, Чэхіі і Францыі. У Мінску знаходзіліся адно з самых буйных гетаў на тэрыторыі Еўропы.

У памяці ахвяраў Халакосту прадстаўніцтва Арганізацыі Аб'яднаных Нацый у Беларусі і грамадскае аб'яднанне «Распушліканскі фонд «Халакост» 27 студзеня ў Палацы культуры ветэранаў зладзілі ўзслыжні імпрэзу, на якой адбылася і презентацыя кнігі былога вязня Мінскага гета Валянціна Скоблы «На ацалельм чоўне».

У стацыйцы да помінкаў ахвярам мінскага гета на вуліцы Сухіх, а таксама да мемарыялу «Яма» былі ўскладзены кветкі.

У гэты дзень у Берліне ў вялікай выставачнай зале побач з Бундэстагам адкрылася фотавыставка заслужанага архітэктара Беларусі, старшыні Саюза беларускіх габрэйскіх грамадскіх аўдзяднанняў «Леаніда Левіна «Халакост: погляд праз 65 гадоў».

▼ ТЫДНЁВЫ АГЛЯД

БЕЛАРУСІ НЕ ХАПАЕ ЗМЕНАЎ

Сяргей САЛАЎЕУ

Была такая показка падчас нафтагазавай вайны Расіі з Украінай: Цімашэнка пранавала паставуляць ва Украіну туркменскі газ у абыход Расіі. У адказ Пуцін прыслал ёй мапу кантынента з адным пытаннем: «Як?» Здаецца, тое ж самае зараз адбываецца з Беларуссю.

Два дні цягнёўся афіцыйны візіт у Беларусь прэзідэнта Туркменістана Гурбангулы Бердымухамедава. Як паведамляюць СMI, у першы дзень афіцыйнага візіту беларусь прэзідэнта Туркменістана падпісаны шэраг дакументаў аб супрацоўніцтве. Так, паводле выніку перамоў Лукашэнка і Бердымухамедаў прынялі сумеснае камонікі, у якім «пацвердзіл ўзаемную заікайленасць ва ўсімечнім умоваўціні рэйнапраўных і здема-выгадных адносінамі паміж Беларуссю і Туркменістанам». Пацверджана заікайленасць у «далейшым павелічэнні ўзаемных паставак широкай наменклатуры тавараў».

Кіраўнікі двюх дзяржаваў падпісалі таксама пагадненне пра гандлёва-еканамічнае супрацоўніцтва ў сферы паставак беларускай сельскагаспадарчай, аўтамабільнай тэхнікі і гарадскога транспарту. А ўрады Беларусі і Туркменістана падпісалі дакументы пра ваеннае і ваенна-тэхнічнае супрацоўніцтва, стварэнне міжкурадавай камісіі па эканамічным супрацоўніцтве, шэраг іншых пагадненні.

Невядома, канешнае, ці ішла размова прагаз і нафту. З аднаго боку, не магла не ісці, а іншага — такі транзіт нафты праз Расію на шляху ў калінейку, і немалую капельніцу.

Больш насірожвае падпісанне дакументаў пра ваеннае і ваенна-тэхнічнае супрацоўніцтва. Таму што раней Беларусь падпісала дамову

дзвюх краін аб гарантыйях беспера-бойнага транзіту», — цытуе Сечына «РИА Новости».

Сечын запэўніў Мядзведзея, што ў перамоўах з Беларуссю ў апошнія два месяцы Расія зыходзіла з пра-паною, сформульваных прэзідэнтам РФ у лісце Аляксандру Лукашэнку ў адказ на яго ліст. У перамоўах расійскі бок «зыходзіў з інтарэсаў расійскіх прадпрыемстваў», заявіў віц-прем'ер. «Наша пранавона была запакетавана са стабілізацыйнай тарыфам на паміванне нафты спажывцам у Заходняй Еўропе», — дадаў ён.

Беларускі бок мае на гэта свой пункт гледжання. «Пагадненне ў сённяшнім стане не можа дойга жыць, — лічыць намеснік прэм'ер-міністра Уладзімір Сямашка. — Гэта нонсенс, што ў межах Мінскага саюза мы кваетум: колкі быспошліна, а колкі з пошлінамі. Сама на сабе пошліна не павінна быць. Мы мусім выярнуцца да ёготаго пытвання, і я аўзунені, што будуть істотныя, радыкальныя змены», — заявіў Сямашка.

Сямашка трэба рыхтаваць «асиметрычны адказ Расіі». Прыкладам, калі мы «ватуем» нафту, то і скусим ранеяшнюю дамоўленасці на аўтамабілі. Нагадаем, з 1 студзеня 2010 года дзейнічаюць новыя правілы ўвозу транспартных сродкаў у Беларусь юрдычнымі асабамі. Змена правіл

увозу аўтамабіляў фізічнымі асабамі

кашэнкі на святкаванне 20-годдзя аднаўлення незалежнасці Літвы (11 сакавіка) можа залежаць ад яго кроку ў справе Уладзіміра Ушчопчыка.

«Яко ужо ўзгадвала, цяпер мы вядзем перамоўы з Беларуссю, спрабуем пачуць, якім будучыя крокі ў супрацоўніцтве, што тычыцца справы Ушчопчыка», — адказала 26 студзеня прэзідэнт Літвы Даля Грыбайбускайтэ на пытанні журналісту аднона як рашэння аў запрашэнні Лукашэнкі.

Літоўскія праваахоўныя органы падазраюць Уладзіміра Ушчопчыку ў ты, што 13 студзеня 1991 года ён даў загад страліць па бяззбройных людзіх. МЗС Літвы ўручыла Беларусі ноту ў связі з tym, што генпрокуратура адмовілася аказаць дапамогу суседнім краінам у расследаванні справы 13 студзеня.

І яшчэ з адным пытваннем беларускі ўлады марудзяць. Ужо колкі разоў адказныя асобы выказваліся прамагчымасцю адмены смяротнага пакарання, але аніяякую ў этым накірунку зробена не было. Зарац чартоговы спіч з этай нагоды выдаў генпрокурор Беларусь Пётр Мікашэвіч. Паводле яго слоў, у пытванні ўядзення мараторыя на смяротную кару адсутнічаюць канстытуцыйна-прававыя перашкоды.

Мікашэвіч таксама нагадаў, што

Сечын запэўніў Мядзведзея, што ў перамоўах з Беларуссю Ра-сія зыходзіла з пранавонаю, сформульованых прэзідэнтам

пра калектывную сілы апературынага рэагавання. А побач з Туркменістанам — такая «парахавая бочка», як Афганістан, і прайягласць мяжы паміж дзвюма дзяржавамі немаленькая. Як бы нам гэта ваеннае і ваенна-тэхнічнае супрацоўніцтва бокам не вылезла...

Але ж па нафце такі дамовіліся. Беларусь і Расія падпісалі пакет дакументаў аб паставках сырой нафты. Пра гэта віц-прем'ер РФ Iгар Сечын прайніфармаваў 27 студзеня прэзідэнта краіны Дзмітрыя Мядзведзея. «Сёняння падпісаны цэны пакет дакументаў. Гэта змяненіні да пагаднення па паставках сырой нафты ў Беларусь, методыка тарыфоўтварэння на продаж нафты, баланс нафтавай сыррывіны на 2010 год, сумесная заява віц-прем'еру

чакаецца 1 ліпеня 2010 года, калі ў поўным аб'ёме запрацуе Мінты саюз Беларусь, Казахстана і Расіі. Плануецца, што ўзыянны пошліні ў Беларусь вырастуць да ўзроўню расійскіх. Чаму не «ватаваць» і гэтую частку Мінскага саюза?

Аднайне пытванне: нашто нам такі саюз?

На тыдні правалілася і зневядная палітыка, прычым, са, здавалася б, надзеімі саюзікамі і партнёрамі. Колькі было шуму вакол мінулагодні вандройкі Аляксандра Лукашэнкі ў Літву! Не куды-небудзь, а ў краіну Єўразіі, якую раней бэсцілі па дзяржавным злебядчанні нібыта за падтрымку беларускай апазіцыі! А зараз — на табе! Прэзідэнт Літвы Даля Грыбайбускайтэ дала зразумець, што запрашэнне Аляксандра Лу-

ка зменіца нешта пасля чарговой заявы? Наўрад ці...

▼ ФІГУРЫ ТЫДНЯ

Фото: Юрий Шабанов

АЛЕСЬ МІХАЛЕВІЧ

Былы намеснік старшыні партыі БНФ, а цяпер беспартыйны палітык Але́сій Міхале́віч афіцыйна паведаміў, што будзе балатаўца ў прэзідэнты на выбарах 2011 года. У прэзідэнцкую кампанію Міхале́віч ідзе як беспартыйны палітык, але з вялікай і дасведчанай, па яго словам, камандай. Самапрэзентатыўныя журналістам будуны кандыдат у прэзідэнты пачаў са сталічнага планетарыя, а завяршыў у кавярні. Малады і амбітны палітык звязі, што гатоў стаць галоўным кандыдатам на выбарах ад нацыянальна-дэмакратичных сілай Беларусі. Канкурентам яму пакуль бачыцца толькі Аляксандар Мілінкевіч.

35 гадоў, неабходныя для ўдзелу ў прэзідэнцкай кампаніі ў якасці кандыдата, Але́сію Міхале́вічу спонуціца ў маі гэтага года. Палітык паходзіць з сям'і навуковцоў. Па адкыткі — палітолаг. Мае досвед партыйнай, грамадской працы, быў дэпутатам Пухавіцкага раённага савета. Жанаты, мае дзвюх дачак.

ВІКТОРЫЯ АЗАРАНКА

Дваццацігадовая беларуская тэнісістка Вікторыя Азаранка выйшла ў чвэрцьфінал адкрытага чэмпіянату Аўстраліі. Прауда, далей праісці не змагла. У адной восьмі фіналу Азаранка, якая здаймае сёмае месца ў световым рэйтынгу, выйграла матч, працягласцю дзве з палова гадзіны, у дзвеіцай ракеткі свету Веры Званарэвой з Расіі. Але ў чвэрцьфінале Вікторыя саступіла першай ракетцы планеты амерыканцы Серэне Ульяймс. «Думаю, я добра гуляла. Мы абеддве паказалі высокі клас гульні, але што зробіш? У мене былі шанцы, я імі не скарысталася, так што... — пракаментавала падыннак спартсменка. — Я спрабавала быць больш агрэсіўнай, але, пённа, стала даваць ёй больш часу на ўдары. Я не памяняла гульну і не тое што шмат памылялася. Проста траба было быць больш агрэсіўнай. Разам з тым Вікторыя задаволеная, што дайшала да чвэрцьфіналу, і лічыць свой выступ у турнірі добрым пачаткам сезуна. Турыр на кортах Мельбурна завершыца ў наядзеле, 31 студзеня.

У 2005 годзе Азаранка выйграла адкрыты чэмпіянат Аўстраліі і адкрыты чэмпіянат ЗША ў юніёрскім разрадзе і была названая ITF Чэмпіёнкай свету года сярод юніёрак. Яна стала першай з Беларусі, хто дамогся гэтага звання. У складнай перамогі Вікторыі — турніру Вілікага шлема — Адкрытыя чэмпіянаты ЗША 2007 года (у пары з Максімам Мірным) і Адкрытыя чэмпіянаты Францыі 2008 года (у пары з Бобам Брайанам).

ТЭРЭЗА СОБАЛЬ

УІянцы разгортваеца скандал вакол асобы старшыні мясцовага аддзялення Саюза паліякаў Беларусь — Тэрэзу Собаль. Актыўістка непрыйманага ўладамі Саюза паліякаў вінаватаць з злойжыненні, сутнасць якога ў тым, што ў 2004 годзе на загадзе тагачаснага кіраўніка Саюза паліякаў Тадэвуша Крукчоўскага Дом польскі ў Іянцы атрымаў матрыяльную дапамогу. Нягледзячы на тое, што тэрмін дайнасці ўжо

мінуй, была заведзеная крыміナルная справа ў дачыненні да Тэрэзы Собаль.

Жанчыну, якой ідзе сёмы дзесятак гадоў, цяпер выклікаюць на допты, ёй забаранілі выезд з Беларусі на час правядзення следчых дзеяній па

крыміナルнай справе, а таксама ўзялі адбіткі пальцаў.

Саюз паліякаў Беларусі лічыць паводзіны ўладаў неправым доказам, што ўлады засудзілі Тэрэзу Собаль. Актыўісты засудзілі Тэрэзу Собаль за то, што якім чынам хоць пастаўіць на пасаду мясцовай організацыі СПБ ляйчынага ім чалавека.

26 студзеня паслу Польшчы ў Беларусі Генрыху Літвіну была ўручаная нота МЗС Беларусь за то, што дзеяніні супрацоўніка пасольства «не адпавядаюць базавым міжнародна-правовым дакументам, якія ўзгледзені ўзялі

дзеяніні супрацоўніка пасольства «не адпавядаюць базавым міжнародна-правовым дакументам, якія ўзгледзені ўзялі

▶ АЗБУКА ПАЛІТАЛОГІИ

АДКУЛЬ СТОЛЬКІ ПАЗІТЬВУ?

Сергей НІКАЛЮК

Усе мы па прыродзе сваёй канструктыры. Мы канструюем не толькі плот на лецишчы, мы канструюем сацыяльную рэальнасць. У кожнага яна свая: у токара і ў дырэктара прадпрыемства, у апазіцый і ва ўлады.

Інфармацыйна-аналітычны цэнтр (ІАЦ) пры Адміністрацыі прэзідэнта апублікаў вынікі чарговага аптытана. Калі іх падсумаваць, то сярэднестатыстычнага беларуса ў канцы 2009 года можна прадстаўніць як «чалавека задаволенага». Ён завоўвальна практычна ўсім: сваім матэрыйальным становіщам, сацыяльнай стабільнасцю і курсам, якім краіну відзе ўлада. Працы ту «Советскай Беларуссіі»: «Адкуль столькі пазітыў? Нас цікавіць афіційны людзімі курсу, па якім ідзе развіціе краіны. За год кол'ясць распандонтаў, якія лічачы яго правільнym, вырасла з 68,5 да 73,8 працэнта». Цікава пытанне, але адказ на яго відавочны: ІАЦ функцыянуе пад дахамі Адміністрацыі прэзідэнта. Адтуль і пазітыў.

Строга кажучы, аблікар'оўваць вынікі сацыялагічных аптытанаў, не падбачыўши поўнай анкеты, некаректна. У гэтай справе дробізгу не бывае. Варта толькі нязначна змяніць фармулёвку пытання аб прапанаванне краіху іншын пералік адказаў — і весці гаворку пра супастаўнасць вынікаў ужо не даводзіцца. Канкрэтны прыклад. Сацыялагі ІСЭПД рэгулярыў вымераючы рэйтингі даверу да дзяржаўных і грамадскіх інстытутаў. У 2009 годзе ў адным з аптытанаў вызначанне «недзяржакүнны СМІ» было заменена на «незалежны СМІ». Розница, здавалася б, неістотная, але шматгадовы трэнд тут жа «зламаўся».

Аднак вернемся да пытання наокончы курсу: 73,8% рэспандэнтаў яго ўхваліваюць, супернікай жа курсу істотна менш — 17,2%, а 9% не здолелі адказаць. А раз, увага, пытанне: якай з трох лічбай вылікіе наибольшца здзіўленне? Правільны адказ — апошняй. Уся справа ў тым, што пытанне пра палітычны курс, які разлізуеца ўладай, для грамадскай думкі досьці складанае. Пры адказах на пытанні падобнага ўзроўню складанасці колькасць рэспандэнтаў, якія не здолелі адказаць, як правіла, значна большая, што і

дэманструе запазычаная з сайта НІСЭПД табліца 1.

Яшчэ адна цытата з «СБ»: «Даследование паказала, што колькасць грамадзян, якіх задавальне жыццё, на прыярычы год застаецца стабільна высокай». Магчымы, паводле аптытанаў ІАЦ, справа менавіта так і выглядае. Аднак, паводле дадзеных НІСЭПД, 2009 год увойдзе ў гісторыю як год рэкордных перападаў настроў беларусаў.

3 жыцця індэксу

Дынаміку сацыяльных настроў яўрэспасцей за ўсё адсоўчыць пры дапамозе індэксу. Палохціца гэтага слова не траба. Тут усё максімальная проста. Калі адказ на пытанне прадугледжвае сцвярджаць і адмоўныя варынты, то іх розніца і прынята называць індэксам.

Звернемся зноў да табліцы 1. Розница паміж першым і другім радкам і дае нам індэкс правільнасці курсу (ІПК). У год трэціх прэзідэнцікіў выбараў ён, зразумела, бывае максімальным. І гэта натуральна. Таму што, паводле народнай прыкметы, менавіта на такія гады ў Беларусі прыходзіцца пік раздачы сацыяльных выплат і падвышаная актыўнасць дзяржавных СМИ.

Выбары прайшли — ІПК змяніўся. У канцы 2008 года ў распубліку прыйшоў краізіс. Як і варта было чакаць ад індэксу, які хоць краіху сібе паважае, ІПК на краізіс адказаў падзеннем, якое ў сакавіку 2009 года дасягнула дна. Да лета першапачатковы спаход пачаў «расмоктавацца». Беларусы адаптаваліся да жыцця ў новых умовах, звычайным рухам змянігнулі тужжыя пасярэднікі, і колькасць расчараваных у правільнасці курсу пачала змяніцца.

У сакавіку 2009 года ІМС ушчыльнуў наблізуцца да гістарычнага мінімуму, які быў зафіксаваны ў далёкім 1994 годзе. Тады ў краіне адбылася «народная рэвалюцыя», а прадстаўнікі сацвекі наменклатуры прэм'ер-міністэр Кебіць ўчыстым прайграў прэзідэнцкім выбарами. Паніжэнне індэксу да адмоўных значэнняў змяніліся пра то, што эканамічны краізіс прераходзіць у сацыяльны, але пасля сакавіка стрэлкай

мясцовасці і малых гарадоў), г. зн. тыя, хто без дзяржаўнай апекі выжываць у сучасных умовах не ўстане. У тых асобаў адсутнічае ўласныя ресурсы, таму яны лёгка паддаюцца паніцы пры атрыманні першай негатyўнай інфармацыі. Як гэта адбываецца, мы памятаюць на прыкладзе Нязінайкі. Калі б мы здолелі правесіць сядр жыхароў шэраг паслядоўных сацыяльных, мы б зафіксавалі падобную дынаміку індэксу.

Адкуль ён (пазітыў) узяўся? Для пошуку адкватнага адказу вернемся ў Кветкавы горад і паглядзім на яго жыхароў, перапуджаных лямантам Нязінайкі. Калі б мы здолелі правесіць сядр жыхароў шэраг паслядоўных сацыяльных, мы б зафіксавалі падобную дынаміку індэксу.

Пры гэтым на пачатковым этапе панікі больш «кававым» быў індэкс чаканніу (з верасня па снежань 14 змяніўся ў Беларусі на 40, ИМС — на 21, а ПІК — усяго толькі на 12 адзінак).

Такое разыходжанне ва ўзорыч «жывасці» індэксу сведчыць пра то, што негатyўны штой галубымі чылімі не «ад жыцця», а быў згенераваны СМИ. У Кветкавым горадзе ні друкаваных, ні тым больш электронных СМИ не было, таму ёсць інфармацыя сядр жыхароў распашкоўдвалася праз чуткі, г. зн. па каналах міжасобнасці ўласных эносін.

Не варта думаць, што ў нашы дні міжасобныя эносіны страцілі саю з актуальнасцю ю якасці сноўбіта аўтарытэтнай інфармацыі. У псіхалогіі добра вядомы

барометра пачала рух да адзнакі «пазітыву».

Адкуль ён (пазітыў) узяўся? Для пошуку адкватнага адказу вернемся ў Кветкавы горад і паглядзім на яго жыхароў, перапуджаных лямантам Нязінайкі. Калі б мы здолелі правесіць сядр жыхароў шэраг паслядоўных сацыяльных, мы б зафіксавалі падобную дынаміку індэксу.

Пры гэтым на пачатковым этапе панікі больш «кававым» быў індэкс чаканніу (з верасня па снежань 14 змяніўся ў Беларусі на 40, ИМС — на 21, а ПІК — усяго толькі на 12 адзінак).

Такое разыходжанне ва ўзорыч «жывасці» індэксу сведчыць пра то, што негатyўны штой галубымі чылімі не «ад жыцця», а быў згенераваны СМИ. У Кветкавым горадзе ні друкаваных, ні тым больш электронных СМИ не было, таму ёсць інфармацыя сядр жыхароў распашкоўдвалася праз чуткі, г. зн. па каналах міжасобнасці ўласных эносін.

Не варта думаць, што ў нашы дні міжасобныя эносіны страцілі саю з актуальнасцю ю якасці сноўбіта аўтарытэтнай інфармацыі. Самы вядомы прыклад сінкрэтызму — першытай масацтвы, калі скокі, музыка і спев існавалі ў арганічным адзінстве. Думаю, чытачы ўжо зразумелі,

Выбары прайшли — ІПК змяніўся. У канцы 2008 года ў рэспубліку прыйшоў краізіс. Як і варта было чакаць ад індэксу, які хоць краіху сібе паважае, ІПК на краізіс адказаў падзеннем, якое ў сакавіку 2009 года дасягнула дна

ТАБЛІЦА 1. НА ВАШ ПЛОГДУ, У ЦЭЛЫМ СТАНОВІЩУ РЧАУЧУ У НАШАЙ КРАІНЕ РАЗВІВАЕЦЦА У ПРАВІЛЬНЫМ АБО У НЯПРАВІЛЬНЫМ НАКІРУНКУ?

Варыяント адказу	06'06	09'08	12'08	03'09	06'09	09'09	12'09
У правільному	57	53	45	40	48	53	47
У няправільному	31	30	34	35	34	31	32
Цяжка адказаць	12	17	21	25	18	16	21
Індэкс правільнасці курсу (ІПК)	26	23	11	5	14	22	15

ТАБЛІЦА 2. ЯК ЗМІНІЛАСЯ ВАША АСАБІСТАЕ МАТЭРЫЯЛЬНА СТАНОВІЩА ЧАМУ АПОНІШНІ ТРЫ МЕСЯЦЫ?

Варыямент адказу	11'06	09'08	12'08	03'09	06'09	09'09	12'09
Палепышылася	21	18	9	2	6	11	7
Не змінілася	65	59	55	31	57	48	66
Пагорышылася	13	22	34	64	37	37	26
Індэкс матэрыяльнага становішча (ІМС)	8	-4	-25	-62	-31	-26	-19

ТАБЛІЦА 3. ЯК ЗМЕНІЦА САЦЫЯЛНА-ЭКАНАМІЧНА СІТУАЦІЯ ў БЕЛАРУСІ ВАЛІХШЫЯ ГАДЫ?

Варыямент адказу	11'06	09'08	12'08	03'09	06'09	09'09	12'09
Палепышыца	43	34	14	14	28	33	35
Не зменіцца	38	41	35	31	38	35	37
Пагорышыца	11	18	38	46	25	21	16
Індэкс чаканніу (ІЧ)	32	16	-24	-32	3	12	19

прынцып сацыяльнага доказу. Прывядзімо ў доказу аўтарытэтнай сацыяльнай сінкрэтызы: аўтарытэтны сацыяльны адзінства, калі ёсць грамадства співае і скоча пад музыку, якую выконвае толькі адзін музыка. «Такі момант, — па прынцыпі самога музыка, — з'яўляецца асаціяваніем разыходжання ўзроўні Нязінайкі, адлюст і паніка, зафіксаваная сацыяллагам ІСЭПД.

Адустасць аўтэктыўных паказчыкаў для панікі пачвярджае афіцыйныя доказы аўтарытэтнай сацыяльнай палітыкі. Здавалася б, тую палітыку трэба толькі вітаць, але не ўсё так проста. Калі мы лічым, што абраем роўнасць, на самай справе мы руйнем адну роўнасць дзеля іншай. Дзяржава не можа дагадзіць усім, таму яна дагаджаем адным за кошт іншых. У беларускім варыянце большасці пляціль з грошей меншасці. У дзяржавы — шмат хто пра гэта забывае або не жадае ведаць — няма сваіх грошей, яна здольна толькі пераразмяркоўваць чужкіх. Паразамаўляйце з беларускімі прадпрымальнікамі, яны на гэты конт распавядану ўшамі.

Як ужо было адзначана, паніку ўпершы раз падобнага плацільца атрымлівае аднайменнай сацыяльнай палітыкі, а не іншай. Калі мы здолем, што абраем роўнасць, на самай справе мы руйнем адну роўнасць дзеля іншай. Дзяржава не можа дагадзіць усім, таму яна дагаджаем адным за кошт іншых. У беларускім варыянце большасці пляціль з грошей меншасці. У дзяржавы — шмат хто пра гэта забывае або не жадае ведаць — няма сваіх грошей, яна здольна толькі пераразмяркоўваць чужкіх. Паразамаўляйце з беларускімі прадпрымальнікамі, яны на гэты конт распавядану ўшамі.

Але чым больш дзяржава пераразмяркоўвае на карысць большасці, тым больш становіцца паказчыкі, якія не запыніць, тым вышэй яна аздымае верагоднасць дапамогі ў будучыні. Дапамога ператвараецца ў своеасаблівы наркотык, пазбавіца ад якога без страты сацыяльнай стабільнасці зусім не проста. Тут будзе дарожы прывесці парадаксальну думку сучаснага еўрапейскага філосафа Энтані дэ Ясай: «Ператварэнню кіраваных у некіраваныя дапамагае кіраванне імі».

ЗАКОН

ВЫКЛЮЧЭНІ З ПРАВІЛАЎ... КАНСТЫТУЦІЙНЫХ

Вольга ХВОІН

Канстытуцыя Беларусь мае вяршэнства над усімі законамі і нарматыўна-прававымі актамі і валодае юрыдычнай сілай прамога дзеяння.
Аднак нават старшыня Канстытуцыйнага суда Пётр Міклашэвіч прызнае, што на практицы так адбываецца не зайдёбы.

Парламент не прыслухаўся

Канстытуцыйны суд Беларусі перыядычна прыходзяць скаргі ад грамадзян, якія хашчэлі б прайсці альтэрнатыўную войсковую службу (і, паводле Канстытуцыі, маюць на гэта права), аднак з-за таго, што адпаведнага закона не існуе, прызываюці такой магчымасці пазабуленыя.

Яшчэ ў 2000 годзе КС разглядаў гэта пытанне і прызнаў, што

грамадзяне Рэспублікі Беларусь у адпаведнасці не толькі з Канстытуцыйнай (артыкул 57), але і з Законам «Аб усеагульным воінскім абязвіку і ваенным службам» (артыкулы 1 і 14) маюць права, у прыватнасці, па ролігійных перакананнях, на замену воінскай службы альтэрнатыўнай. Паводле артыкула 31 Канстытуцыі, кожны мае права самастойна вызначаць сваю адносіны да ролігіі, персанальна ці сумесна з іншымі вызначаваць любую ролігію або не вызначаваць ніякай, выяўляць і распаўсюджваць перакананні, звязаныя з адносінамі да ролігіі, удзельнічаць у адпраўленні ролігійных культавых рytualах, абрадаў, не забароненых законам. Гэтыя нормы нацыянальнага заканадаўства суднасцюца з агульнапрызнанымі прынцыпамі і нормамі міжнароднага права, прытыкі якіх прызнае Распубліка Беларусь.

Пасля разгляду запытаў КС прыйшоў да высновы, што грамадзяне краіны на падставе ролігійных перакананняў не маюць магчымасці на практицы выкананія свой абязвік па абароне Рэспублікі Беларусь, у тым ліку праз адбыванне альтэрнатыўнай службы. Немагчымасць забяспечыць права на альтэрнатыўную службу тлумачыцца асобнымі службочымі тым, што прыходзяць па альтэрнатыўнай службе. Немагчымасць забяспечыць права на альтэрнатыўную службу тлумачыцца асобнымі службочымі тым, што

грамадзянямі і дзяржавай. Адначасова не ўлічаецца той факт, што Канстытуцыйна-вышуковых мэрарыемств, праслаўхуваць телефоны, рабіць запіс перамоў і аглід памішканимі без адпаведнай санкцыі пракураора, на думку старшыні Канстытуцыйнага суда, не супярэчачы Асноўнаму закону Беларусі. «Прамой супярэчнасці канстытуцыйным нормам па палажэнні не м'ялісь, — зазначыў Пётр Міклашэвіч.

Дзесяць гадоў таму КС вырашиў, што, у адпаведнасці з артыкулам 142 Канстытуцыі, законы, указы і іншыя акты, якія дзейнічалі на тэрыторыі Беларусі да прынятых Канстытуцыі, прыміняюцца ў частцы, што не супярэчыць Асноўнаму закону. Тому прызначэнне да адказнасці за ўхіленне ад чарговага прызыву на ваенную службу дапускае толькі з умовай, калі выкананы патрабаванні вышэйзгаданых нормаў Канстытуцыі па стварэнні дзяржавай умоў для адбывання як воінскай, так і альтэрнатыўнай службы. Аднак перыядычна ўзнікаючыя канфлікты паміж ваенкаматамі і прызываўнікамі, і вырашаючыя яны не на карысць апошніх. Адпаведны закон мусіць быць прыняты, што садзейнічыць бязумненню канстытуцыйных гарантый грамадзян. «На жаль, асобынны рашэнні Канстытуцыйнага суда працяглы час не выконваюцца», — зазначыў Міклашэвіч нібыта з плямкасцю ў голасе.

«Канстытуцыйны» ператру

Прынятая ў снежні мінулага года па праўку ў закон «Аб аператыўна-вышуковых працы»,

якая дазваляюць праваахоўным органам праводзіць аператыўна-вышуковых мэрарыемствы, праслаўхуваць телефоны, рабіць запіс перамоў і аглід памішканимі без адпаведнай санкцыі пракураора, на думку старшыні Канстытуцыйнага суда, не супярэчачы Асноўнаму закону Беларусі. «Прамой супярэчнасці канстытуцыйным нормам па палажэнні не м'ялісь, — зазначыў Пётр Міклашэвіч.

Аднак Канстытуцыйны суд ўсё ж прызнаў, што з часам траба переходзіць «на больш высокі ўзровень забеспечэння канстытуцыйных правоў і свабоды грамадзян», і ўвесці норму пра тое, што санкцыі па аршысті і ператру павінны даваць суды, якія робіцца ў шэрагу єўрапейскіх краін, а таксама ў Расіі.

Да словаў, кіраўнікі МУС, КДБ, Дэпартаментаў фінансавых расследаванняў і Камітэта дзяржканцrolю могуць дазволіць пра вядзенне аператыўна-вышуковых

мерарыемствы і заводзіць крымінальныя справы ў дачыненні да пракураора і суддзяў, а таксама да цэлага шэрагу асобаў са структур улады (напрыклад, дэпутаты ўсіх узроўняў, члены Савета Рэспублікі).

Не гадзіна суда

У кантэксте нафта-газавамалочных канфліктаў з Расійскай прагучала прапанова стварыць арбітражны суд Саюзной дзяржавы, які бы вяршыў падобныя спрэчкі пытанні. Аднак Пётр Міклашэвіч лічыць, што неабходнасці ў гэтым німа. Старшыня Канстытуцыйнага суда падкрэсліў, што для вырашэння розных гаспадарчых канфліктаў у Мінску існуе Эканамічны суд СНД. «Увогуле, патрона будаваць адносіны так, каб не было сітуацый, калі патронаў суд», — разомаваў Пётр Міклашэвіч.

Што тычыцца суда Саюзной дзяржавы, стварэнне якога прагучала ранейшымі беларуска-расійскімі дамоўленасцямі, дык гаварыць пра гэта рана. Такая інстытуцыя можа быць створана толькі пасля падпісання адпаведнага канстытуцыйнага акта, якім і будзе кіравацца ў сваёй дзеянасці. Да фінансавай працы гэтых працэсаў за многа гадоў так і не дайшоў, і многія эксперты схілююцца да думкі, што ніколі і не дойдзе.

«Не скажу, што гэта актыўна пропагандуеца, але існуе такая пазіцыя, што NATO — пагроза для Беларусі, і гэта нягледзічы на тое, што ў часопісе «Армія» ёсьць некалькія страронкі на англійскай мове. Я так разумею, гэта для замежнікаў — такая двайная гульня... Але салдаты даводзіцца, што NATO — гэта патэнційны вораг, — кажа Алеся Каліта. — 1 найбліжэйшым часам гэты ідэалагічны складнік не зменіцца, таму што асноўная маса на меснікай камандзіраў бытагод па ідэалагічнай працы — гэта плоды стаілай савецкай загартоўкі, таму і далей у войску будзе пропагандаваць падобнае».

Па слоўах хлопчыка, у войску працягвае існаваць «дзедаўшчына»: «Для вялікай часткі моладзі, якія служыць у войску, становіцца зразумелым, што траба таго, што інаки выкананія каманду, толькі тады, калі ім дасі кухталя, 90 адсоткаў моладзі ў войску — гэта тыя, хто не мае ні лінейскай, ні тэхнікумайскай адукцыі. Ім не цікава, хто ў нас у парламенце, яны не ведаюць міністэрств, яны ведаюць толькі прэзідэнта, і больш нічога. Ім цікава пасядзіць у інтэрнэце «ВКонтакте», звесці новыя знаёмыя, паслухаць музыку».

Сваю далешнюю дзеянасць Алеся Каліта збіраеца засяродзіцца на пытаннях рэфармавання беларускай арміі, а таксама на проблеме ўвядзення ў Беларусь альтэрнатыўнай службы.

ВЯРТАННЕ

Алеся Каліта: БЕЛАРУСКАЕ ВОЙСКА ТРЕБА ПАЗБАВІЦЬ АД КАНТРАЛЮЮЧАГА БАЛАСТУ

Генадзь КЕСНЕР

З войска вярнуўся першы лідэр «Моладзі БНФ» Алеся Каліта — дыпламаваны юрист, адзін з першых моладзевых актыўістаў, якіх праваабаронцы назвалі «палітычнымі прызываўнікамі».

Алеся праходзіў службу ў 29-й зенітні-ракетнай брыгадзе ў вёсцы Межыца Лепельскага раёна Віцебскай вобласці. 26 студзеня ён распавёў журналістам пра сваю службу, становішча пра

службу (нягледзячы на не адпавядаючы патрабаванням стан здароўя) цікжа было сабе ўявіць у ролі жаўнеры.

Алеся Каліта адразу выказаў падзяку ўсім сваім сібрам, якія дасыпали яму лісты ў вайсковую частку не толькі з Беларусі, але і з замежжа, а таксама рэдакцыям незалежных выданняў, якія рэгулярна забяспечвалі яго асобнікамі газет, дзікуючы чаму моладзевые актыўісты заўжды быў інформаваны пра падзеі, што адбываюцца ў краіне.

«Калі хтосьці там, «наверсе», думаў, што служба ў войску мяне выправіць ідэалагічна, то ён вельмі памыляўся, — кажа Алеся

Каліта. — Наадварот, войска мяне вельмі ўмацавала, фізічна я сібе адчуваю ў разы макнайшым, маральна — адпачыўшым, і зараз я гатовы падключыцца да актыўнай палітычнай дзеянасці. Я пакуль не вызначыўся, ці гэта будзе публічная дзеянасць, ці арганізатарская праца ў межах Партыі БНФ, але я дакладна вяртаюся ў актыўную фронтаўскую дзеянасць. Зараў я адчуваю сібе больш моцным і трывальным».

Той моладзі, якая пойдзе ў войска, Алеся Каліта пажадае не быцца арміі ды імкнусць скарыстаць тэягоднішні год-даўтара, каб удаваць каналіць сібе, а войска, паводле Алеся, дае такую магчымасць. Па словах бывалага лідара «Моладзі БНФ», яго непасрэднай камандзіры і саслужыўцамі пастаўліліся з разуменнем да яго грамадзянскай пазіцыі, да яго партыйнай прыналежнасці. «Ніякіх перашкоды пры ўжыванні многіх беларускіх афіцэрам — камандзізрам батарэі, начальнікамі разлікаў — замінала непасрэдна баявой падрыхтоўкай баявых разлікаў. Сённяшні ўзровень баявой і мабілізацыйнай гатоўнасці беларускіх салдат адрозніваецца ад таго, які быў у 2003—2004 гадах. Мяне гэта непакоїць, і стала яшчэ больш непакоїць пасля расійско-грузінскага канфлікту, які паказаў, што мы можам таксама стаць той тэррыторыяй, на якую могуць быт спрабаваць перавацаваць мяне, таму і я не спрабаваў кагосці перавацаваць мяне. Мае камандзіры зabolышага быў у веку 22—35 гадоў,

яны разумеюць, што ёсць незалежнасць Беларусі, што мы не частка Расіі, што ў нас ёсць свая гісторыя, таму не было ніякіх проблем. Асноўная задача была — быўвае падрыхтоўка, у майм прызыве вялікай ўваге надавалася баявой і мабілізацыйнай падрыхтоўкы».

Тым не менш, адзначыў Алеся Каліта, у сённяшнім беларускім войску працэс шмат праблем, якія трэба вырашыць. «Нехадна рэфармаванне войска, перад усім траба змяніць падходы, якія падыгрываюць арміі, — сказаў Каліта. — 1 найбліжэйшым часам гэты ідэалагічны складнік не зменіцца, таму што асноўная маса на меснікай камандзіраў бытагод па ідэалагічнай працы — гэта плоды стаілай савецкай загартоўкі, таму і далей у войску будзе пропагандаваць падобнае».

Па слоўах хлопчыка, у войску працягвае існаваць «дзедаўшчына»: «Для вялікай часткі моладзі, якія служыць у войску, становіцца зразумелым, што траба таго, што іноки выкананія каманду, толькі тады, калі ім дасі кухталя, 90 адсоткаў моладзі ў войску — гэта тыя, хто не мае ні лінейскай, ні тэхнікумайскай адукцыі. Ім не цікава, хто ў нас у парламенце, яны не ведаюць міністэрств, яны ведаюць толькі прэзідэнта, і больш нічога. Ім цікава пасядзіць у інтэрнэце «ВКонтакте», звесці новыя знаёмыя, паслухаць музыку».

Сваю далешнюю дзеянасць Алеся Каліта збіраеца засяродзіцца на пытаннях рэфармавання беларускай арміі, а таксама на проблеме ўвядзення ў Беларусь альтэрнатыўнай службы.

ГРАМАДСТВА

▶ ВЫЖЫВАННЕ

БОРЦІ ВЯРНУЛІСЯ

Палессе, магчыма, апошніе месца ў Еўропе, дзе захавалася прымітыўнае пчаларства ў калодах і борцях. Пра асаблівасці працы бортніка распавядаете спецыяліст у гэтай галіне Мікалай Гаўрыленка з Лельчиц.

На Палессе і на бліжэйшых тэрыторыях на старых развесістых дрэвах, пераважна дубах і хвоях, якія растуць на ўзлеску, замацавана вялікая колькасць борці. Асабліва мношка калод на лясах уздоўж роцкі Убарць (падобна, што называюцца ракі паходзіць ад слова «борцы»), правага прытoku ракі Прывіць. Іх там не сотні, а тысячы. Гэта адзін з апошніх рэгіёнаў значнага распаўсюду бортніцтва на Беларусі. Калоды тут перадаюцца як спадчына ад бацькоў да дзяцей. Навучанне бортніцтву пачынаецца з дзяцінства. Ідзе перадача так званых тэхнічных навыкіў, прафесійных сакрэтаў, а таксама вядзьмарскіх прыёмў (замовы, заклінанні). Усё гэта надае бортнікам своеасаблівы ароул, загадкасць. Тут і прафесійная складанасць, і небіспечнасць, а таксама закрытасць у справе. Бортніцтва называюць «ваверкімі».

Працяглы час бортніцтва было ў заніпадзі. Аднак другое дыханне гэтага справы набыло ў пачатку 1990-х гадоў. Значная частка мясцовага насельніцтва, якое на сабе зведала, што такое эканамічны крызіс, вярнулася да забытага старадаў-

няга спосабу атрымання такога неабходнага, карыснага прадукту, як мёд.

Побач з пакінутымі і запушчанымі борцімі сталі з'яўляцца новыя.

Майстэрства бортніка заключаецца ў уменні ўтримання ў выдаюбных калодах некалькіх роцкіх пчол і атрыманні ад іх вельмі смачнага мёду.

Срадняя вышыня борці паўтара метра, вага больш за 100 кілаграм. Новы борці даюць час прасуцьца і «выстацца» некалькі гадоў. Пчолы не любяць паху свежай драўніны, а павышаная вільготнасць прыводзіць да іх хваробы.

Перад тым, як замацаваць яе на дрэве, гатуючу борці уціпляюць, закрываючы квадратную адтуліну, апрацоўваюць некалькімі спецыяльнымі растворамі, каб не дапусciць разбурэння драўніны, адганяць яе шкоднікаў і замацаваць пчол. З дамагомі своеасаблівага прыстасавання (коля на восі) борці падымаюту на вышыню 5–10 метраў і там уладкоўваюць. Раней іх замацоўвалі на вышыні 15–25 метраў, дзеля таго, каб захаваць ад мядзведзяў і іншых аматараў мёду. Для абароны ад мядзведзяў таксама ставілі палі, самастэрэлі і іншыя прыстасаванні. Вельмі эфектыўнымі сродкам было прывязаць побач з дрэвам бервянію. Мядзведź, які лез па дрэву да борці, сутыкаўся з бервяніном і спрабаваў адпінцунуць яго лапаю, а яно ў свою чаргу вірталася на месца і ўдарала па мядзведзю. Мядзведź піхнуў яго

машней — бервяню адказвала гэтак жа. Усё гэта заканчвалася тым, што раззлаваная жывёліна адпускала ствол дрэва, каб схапіць бервянію дзюром лапамі, і падала ўніз.

Зарааз ніхто ў гэтых мясцінах чужую калоду ў лесе не ўскрые. За гэта тут жорстка караюць. Распавядаюць, што калі каго застануць на месцы злачынства, прымушаюць скакаць з дрэва. Пры гэтым злодзеі калечацца ці гінуть.

У бортнікаў німа ніякай гарантый, што ў той ці іншай калодзе паселіца рой. Бывае, на некаторыя борці пчолы не звяртаюць ніякай увагі, хоць гаспадар змарнаваў на яе шмат часу.

Развіццю бортніцтва на Палессе — і раней, і зараз — спрыяе наяднусць вялікіх лясных масіваў. Лес з натуральнай зменай пакаленнямі драўні складаецца з мнозвучна не сінхронна растучых элементаў раслінага покрыў — палин і ўзлескай розных памераў, ветраплавалай, гарольнікай і г. д. Гэта важна тому, што колькасць меданосаў у лясных умовах маюць адваротную залежнасць ад плошчы лясных угоддзяў і самкнутасці лесу. Склад меданосаў лесу: вербалозы, багульнік, балотны, ягаднікі (чарніцы, бруніцы, журавіны), грачка, яблыня, груша, крушына, ліпа, браткі, верас. Зараз асноўную частку мёду ў палескіх лісках пчолы біраюць з крушыны, чарніц і верасу. Гэтыя расліны маюць невялікія кветкі, таму пылок у дажджлівія гады хутка вымываецца. У такіх сезонах пчолы збіраюць мала мёду і нават

Даведка

Бортніцтва — збор мёду дзікіх пчол, старажытны спосаб пчаларства. Назва паходзіць ад слова «борця» — дупло. На Палессе бортніцтва мела важную гаспадарчую ролю да пачатку XX стагоддзя, але з шырокім распаўсюдом рамкавых вулій яно страціла сваё значэнне і практична зникло.

пчолы злятаюць з гэтых рэгіёнаў у больш біспечныя мясціны, адной з якіх з'яўляюцца глухія лісы ўздоўж роцкі Убарць. Значная колькасць прылягачаўшых раёў спрыяла развіццю бортніцтва на гэтай тэрыторыі. Яшчэ развіццю бортніцтва спрыяе і попыт на дзікі мёд, дзякуючы чаму мясцовыя людзі маюць наўпекі прыбытак.

могучу загінцуць ад голаду, калі гаспадар не будзе падкорміваць іх цукрам ці пукровымі сіромі. Пры нармальных умовах адна борці прыносяць 10–20 кілаграмаў мёду, а ў спрыяльніх гады нават больш.

Ачыстка лісоў, асунчынені балот і меліярацыя зямель, а таксама лісныя пакары ў навакольных рэгіёнах прыводзілі да таго, што

ня грошай у скарбонку, рабіла на мене вялікае ўражанне.

Вобраз ксяндза Булькі для мене ўсё ж больш звязаны з прыкасцельнай тэрыторыяй, чым з самім касцёлам. Ягонія руکі часта былі запецканыя ў зямлі, зліваліся з колерам сутаны і ўлубленай ім берэты — чорнай чатырохвугольнай шапкі з дзіўным пампонам наверсе. На сённяшні разуму я падумаў, што ён хутчэй пратстстант, які больш часамі дня праводзіць на працы ў садзе, ці можа нават пуртунік, які, пакінуўшы дом, едзе абкынавае новую зямлю, па якой калі нават хтось і хадзіць перад гэтым, то было гэта вельмі даўно. У свайгі нянавісці да аллаго — я добра памятаю ягоныя пальміяныя супрацьалагольныя казані — ён і прадаў ў нечым больш нагадваў пуртуніна з каланійльнага перыяду. Магчыма, таму Бульку так монда любілі і ўсяляк падтрымлівалі вясковыя жанчыны, а мужчыны пераважна асперагаліся.

Калі мне спонілася восем, бабуля пастановіла падрыхтаваць мене да выправы да першай камуні. Прайшоўшы этап тэарэтичнай падрыхтоўкі ў законных сяцёр, я актыўна рыхтаваўся да першай жыцці споведзі. Чым бліжэй быў час споведзі, тым больш я губляўся ў «нархахтоўкі», якія заўжды, у тыхіх выпадках на дамагому прыходзілі бабулю. Яна спярша прайшлася са мною па ўсіх смяротных грахах, за якія можна трапіць у пекла, якія здзіліся прычыніць да Бога.

— Біскупу, — спакойна, як заўжды, адказвала яна.

— А біскуп? — працягвай я.

— А біскуп Папу рымскому — казала бабуля, мусіць, не хоҷучы ўводзіць мене ў складаныя падрабязнасці.

— А Папа рымскі? — не спыняўся я.

— А Папа рымскі... Богу — складанымі шляхам мае грахі трапляюць да Бога», — думаў я і крохіць дадому.

▶ З пошты

СПОВЕДЬ КСЯНДЗА БУЛЬКІ

Віталь ВОРАНАЎ

Вёска Мосар, што на Глыбоцкім возе, набыла шырокую вядомасць дзякуючы дзейнасці ксяндза-прэлата Юзафа Булькі, які калі 20 апошніх гадоў служыў у тутэйшым касцёле Святой Ганны. Ён аднавіў ёты храм, а ў наваколлі разам з вернікамі заклаў дэндропарк, дэкаратыўныя сажалкі, клумбы і алеі. Паводле ягонай ініцыятывы ля касцёла з'явіўся першы на Беларусі помнік Яну Паўлу II, а ў вёсцы Парыж на Пастаўшчыне — уласная «Эйфелева вежа» з каталіцкім крыжам наверсе.

Ксяндз Юзаф быў вядомы яшчэ і як нястомны барацьбіт з п'янствам і алкагалізмам: ягонымі выслікамі ў Мосары быў створаны альтыналагольны музей, а тэрыторыя тутэйшага Удзельскага сельсавету аўбешчана «зонай цвярзасці».

9 студзеня гэтага года зямны шлях ксяндза Юзафа Булькі на 85-м годзе жыцця завяршиўся. Развітаца з ім і памаліца прыйшлі тысячы вернікаў. Памяць пра яго засталася, абы чым сведчыць і эты ліст у рэдакцыю.

Калі я першы раз пабачыў ксяндза Бульку, мне было шэсць гадоў. Яму было шэсцьдзесяц чатыры, пасля да гарлачыкай для палівання вады ў абрэдзе ўмыўання рук, якія пазней да патэнцыі для падстадыння пад падбрэдзце ў часе камуні, якую мы проста называлі «тасці», і ўрочыцца ці не да самага файнага і чымсці вельмі паганска літургічнага прычыніцу — кадзілку.

З усіх закрытыянаў у часе службы я адрозніваўся бездакорнымі паводзінамі, якія найперш

заключаліся ў поўным маўчанні і дарослымі павае, што ксёндз Булька даволі часта адзначаў механічным паглядываннем па галаве. Я заўсёды ставіўся да яго з пэўнай насяргай, хутчэй быў за ёсё, з-за слабага разумення ягоных словаў. Ксёндз, які толькі прыехаў у Беларусь, гаварыў па руска-польскай мішанцы з моцным літоўскім акцентам, які ісціна перацкаў жажаў міністру, якія можна трапіць у пекла, якія здзіліся прычыніць да Бога.

Калі мне спонілася восем, бабуля пастановіла падрыхтаваць мене да першай камуні. Прайшоўшы этап тэарэтичнай падрыхтоўкі ў законных сяцёр, я актыўна рыхтаваўся да першай жыцці споведзі. Чым бліжэй быў час споведзі, тым больш я губляўся ў «нархахтоўкі», якія заўжды, у тыхіх выпадках на дамагому прыходзілі бабулю. Яна спярша прайшлася са мною па ўсіх смяротных грахах, за якія можна трапіць у пекла, якія здзіліся прычыніць да Бога.

— Біскупу, — спакойна, як заўжды, адказвала яна.

— А біскуп? — працягвай я.

— А біскуп Папу рымскому — казала бабуля, мусіць, не хоҷучы ўводзіць мене ў складаныя падрабязнасці.

— А Папа рымскі? — не спыняўся я.

— А Папа рымскі... Богу — складанымі шляхам мае грахі трапляюць да Бога», — думаў я і крохіць дадому.

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №1 (39)
(студзень)

www.libel.org www.novychas@gmail.com

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аўяднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

Анонс

«РОЗГЛАС»	2
«ПАЗІЯ»: новыя вершы Юркі ГОЛУБА	3
«ПРОЗА»: ГІСТОРЫЯ «Х» (ПЛАЦЭНТА) Але́с ГАНАРОВІЧ	4-5
«ПАЗІЯ»: вершы Віктара СЛІНКО	6
«ЭС»: Віктар ХУРСІК «ажыўляе» слáуную постаць XIX стагоддзя Гелену Скірмунт	7
«ПАРАЛЕЛІ»: згадкі Валеры КУСТАВАЙ пра шведскую выспу Готланд	8

ЮБІЛЕІ

ЧАЛАВЕК З БРЫЛЬЯНТАВЫМ СЭРЦАМ

Леанід Марцінавіч Дайнека нарадзіўся 28 студзеня 1940 года ў вёсцы Змітракаў 2-я Клічаўская група Магілёўскай вобласці. Скончыў Беларускі дзяржаўны юніверсітэт (1967). Працаўшы на будоўлях, на Ніжнегатальскім металургічным камбінате, на беларускім тэлебачанні. Быў адказным сакратаром часопіса «Маладось», загадчыкам аддзела пазіціў выдавецтва «Мастацкая літаратура».

Друкуючы з 1961 г. Аўтар зборнікаў вершаў: «Галасы» (1969), «Бераг чаканія» (1972), «Мая вясна саракавая» (1979), «Вечнае імгненне» (1985), зборнікаў апавяданняў «Бацькава крыніца» (1976); раманаў-дылогій «Людзі і маланкі» (1977) і «Запомнім сібі маладымі» (1979), раманаў «Футбол на замініраваным полі» (1987), «Меч князя Вічкі» (1987), «След ваўкалаца» (1988, разам з папярэднім раманам університета Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя К. Каліноўскага), «Жалезныя жалуды» (1990). Аўтар фантастычнага рамана «Чалавек з брыльянтавым сэрцам» (1992).

Творы друкуюцца на рускай, украінскай, польскай, англійскай, эстонскай, латышскай, літоўскай, мадаўскай, армянскай, грузійскай, ідиш, іўрыце і іншых мовах.

Леанід Дайнека з унучкай Янай

— Леанід Марцінавіч, пасцевяр-
джэнні Уладзіміра Арлова — ён
ведае свой радавод да пятага ка-
лена... Колькі словаў пра Вашыя
радаводнія карані...

— Ну так глыбока, як шаноўны спадар Арлou, у свой радавод я не заглыбліўся. Але тым не менш... Прозвішча Дайнека паходзіць ад балцкага слова «дайна», што азначае — песня. Нездарма ёсьць шмат відомых спевакоў з таким прозвішчам. Ды і ў нашым родзе любаць і ўмеюць співаць. Род Дайнекаў паходзіць з цэнтральнай Беларусі, Клічуашчыны. Мы людзі вольныя, ніколі не быўлі прыгонными. Я перакананы, што ў майі прозвішча сплюстяў дэве радаводныя галіны — Дайнека і Данейка. А гэта значыць, што ў нашым радаводе прысутнічаюць шляхецкія карані...

— Вось адкуль тая цяга да тэмы рыцарскага слававання Бацькаўшчыне, якая прысум-
нічае ў ёйсі Вашых гістарыч-
ных раманаў?

— Вось якраз мама і натхніла. Яна ведала на пам'ять безліч вершаў беларускіх пісьменнікаў, любіла дзекламаваць пазіцію Коласа. А янч — наша беларуская прырода. Клічуашчына — гэта моя пастыўныя рай. А першыя вершы я пачаў пісаць вельмі рана — недзе ў 5-6 гадоў. І мой дзед Сцяпан заўсёды любіў казаць бацьку: «Вось паба-

чиць, Марцін, з гэтага хлопца выйдзе сапраўдны пісьменнік...»

— У 1987 годзе з-пад Вашага пяtra выхадзіць першы роман «Футбол на замініраваным полі», у якім Вы асэнсююваеце тэму горада, і гэтым эса го-дам познанчына выхадзіць рамана «Меч князя Вічкі». Ці не цяжка было ўадначас жыць сучаснымі рэаліямі і, азірнуўшыся на восем стагоддзі назад, «брацайскімі» чынамі бацькаў зкрыжакамі?

— Для мене гэта абсалютна няцяжкая. І цяпер я ўадначас пішу свае «Герадоцінкі», вершы і новыя гістарычныя раманы. А ў маладосці творчай энергіі было столькі, што прыходзілася шкадаваць, што ў сутках толькі 24 гадзіны...

— Зварот да гістарычнай тэмы — эта сядомыя творчы выбар ці шысціўнадарунак лёсу? Каго з папярэднікаў лічыце за сваёга настаяўніка?

— Безумоўна свядомы. Во мне было крыйдна чытаць і чуць, што мы, беларусы, нацыя — рахманаў і талерантная. Навокал, на нашых суседдзяў — сваі гісторыя, сваі героі, свой гістарычны лёс. А дзе Беларусы? Дзе дзесяцімільённы народ у самыя сірыя Еўропы? Дзе Вілкае Княства Літоўскае, якое я называю Крайнай Ліцвініяй. Нават падчас апошняга перапису я называў сябе літвінам.

— Вашыя гістарычныя раманы адразу заваявалі не-верагодную папулярнасць, якія прынята сέняня гаравыць — траплялі ў лік бестселераў,

таму што Вы адкрывалі ў іх для чытача малавядомыя старонкі нашай гісторыі. Гэта значыць — адкрывалі на-шую беларускую Душу... Якая яна для вас — душа беларуса?

— Беларуская душа — гэта душа нязломнага ваяра. Гісторыя беларусаў — гэта гісторыя войнёў, у якіх нашыя працівнікі браўля ваярскі чын і ў бальшыні выпадкаў пера-магалі. Згадайма вайну з Тройственным ордэнам, з Маскоўскім, супраць крымскіх татараў. І ў авангардзе літоўскага войска заўжды выступала беларускія рыцарства — прадстаўнікі шляхецкіх родоў. Адзін з галоўных герояў майго рамана гетман Канстанцін Астрожскі, які ў бітве пад Оршай у 1514 годзе разгроміў шмат пе-раўзыходзячых маскоўскіх войскаў, якое імкнулася захапіць і падпа-радкаваць сабе нашыя землі.

— Як мне здаецца, Вашыя раманы вельмі кінематаграфічныя. Згадаючы доўсед паліакай, якія знялі фільмы амаль паўсях рамах Генрыка Сянкевіча, не могу не запытаваць, ці не мары-
це аб экранізацыі сваіх твороў?

— Янч за савецкім часам мне паталефнавалі з беларускай кіна-студыі і прапанавалі зняць фільм па рамане «Меч князя Вічкі». Але прышло дванаццаць гадоў, а воз, як кажуць, на тымы жа месцы. Як мі здаецца, сучасным дзяяльцам ад кінематографа не выйдзіць здымачы фільмы, дзе б паступала реальная гісторыя нашага народа. Таму і з'ўзўліца ў працэсе фальклёрных трэшы пра слычную князёуну — па версіі рэжысёра — змагарку не столькі за вольнасць Беларусі, як за праваслаўную веру і міфічную ідлю славінства ўгуволе. У выніку атрымалася вялікабюд-жэтная кінематаграфічная казка, а не гістарычны кінаспект галівудскага ўзроўню.

— Ведаю, што на некалькі Вашых вершапісаніцесін пісні. З кім з беларускіх кампазітараў пашысціла супрацоўнічай?

— Сапраўды, я лічу сваім творчым пішасцем, што на мой верш напісаны песьні бліскучы майстэр беларускай мелодыкі — Юрый Семініяк. Есць дзіцячая песня, якую стварыў Леанід Захлевы. Супра-цоўнічай я і з Алегам Чыркуном. Самая вядомая моя песня — «Беларуская застолня». Я выконвае ях народу самім сарыя Еўропы? Дзе Вілкае Княства Літоўскае, якое я называю Крайнай Ліцвініяй. Нават падчас апошняга перапису я называў сябе літвінам.

— Менавіта ў гэтым песен-
ным хіце, які цудоўна выконвае
Дзяржаву ансамбль народ-
най музыкі «Святая», і ёсць
такія рады:

Зноў за столом нявузкі
Дружнай сідзімі слямейкаю...

Xто збираецца сёняня за гэтымі нявузкімі слямейнымі столам Дайнекаў?

— За гэтым нявузкімі слямейнымі столам Дайнекаў збираецца вялікая і дружнае сям'я. Бог узнагародзіў мяне трыма сынамі: Сиргеем, Зміцерам і Сцяпанам. У мяне цудоўная гаспадніца — жонка Зінаіда, з якой у радасці і скрусе мы жывем ужо сорак чацвёрты год.

Гэта маё стодзенскае каканне. І пачаўшы таго начацца какання і вернасці мі збераглі па сёняшні дзень. Нашая восенская радасць — нашыя ўнукі. Іх у нас пяцёра: троі ўнукі і дзве ўнуцкі.

— У часопісе «Дзеяслу» за 2010 год друкуюцца Ваші раманы «Пра лісоўніцу, злога хлопчыка». А што сёняня на пісъмовым стolate Леаніда Дайнекі?

— Прапацу над дзесяткамі палаці гістарычнымі раманамі: «Той, каго ўдарылі па штаць...». У аснове вітага рамана лёт лёг нашага беларускага пакутніка, змагара за вуніцкую веру — Ясафата Кунцівіча... Які пасля быў кананізаваны самім Папам Рымскім.

— Гэта юбілейны на ліку раман у Ваш юбілейны год! Хочацца па-эстраднаму вы-
гукнучы: «Брава, майстэр!». Дазвольце паздравіць Вам мо-
цнага здароўя і доўгіх гадоў
жыцця, асвялены любоўю
і павагай блізкіх людзей — і
Божым дабраславленнем на
новыя творчыя вышыні.

Гутарку вёў Эдуард Акулін

ПАТРЫЯРХ СУЧАСНАСЦІ

Старэйшыне Саюза беларускіх пісьменнікаў, пээт, празаік і перакладчыку Міколу Якаўлевічу АУРАМЧЫКУ — 90 гадоў.

Плат нарадзіўся 14 студзеня 1920 года ў вёсцы Плэсы Бабруйскага раёна Магілёўскай вобласці. Пасля вучобы на філфаку Мінскага пединститута некаторы час працаўшы рэдакторам газеты «Піянер Беларусі». Затым быў на фронце.

Пасля вайны — рэдактары газет

«Чырвонае змена», «Літаратура і мастацтва», часопісы «Польмія» і «Маладось».

Свае першыя вершы М. Аўрамчык апублікаваў у 1937 годзе. Ён аўтар 10 кніг пазіцій, рабочага зборніка «Сустрэчаў бытых канагонаў».

Саюз беларускіх пісьменнікаў шычіра віншую правялебнага калегу і даўніга сябра з днём нараджэння, жадае яму жыццёвага аптымізму, сябруўскага ўшанавання ды моцнага здароўя!

РОЗГАЛАС

10 (2)

► ПАМЯЦЬ

ДА СТАГОДДЗЯ ЛАРЫСЫ ГЕНІЮШ

2010 год багаты на літаратурны юбілеі. Адзін з найбольш «высокіх» — 100-годдзе з дня нараджэння выдатнай беларускай пастэзы і патрыйёткі Ларысы Антонаўны Геніюш. Юбілей класіка нацыянальнай літаратуры, яе легенды-пакутніка, якая і да гэтага часу не рэабілітаваная беларускай дзяржавай...

Ларыса Геніюш (у дзявоцце Міклашевіч) нарадзілася 9 жніўня 1910 года ў маёнтку Жлобаўцы (цяпер Ваўкавыскі раён Гродненскай вобласці). Пасля Ваўкавыскай гімназіі жыла з мужам-емігрантам у Празе. Там у 1942 годзе выдала першую кнігі. 5 сакавіка 1948 года, з'яўлюючыся грамадзянкай Чхаславакіі, Ларыса Геніюш была арыштавана, знаходзілася ў турмах Чхаславакіі, сажніна — у савецкіх турмах Вены і Львова, а з канца 1948-га — у турме ў Мінску. Была асуджана на 25 гадоў пазбаўлення волі як асоба без грамадзянства.

Пакаранне пастэз адбывала ў лагерах Инта і Абедзь (Комі АССР), а таксама ў Мардоўскай АССР. У 1956 годзе Л.Геніюш была датэрмінова вызваленая, аднак не рэабілітавана. Пасля вызвалення пасялілася на радзіме муга, у Зэльве (Гродненская вобласць), дзе фактычна знаходзілася пад хатнім арыштам. Да самой смерці (7 красавіка 1983 года) пастэза так і не прыняла савецкага грамадзянства.

Яе дом, які наведвалі многія патрыйёты Беларусі, стаў на доўгія гады асяродкам нацыянальнага дысайднцтва.

І да гэтага часу нацыянальная пакутніца — не рэабілітаваная дзяржавай. Хоць талент пастэзы не патрабуе анічнага апрауднення — пачынаючы з часу Сталіна, падобны стан рэчаў не робіць горнуру на Айчыне, ні суайыннікам Л.Геніюш.

Два гады назад Грамадскі аргкамітэт па ўвекавечванні памяці ахвяр сталінскіх ропросій, Саюз беларускіх пісьменнікаў і Беларускі Хельсінскі камітэт накіроўвалі генеральному прокурору Беларусі Пітру Мілашэвічу (нагадаем: дзяўчына прозівічка Л.Геніюш — Мілашэвіч) хадайніцтва аб рэабілітацыі пастэзы.

Дакумент падпіслі больш 70 прадстаўнікоў беларускай грамадскасці, у тым ліку акадэмік Радзім Гарэцкі, гісторык Ігар Кузнецоў, народны пашт Беларусі Ніл Гілевіч, пісьменнікі Алеся Пашкевіч і Васіль Якавенка, праваабаронцы Таццяна Пропцька і Гары Паганайла.

Генеральны прокурор Беларусі П. Мілашэвіч адмовіў у рэабілітациі Ларысы Геніюш. У адказе, атрыманым з Генпрокуратуры, паведамлялася, што генеральны прокурор не надзелены правам апратавання пастаноў прэзыдуума Вярховнага суда Рэспублікі Беларусь. Менавіта такай пастановай, прынятай 24 лістапада 1999 года, Ларыса Геніюш была прызнаная не падлеглай рэабілітациі.

Вярховны суд, як адзначаў праваабаронцы, прыняў палітычна матываваную рашэнне, далёкае ад прынцыпаў законнасці і справядлівасці. Саюз беларускіх пісьменнікаў аўбяўпчае аб стварэнні аргкамітета па святкаванні 100-годдзя Ларысы Геніюш і запрашае да супраць грамадскіх аўтэнтычных Беларусі і чытачоў краіны.

► ДЫСКУРС

КНІГА — ГРОШЫ — ТАВАР?

Кіраўнік Беларусі Аляксандар Лукашэнка гатовы добра заплаціць айчынным пісьменнікам за якасны тавар. Аб гэтым ён абвясціў на прэс-канферэнцыі 30 снежня мінулага года.

«Усечшкі націміцаюць, дзяржава не падтрымлівае, не дапамагае. Дайце прадукт, дайце тавар! Я

калісцікі сказаў: «Войну і мир» на стол — заплаціць. Дзе «Войну і мир», хоць бы «Подняцца целина», дзеяна? За што заплаціць?», — задаў пытанне прэзідэнт дзяржавы.

«Можа вы, людзі, якія чытаюць больш мяне, назавіце мне хоць адзін твор нашых пісьменнікаў, за які сёня можна добра заплаціць, — звязаўся Аляксандар Лукашэнка да журналістаў. — У чэрзах людзі стаць на кнігарнях, каб купіць гуткую кніжку. Назавіце, я буду вам удзячны, я выпраўлю сваю памылку. Я заплачу гэтым пісьменнікам, мастакам і гэтак далей».

Прэзідэнт заклікаў творчых людзей адысці ад савецкіх зэлье: «Дайце, дайце, а мы паглядзім, што даць». «Не, пакладзіце на стол тавар — атрымаше добрыя грошы. Гарантую», — паабяцаў Аляксандар Лукашэнка.

...Не справа літаратурнага выдання спрачца з тым, што не падпяле спрочкам. Не да гаворак пра адметнасць творчасці XXI стагоддзя. Не да напамінаў аб штучнай моўнай раздвоенасці літаратуры і літаратуры ды плачу аб неімітлівасці беларускамоўнага чыгача-сказкі, ды стогнаў аб задушэнні беларускай кнігі расійскім рынкам. Не да месца лекцыі пра ўнікальнасць сучаснай беларускай літаратуре, як і згадкам аб ролі мастацтва ў фармаванні любога грамадства і абавязку дзяржавы перад ім. Проста ўжо не першы год

Уладзімір Някляеў на прэзентацыі свайой новай кнігі «Цэнтр Еўропы», якая па аптычнай «Радыё Свабода» называная лепшай кнігай 2009 года

у агучанай скале прыярытэтству — чарка, шкварка і каб не было вайны (як яшчэ з дахрысційскіх часоў пазычанага — «хлеба і зрелиці») — выпадае яна — некалі яе вялікасць, а чиар папялушка літаратуры. Але куды выпадае?

Выпадае ў недзяржаўны, грамадскі сектар. Нім годных кніг? Да? Чым? Выдадзеныя дзяржаўнымі выдавецтвамі за кошт падатка-каплаціцькай? Магчыма, бо іх кіраўнікі і рэдактары ўжо не тое

що «кармоловы», актуальныя, вострыя, цікавыя творы ды аўтараў бажаюць на падоўжніцы. Што ж да недзяржаўнага... Поўная статыстыка, магчыма, ёсьць толькі ў Кіеўскай палаце і міністэрстве інфармацыі. Але і не адбылося размоваў. Найбліжы запатрабаваныя кнігі выходзяць сёня ў незалежных выдавецтвах і выдаўцоў. Іх пішут, яны небагатыя, але ім, як колішніму піцерскуму «Загляненію» ў наша ваконца», праз дзесяцігоддзі мусіць стаць помнікі. Не будзіт сёня «Кінграбора», «Кнігарня Наша Ніва», «Галіфа», Логінава, Хурсіка, «Дзеяйства» ды падобных — мы б зноў мусімі ствараць ды слухаць (як некалі і было) па тэлебачанні не пазначаным аўтарам напісаную «Целину»...

Зрэшты, чытчам «Літаратурнай Беларусі» не треба і нагадваць,

што з нумара ў нумар у нашай газете падаваліся анонсы сотняў нікепскіх кніг. Да і на іх прэзентантый збраліся поўныя залы. Да і па аўтографы калі-ніколі стялі чаргі. А чатыры з піці выдадзеных Саюзам беларускіх пісьменнікаў кніг (серыі «Кнігарня пісьменнікаў») называліся незалежнымі экспартамі сродлепшых выданняў года! А «Цэнтр Еўропы» (з той жа серыі) Уладзіміра Някляева па аптычнай «Радыё Свабода» — лепшая кніга 2009 года! Але — зноў жа — не аб tym гаворка. Гаворка вядзеца да запытання: хто ж тыя «просьбіты», якія так непрыстойна патрабуюць грошай?! Во 99 працяцтва членай нымасавай пісьменніцкай арганізаціі краіны — Саюза беларускіх пісьменнікаў — не публікуюць сваіх тэкстаў у дзяржаўнай «Мастацкай літаратуре», не «ідяюць» народных грошай. Сітуацыя парадакальнай да немагчымасці: народны пашт Беларусь (як і большасць ягоных калег) мусіць, каб адрукаваць сваю кнігу, адкладаць на то тысячы са свайей пенсіі!

...Но хочацца думаць, што на высокі стол кладуцца не тыя кнігі. Як не хочацца прыходзіць і да наступнай высыновы з усіго сказана: паводле логікі, улада сёня павінна плаціць. Дар'я Данцова, бо якраз іх кнігі найбліжы запатрабаваныя сёня народам (амаль чаргі) у Беларусі (як і ў Расіі). Так, цікавіца, куплюць сёня найперш яе, а не Талстога ці Караткевіча.

А таму што не трэба да кнігі ставіцца як да тавару. Яшчэ начапатку мінілагала стагоддзя за тым нас папярэджаў Максім Багдановіч-Кнінік: «Добра бысь коласам; але шчасліві той, каму дадзена бысь васільком. Бонашто каласы, калі німа васількоў?».

Але кажуць, што сучасная «хімія» амаль вывела з нашых калгасных палеткаў тყыя блакіт-навокі кветкі...

Мікола КАЛІНОВІЧ

► САЮЗ

«У МІНУЛЫМ ГОДЗЕ САЮЗ БЕЛАРУСКІХ ПІСЬМЕННІКАЎ «ЗАМАЦОУВАЎСЯ» ЯК ДОМА, ТАК І ЗА МЯЖОЙ»

У 2009 годзе Саюз беларускіх пісьменнікаў не толькі дзеяўна і юрыдычна правамоцна дзеяйніча на тэрыторыі Беларусі, але і «замацаваўся» за мяжой дзякуючы папулярызацыі сучаснай беларускай літаратуры і творчага братэрства, заявіў у інтэрв'ю БелаПАН старшыня СБП Алеся Пашкевіч.

Кніга пісьменніцкую арганізацыю. Упершыню ў гісторыі Беларусі для айчынай літаратуры юрыдычна і арганізацыйна адчынена аконо еўрапейскай культурнай прасторы. І гэты вілікі павага і гонар», — адзначыў А.Пашкевіч.

Ён падкрэсліў, што ўхаджанне ў ЕПР давае комплексна вyrашаючыя арганізацыйныя і творчыя пытанні СБП. Так, яго прадстаўнікі ўзялічнічалі ў двух паседжаннях бірэй Рады і плануюць умацоўваць адносіны як з Радай, так і з пісьменніцкімі саюзамі єўрапейскіх краін.

У мінулым год СБП быў прыняты, да ўсяго, і ў Балтыкскую пісьменніцкую асацыяцый, што тэксама садзейнічычае сарактартам і ажыццяўленню розных творчых і выдавецкіх праектаў, у тым ліку ў галіне перакладаў твораў беларускіх пісьменнікаў на мовы краін Балты. Першыя «ластаўкі» — антalogія-блінгва сучаснай беларускай пазэi «Святыя ўок-

нах», выдадзеная ў Вільні, а таксама некалькі «балтыкіх» альманахаў.

СБП працягваў кантакты і з тымі міжнароднымі пісьменніцкімі структурамі, у якіх ён працуе не першы год, распавёў старшыня грамадскага аўтаданніння БелАПА. Ну. Маюцца на ўзбое Міжнародная супольнасць пісьменніцкіх саюзў (правапераеннік Саюза пісьменнікаў ССР) і Міжнародная асацыяцыя пісьменніцкіх саюзў «Слова без межаў», заснаваны СБП разам з Нацыянальным саюзам пісьменнікаў Украіны (у арганізацыйно, акраама ўкраінцаў і беларусаў, уваходзяць творчыя суполкі Балгарыі, Польшчы, Славеніі, Славакіі, Македоніі, Малдовы, Румыніі, Грузіі, Арmenіі, Азербайджана, Турцыі і Izraile).

Сярод найбольш значных спраў Саюза ў межах Беларусі А.Пашкевіч называў калі 500 літаратурна-мастакічных выступаў

члену СБП ва ўсіх рэгіёнах краіны падчас правядзення агульнацыянальнай грамадскай культураніцкай акцыі «Будзьма беларусам!». Аб грамадскай цікавасці да сучаснай нацыянальнай літаратуре сведчыць поўныя залы якія аматараў і тыя атметныя пытанні, якія даводзяліся на сурочах з беларускімі пісьменнікамі, падкрэсліў А.Пашкевіч.

Акраама таго, па словах старшыні СБП, упершыню грамадскае аўтаданнінне пачало выдаваць сваю бібліятэчку «Кнігарня пісьменнікаў», у якой выйшла піція Някляева, Каустуса Цвіркі, Віктара Казлько, Вольгі Інатавіч і зборнік сучаснай жаночай прозы — 24 аўтаркі. Рыхтуючы да друку яшчэ трэ: кніга прозы беларускамоўнага празаіка з Беласточчыны (Польшчы) Міхася Андрасіка, а таксама зборнік сучаснай беларускай жаночай пазэi і пастэчных пераклады Ніны Матяш.

Як адзначыў А.Пашкевіч, сёмы год выхадзіць незалежны літаратурна-мастакічны часопіс «Дзеяйство», які выдае кіраўніцтва СБП. Адзін з намеснікаў старшыні СБП — Эдуард Акулін — стаў рэдактарам новага літаратурна-мастакічнага часопіса для маладых літаратаў «Верасень» (заснаваны ТВМ імя Францішка Скарыны) і ўзваліў на свае плечы праблемы па яго выданні і распаўсюдзе. Пры падтрымцы і садзейнічанні кіраўніцтва СБП з'явіўся сёлета ў свет і другі нумар літаратурна-мастакічнага альманаха Брасцкага аддзялення СБП «Жырандоля».

Старайшай творчай арганізацыяй краіны Саюз беларускіх пісьменнікаў штоўквартальна папаўненіца новымі членамі і застаецца самым шматколькасным пісьменніцкім аўтаданніннем Беларусі.

БелаПАН; <http://naviny.by>

ВЕРШЫ

ЮРКА ГОЛУБ

Наскроў

У балота зрудзелы покрыў
хіба вырай на памяць скраў,
а тусклівы, нібы апокрыф,
снег загортаеацца ў небакрай.

Падуладны зімовым метам,
да грудзіны ўчарнеў чарот,
нібы ў чарах да апраметнай
і яго наступнай чарод.

Заліўныя абсягі старыц
затайлі ў глыбінях спуд;
восі каму наступліла старасць:
вербам цяжка брысці на груд.

У здароўчага бору знешне
і ў каморы знутры — прылас,
смольны золатам і не мени
за мідвой, што зычні Спас.

І дарога — невераемна! —
не зблылася глухіх капыт,
і бутэліцы штось нядрэмна,
што ў карчомачцы прыкупіў...

Зваротнае

Дзе ластаўкі ўпрытык
Агучаныя дротам,
Стукоча стыку стык:
— Назад няма звароту.

Не бачыць сцежку дзён
Наступнага скарату.
Выток ёй не відзен:
— Назад няма звароту.

Вунь шосты з семярых,
Хоць ёлупень віротны,
Забіў разумным дых:
— Назад няма звароту.

Спіхнула пад адхон,
Ці змыла пешых з броду,
Сілепі наўздаон:
— Назад няма звароту.

Раструшчаны на друз
У запаведзі вароты.
І шэпча слузска муз:
— Назад няма звароту.

Ды рэкае дзвіак,
Сабе самому здройца,
Што можка сонца знак
Праз шыліну вяртапца.

Простая мова

Раса раскашуе. Рудзець
Загару маёва.
Выносіца згук з грудзей.
Простая мова.

У матчынай хусткі каснік —
Сувету абнова.
Не схільна зону казны
Простая мова.

Будзіла будынкі бяды
Грымотна. Суроўа.
Ахоўала краю будан
Простая мова.

Патрапіў у пекла сатрап?
У экорткія ловы.
Кавадла — радзіма сярпа.
Простая мова.

Дарэмна ламаў ураган
Вясёлку на дровы...
Зубры са стаиском на рагах...
Простая мова.

Зракліся замовы ануч,

Дзе з шэптамі змова.
Засціты вусны на ключ.
Простая мова.

Колос і васілек

З іх кожны зямлю валок:
Расквечалі спольна кола
І колас, і васілек,
Васілек ды колас.

Азваўся ім неба дар.
Не ўдарыў абух віхуры,
А крушнае кары ўдар
Дастаўся дубовай скуры.

Збыўся дымок здалёк.
Попелу ўнік Бевузій.
Колос і васілек —
Кружнае з небам сувязь.

Рай ў дачы магнат:
Шпацир заганы пешкі,
У жысьце калі мігіяць
Валошкавыя памежкі.

Даўнюю сцежку згроб
Вечер шурпатай лапай.
Выправіў зывычу горб —
Кланяцца перад лапцем.

Разбэзичвалі свет нарцыс
І вобак яго бліскучкі.
Спёты карыцяя кары,
Дзе золата сноп закручваў.

Зрушыўся небасхіл
І рынуй на стог саломы.
Там колас пазбываўся сіл
І з ім васілек-паломнік.

Зімны забыты сон:
Спрахлі яго аковы.
Колас гучыць, як звон,
У колеры васілковым.

Гнанаму ад даб,
Не вы мне пяляі коліс?..
Колас і васілек,
Васілек ды колас.

Філіпіка сучаснаму чорту

З тутэйшай зневинасцю каўбоя,
З мясцою выхлакай глаздой,
Дык вось — павернецца да боку —
Слана загоніць на гняздо.

Не дадаваць, аднак, і спрыту:
Калі кухталь на дно турне,
Гатоў па значнасці іспыты
Здаваць з аўзнакай і ў турме.

На вузкай сцежцы да распаду
Падручны гвалту, самаед
Не супраць называцца падлам
Без перапынку на абед.

Чужое гора не казыча.
Распуста скруту не дзяэр.
Янич з бось мазгаўню пазычыць,
Каб хвосцік вышчаміць з дзвярэй...

Пра жывучасць

Далей небяспечна плыць:
Знямоглага плынь зграбе.
Змрохны меморыз з пліт.
Каровы жуюць гербарый.

Расплювіста ходзіці сказ.
Гублие разгаву слова.
Задыханы, як вадаляз,
Паветра аловак ловіць.

Разрахавалі лік:

Акіянам гаёў зялёных
Зноў насустроч панесла свет.
Покуль неба на зоры зойме,
Іх запальвае запавет.

Ноч

Дзе прагу змрок каўтаў,
Да ўчынку зноў аховы,
Вунь ярасна ў каты
Трашчаць уночы вочы.

Адчулася на слых
У свеце навакольным:
Забіла гло дых
У салаўтнай штолыні.

Звысо́ку — не на жарт —
Ляцела ўніз камета...
Ды хто хакання варт,
Не заўжалі гэта.

Вінаград

Як агат у град карат,
У смычок навошчаны
Граў на гронах вінаград,
Бо ўваскрас над прощаю.

Спакушаў ён пеўчы хор:
Грэў хара́лы з хорам.
Ратаваў з пачорных гор
Каралеўскі корань.

АЗІРАЎСЯ ПА БАКАХ
Тои, хто змове ласы.
Ён эса ўверх узнес бакал,
Каб з размаху лянуць.

Лішку з горычы не браў,
Спешчаны сплактой.
Абдымаў прыгоды брам...
— Дам? Аб тым — на потым...

Грацый цокала каза.
Зайздрасць лезла ў норы.
Моз ён норау паказаць
І не толькі нораў!

Карнавал. І апасція
Супраць этыкету
Ён сядай замест пасла
У карэту-рэтра.

Спела вуснаў каляды.
Голосна і вусна
Вінаграду прыгадаў
Скус пра час спакусны.

Прыцямнела. Райскі сад
Даў адхланне кронам.
І выконвалі расклад
Вартавыя схронай.

На пярыне храп Адам.
Вінаград з-за плоту
Еве любынк перадаў,
Ды аб тым — на потым...

Сакавік

З крутою сілай пажагнаны,
Калі пачуць весні гул,
Хрыбет марозу на паркане
У тры пагібелі сагнүй.

Дзе раўчукі раўлі, а зубру
Крукіла рогі Белавеж,
Ізраілі сонсы, што на зрубы
Ён не пусціў з заходніх меж.

Як волакам цягнула крыгі,
Дык ён наягламу на заходзе
З усіх гаёў загроб адлігі
Ім бярозавік цайдзў.

Каб стаў бурштынам мёдны ўзятак
І пазыліція пчолы звад,
Дримотны вулей, як дзіцяцік,
Ён беражна аднёс у сад.

Пralеску вабілі на ўзлеску
Яго пастава, зрок і зык.
І стаўся срэцайкам пралескі
Плечысты хлопец сакавік.

► МАРГІНАЛІ

ГІСТОРЫЯ «Х»

(ПЛАЦЭНТА)

Алесь ГАНАРОВІЧ

Калі чалавек пачынае сябе ўсведамляць, біяграфія заканчваецца.

Першы ўспамін — апошняя стронка жыцця. З таго часу пачынаеца не жыццё, а ягонае стварэнне. Усё — колькі б яно ні цягнулася: трывцацы трэй гады, семдзесят, вечнасць — толькі расцягнулася рэха жыцця прышаснага, неўядомленага. І якраз то жыццё — найцікае, найкаштоўнае, неразгаданае й па сейніх. Акурат яно — вечнае, бо і ёсьць вечнасць.

Такія сэнтэнцыі запаланілі імператара. Калі ён упершыню іх пачынуў — зразумеў, што зможа перамагчы свет і жыць па-райску. Свет, паўтаралася ім, — гэта сапаваная чалавецтвам плацэнта, яе сіонім — рап.

Ён дасягніў на гэтай зямлі ўсяго: неабмежаваная нікім і нічым улада, любоў народу, росквіт сабранай з аскепакаў імперыі. І вось наважыўся ўзысці на вышэйшую прыступку чалавечага існавання: аднавіць у сабе страчаны рай. Вярнуцца да свайго неўядомлення. У сваю першаснасць...

Ён ішоў да гэтага няпроста і не адзін месец. Ці жарты: пакінучы імперыю на дзвеці месяцы без свайго нагляду! І да медыкаў асабіліга даверу не меў: а што калі задушаць той пушпавін? Аднак... Сеанс, як ахрысцілі тую працэдуру-аперацію, мусіў незвычайнай абладаць арганізмам. Абіцай новыя дзесяцігоддзі жыцця...

Пачыналася ж усё казенна. Раніцай у ягоны каібет, сваімі памерамі падобны да хакейнага поля (толькі замест лёду ляжоў канадскі паркет), ветгіва паствукаў Першыя памочнік Жакей, мякка прачыніў дзвёры і далікатна вымыў:

— Вітаю Вас, пане Імператар... Дазволіце зайдзі?

(Калі б памочнік не меў такога прозвіща, яго бы траба было прыдумаць. Яно служыла і паштэрнай пазнакай, і мінушкай. Прычым — з падвойным сэнсам. Жакей — ён і настомні «вершнік», паразітам з вуснаў якога не сходзіла «галопампажаўром», ён — да ўсяго — і ненастынны каваман. Аніхто не мог даўменца: як у яго ўзлазіць столькі кавы? Думалі, што той напой ужо і ў ягоных венах. А любімым гатункам была, натуральна, кава «Жакей»...)

— Што ў ябей? — Імператар неахвотна адараўся ад чытаніны. — Ты што паперу не эканоміш? Заваліў мянэ гатым запіскамі... Вочы мае хоць бы пашкадаваў!

— Прабачце, я б не турбаваў, але тут без папярэджання Ціхонца просісца...

— А яму што?

— Не магу знать. Сказаў, што па нумары нуль...

Пасля якой пациент памаладзеў на трэх дзесяцігоддзі!

Ён набраў паветра і замоўк.

— Ну-у... — імператар недадуменна склаў на жывце руки. — І што: дзяржаўную прэмію табе за гэту дань?

— Я не аб tym, таварыш Імператар, не так зразумелі... Я да Вас з пранавоніем... Толькі правільна мянэ зразумейце...

Аперацыя найсакрэтнай. Акрамя праверанага медперсаналу з Дэпартамента, ад тым знаю толькі я і мой намеснік. Я асабіста курыраваў... А таму ман гонар прапанаваў... Толькі правільна зразумейце...

— Да вы не цягні ты мякіну, што хочаш?!

— Хачу, толькі правільна... бо ад усе адднасці... Лішнік ж трывцаца Вашых гадоў аніому не перашкодзіць... Хачу прапанаваць... Абмаладзіцца...

Імператара як ашпарылі:

— Што?! Ты гэта... Думаеш, што я ўжо не могу са сваімі старымі косткамі тут сядзець?! Так??!

— Анік, не, таварыш Імператар... Я зусім не аб tym... Я проста як лепш... Грошай жа на тое пашло... Тому каб лепш хацеў... — і Ціхонцуя нечакана аблікъ ды заціх.

— Як лепш, кэжаш? А што там за аперацыя? Не падніжжі ж ты мін прапануеш зрабіць, а?

— Што-о Вы... — ажыўіся Ціхонцуя. — Медыкі сеансам завуць... Там, гэта... пупівану нарощываюць, а пациента, так сказаць, у барапланцэнту...

— У бара што?

— Планцэнт, таварыш Імператар. Аб тым лепш самі медыкі хай... Мы ж найперш за бяспекай і сакрэтнасцю... Ну а вынікі, я Вам скажу-у! Дзеда аднаго... і на пашырэяны быў, і хвараў букает... ледзь соваўся, а праз дзвеці месцыя, прашу прафачэння, малада...

дзіцу папрасіў! І вось ужо паўгода дэлігітуе, як падшыванец...

— Маладзін, кахаш?.. — Імператар упершыню за дзень усміхнуўся. — Што ж, будзем думачь. Працягвайце працу...

Старшина Дэпартамента дзяржаўнай бяспекі выйшаў з выглядам пераможкі, чым на-сцярожкіў Першага памочніка.

— Ты гэта, галопампажаўром, мне нічога не хочаш сказаць?

— Не маю права, таварыш Жакей, нумар нуль, сам разумееш...

А праз некалькі хвілінаў памочнік паклікаў да сябе імператар.

— Зрабі так, каб Ціхонцева, я, і не толькі я, болы не бачыў. І тэрмінова да мене ягонага намесніка. Як там яго?

— Бадакін, пане Імператар.

— Да хоць Какакін...

Імператар ноччу не змог заснуць. Заварэздзілі ўспаміны: мадалы, пасля інштутута... А да ўсяго — адолелі болі: і ў галаве, і ў суставах... Задышка падкаца... Ад пігулак і паражкаў ужо на ваніты цягне...

Раніцай выклікаў памочніка. Той, як і гаспадар, таксама не спаў — кубкамі глыталаў каніку

— ... выгледаў бадзёрым...

— Рыхтуй сустречу. Паедзем у іхнюю лабараторыю, хачу паглядзіць, што там...

Пра візіт імператара ў медыцынскі цэнтр Дэпартамента дзяржаўнай бяспекі акрамя ахойнікі ведалі толькі два чалавекі: Жакей і Бадакін. Напачатку ў лабараторыі паказалі два відёзапісы. Кульгавы стары да «сесіі» і ажывелы мужчына гадоў пад сорак.

— І што, гэта адзін і той жа хрон?! — не павернёў бачанаму імператар.

— Так. Працэс сеанса кантроляваў асабіста я. Па-правдзе, і сам дагэтуль дзіўлюся, — ускочыў па стойцы «сімірна» Бадакін.

— То расказы, як такая байда атрымала?

— Да сеанса рыхтаваліся дзе-віць гадоў. За медзабеспічэнне адказвае прафесар Скоркін. Мае трох асістэнтаў, медычак. Усе, як разумееце, правераныя ды ізаливаныя. Пациент быў адабраны ў Шонкім раёне. 75 гадоў. Па леген-дзе знік без вестак. Даставалены ў

лабараторыю 2 жніўня 20... года. Сеанс пачаўся 13 жніўня, закончыўся 30 красавіка 20...га. З таго часу — пад нашым наглядам. Адчуванне выдатнае, медпаказыкі выдатныя, толькі... — Бадакін запіші.

— Ну?

— Толькі жанчын патрабуе. Новыя. А тут жа — сакрэтны аўект. Прафесар скардзіўся, што ягоных медычак заюзаў...

— То не хвароба! — зарагатай імператар і запітаў сур'ёзна: — А ёсьць якія аслажненія?

— Не, таварыш Імператар, не выйлена.

— Ды што ж, урэшце, вы яму тут зрабілі? Не на клізмах жа памаладзеў?

— Не, таварыш Імператар, тут цэлая праграма. Яму, гэта... цупавіну аднавілі... і ў плацэнту, як у матыніх жывоў...

— Аляксандар Герасімавіч, — мякка прамовіў Жакей (любіў тут прысутніці высокіх асобаў так называць імператара, падкрэсліваючы сваі блізкісці да кіраўніка і казыраючы тым). — Я моцна перапрашу, што перабіаю, але, можа, варта паклікаць самога прафесара? Ён бы распавёў пра ўсё больш дзяліўся...

— Так, правільна, давай...

Састаралы прафесар напачатку ледзь не самлеў ад нечаканкі, але потым ачомаўся і выглядаў упэўнена:

— ...Доследы базуюцца на аснове медыкафізічных, неўрапахіалагічных і біяметральных фактараў...

— Стоп-стоп, — замахаў імператар. — Не гані сваю пургу! Ты можаш праста і па-чалавечы растлумачыць, як дзеда абламадзіў?

— Так-так, прафачце, зараз... — прафесар даставаў насоўку, выцер спягнелы лоб і працягнуў:

— Вашая Імператарская Вілікасць, чалавек пачынае старыцца з таго часу, як нарадзіцца. Свет — гэта дадзеная Усявішнім і сапаваная чалавецтвам плацэнту... Вось мы і паспрабавалі вярнуцца да першаснасці, да матынага, так сказаць, улоння. Стварылі штучную барапланцэнту ды змясцілі ў яе старога пациента. Усе тэрмальныя ды іншыя жыццёва-неабходныя працэсы кантролявалі аўтаматычна. Пациент спаў, а за першыяд сеанса цела ачышчалася і акумулявалася назапашаную енергію. Абламадзілася...

— А як ён дыхаў? — пашкавіў сі імператар.

— Так, як і ў жывце маці, толькі, разумела, штучна...

— А што ёў у тым вашым пузыры?

— Неабходная вітаміны і адзінаватна харчаванне падавалася ў плацэнту, ці, па-Вашаму, пузырь, праз...

— Ды ведаю я тую плацэнту не менш вашага, — пераўбі імператар прафесара. — Мы іх з ветэрынарамі яшчэ паследамі называлі...

— Все зноў утаполіліся на прафесара, але таго быў збіты спантыналыку парадуннамі і зноў выцер.

— Вашая Імператарская Вілікасць... чалавечы пуп ёсьць таямніца, своеасабліва злучна з тусцем. Праз яго, пасля адмысловых апераций, мы і падводзім неабходныя шляхи харчавання і вываду адходаў. Паўтаруся, метад вельмі прости і натуральны. Па сутнасці, ён паўтарае тое ж, што робіцца ў матыным улонні з дзіцем. І тэрмін, як

разумееце, мы запраграмавалі той жа...

— Ну а потым, праз дзеяньць месяцаў, што? — імператар зноў ажывіўся.

— Усё... — не зразумеў прафесар. — Спінняем сеанс...

— І пупавіну рэжае?

— Ну так, можна і гэтак сказаць. Адпаведныя шляхі хірургічна адразуваюцца...

Пытнанні больш не было. Памкоўшы ўстайнымі зубамі, імператар нечакана прапанаваў:

— А давай, прафесар, мы і цябе абмаладзім. Галава, бачу, разумна, а то яшчэ кейкнешся, і медыцына наша збідне!

Прафесар ніякава ўсміхнуўся, а Бадакін ускочыў і зацепіў:

— Таварыш Імператар, Вашая воля дылі нас закон, але прашу прарабчыць і зразумець... Сеанс надзвычай затратны ў плане фінансавання... Я б сказаў найзатратны...

— Паняў, — уздыхнуў імператар, зноў пмокнуў і загадаў:

— То пакажыце мне ўжо свайго дзея!

«Пациента» прывёў сам Бадакін. Дзедам назваць яго магло хіба што немаўля: выглядаў падцягнута, бадзёра. Убачыўшы імператара, абрарадаваўся і ледзь не кінуўся абдымашца:

— Ля-а-ксандар Герасімчыч, здароўца, ці вы гэта?

— Ну-ну, астын! — буркнуў на яго Бадакін, але імператар толькі ўсміхнуўся:

— Нічога-нічога!... Даўж як, мужык, ты сябе пачуваеш?

— Скардзіца німа не што...

— А мене казаць, што да маладзіцы не пускаюць.

— Ну... ента можна й паправіць.

Імператар наблізіўся да «пациента», зазірнуў у вочы, пахлюпаў па плячы і падрахаваў:

— Харош, маць тваю! — і праз паузу: — Мне даклалі, што ты мой зямеля. І праўду з Шопкага рабея?

— Ну а адкуль жа, Герасімчык?

— А чым займашся?

— Ціперака ж нічым. Вось, у гантані санаторы адзначываю. Дзякую вам і дахтарам: і накормлены, і апрануты, і клопату на мяю!

— А да «санаторыў»?

— Даўж гэта... конюхам. Пасу, кармлю, а яшчэ летам за бабу на весавай сідзьку...

— А не цяжка ў тыхі гадах за конім бегаць?

— Што вы, Герасімчык! Да санаторы, не слыху, ня мог ужо, думаў кідаць. А ціпер выплюнёў так, што й галопам дам рады..

— Чуў, Жакей, — імператар павірнуўся да памочніка. — Яшчэ адзін наезднік у нашым эскадроне! — задаволена ўсміхнуўся і лясянью далоні, што азначае: канчай базар, гайдай дамоў...

І зноў ён нач не спаў. А можа і спаў, ды замест сноў у галаве туты лабараторныя ролікі круціліся: плацэнтыя тая з мутнай вадкасцю, чалавек у ёй... Но рыхтык малое ў вандробе парадзіх... Толькі вонкі нейкія шлункі спавіаўцца, а за імі — дзесяткі апарату, манітору, лімпаву...

Толькі на трэці дзень, натомісны дні раздумы і нездаровасцю, састаралы імператар рашыўся:

— Ну што, конюх мае верныя, рыхтыкі свае плацэнты... Была ні была: буду абмаладжанца!

— ён як рентгенам прапёк Жакей і Бадакіна, даўжай узіраўся ў апошняга і, дадаочы ў голас грэнасці, спытаў:

— А ты што гэта да мяне без лампасаў прыпёрся?

Бадакін, як загіннаты заваны, ціха выціснуў:

— Таварыш Імператар, палкоўніку лампасы... не паложаны...

— А чаму гэта палкоўніку? Жакей, галопамібенайшыропам!

Рыхтык мой указ абл прысыяненні яму генерала! І прызначаю Бадакіна старшынай Дэпартамента дзяржаўнай бяспекі. Глядзіце толькі, каб за дзеяньці месяцаў тут байды які не ўпаролі, а то скuru спушчу!.. — Памаўчай, зноў прызырліва агледзеў падначаленых і закончыў ужо больш ласкава: — Пакумекайце, каб за гэты час я з тэлевізара не вылазіў... Мантаж там які зрабіце, ну... як я прымаю аднаго, другога, дакументы падпісаю, вас, гультаў, ганяю. Ясна?

— Так! — у адзін голас гэўкунулі памочнік і дэпартаменшчык.

— Ну вось і лады. Не пабідеся толькі, хто маў павіталкай будзе, плацэнта-шламацэнта...

Народ піў гарэлку і глядзеў тэлевізар. Напачатку моцна даставаў прэм'ер, рваўся да імператара знейкім неадкладнымі кlopатамі — пакуль яго сяміпавярхова не абліаў Першы памочнік і не вылігнаў з рэзідэнцыі. Прэм'ер надламаўся, засёў на лецішчы і таксама запіў.

І вось — тэлефанаўнне старшыні Дэпартамента дзяржаўнай бяспекі:

— Таварыш Першы памочнік, тэрмін сеанса зачончаны. Будзем спыняц?

— А якія іншыя прапановы?

— Не зразумеў...

— Разумееш ты ўсё не менш майго, — абрэзаш яго Жакей. Канешне, соладка было яму, — па сутнасці, кіраўніку дзяржаўкі, — гэты час; і розныя ўжо капицнныя думкі ў галаву лезлі, але баўляўся ён іх, адганяў як преказу: хто ведае, чым толькі агукненіца...

Ды і, ведаючы норай гаспадара, не мог не думаць аб tym, што без чыёйсьці падстражоўкі імператар палез у тулу плацэнту... — Канешне заканчыў!

Першы памочнік Жакей скаваўшыся на партрэці імператара, замовіў сабе кавы, выпіў без задавальнення — і заспяшаўся ў сакрэтны цэнтр.

Кали ўважаўшы ўжо стаяў імператарскі лімузін, і Жакей сплохаваўся, што спазніўся першым прывітаць гаспадара. Жакей ліфтта яго чакаў скамінель Бадакін, — нярвова скапіў за руку і пачынгіў углыб вестыблю.

— Таварыш Першы... выйшла неспадзянка. Нé ведаю, як патлумачыц...

— Імператар жывы? — абарваў яго Жакей.

— Так, так... Што ты! Усё атрымалася, толькі...

— Што «толькі»?! Не цягні!

— Памаладзель, здаровы, толькі... у сваім часе.

— Як усім?

— Да хадзем, сам убачыш!

...У ярка асветленай палаце сядзеў выгледзены і памытты імператар. Памаладзель ці не па палову. Калі не паміць ягоных растыражаваных фота «дайміператарскага перыяды», яго б цяжка было пазнаць.

разумееце, мы запраграмавалі той жа...

— Ну а потым, праз дзеяньць месяцаў, што? — імператар зноў ажывіўся.

— Усё... — не зразумеў прафесар.

— Спінняем сеанс...

— І пупавіну рэжае?

— Ну але, як чалавек падараваўся, памочнік і падзяліўся...

— Але, як чалавек падараваўся, памочнік і падзяліўся...

— ...Памочнік глядзеў на біяграфію першага пациента сакрэтнай лабараторы, хітаў галавой і не

Анічога не магла зрабіць ні тэлепрапаганды, ні Дэпартамент дзяржаўнай бяспекі:

— Правільна, народзе, нас усіх дураць! Па-а-дман!

Пакуль ён не ўзначаліў народнае паўстанніе, вырашылі пра-весці выбары новага імператара — які ні цяжка было рашыцца на тое імператару старому. «Нічога не зробиш, — сучыаў яго прафесар сакрэтнай лабараторы.

— Не забываіце, што біяграфія заканчваеца, калі чалавек пачынае сібе ўсведамляць. Першы ўспамін — апошняя старонка жыцціпісу. Вяртаймася да першапрыроды...

Што куды і як вярталася, не вядома, аднак на перавыбары памаладзель гаспадар мусіў згадаціца. А прафесара пасля тых сучыненняў ужо нікто не бачыў...

Прайшлі месяцы. Не бачылі ўжо і абмаладзелага імператара. Ягонае знікненне было спісана на апазыцыйнага прэм'ера. А ў высокім кабінечке-паркетным полі сядзеў колішні Першы памочнік Жакей...

Ён перастаў піц каву і перайшоў на натуральную сокі, бо ціпер — як ніколі раней — патрэбна было здароўе. Но ён таксама дасягнуў на гэты зямлі ўсіго: неамбежаванай нікім і нічым улады, любові народу, росківу імперыі, і вось...

Раніцай да яго ветліва пастукаў Першы памочнік, мяккая прачыніў дзвёры і далікатна вымавіў:

— Вітаю Вас, пане Імператар...

— Што ў цябе?

— Прабачы, я б не турбаваў, але тут без папярэджання Бадакін просіцца...

— А яму што?

— Не могу знаць. Сказаў, што паумары нуль...

— Запускай.

Старшыня Дэпартамента дзяржаўнай бяспекі быў падкраслена ветлівым і заклапочаным:

— ...Тут нашыя спяцы з сакрэтнай лабараторыі аківіту вынайшлі, правільнай, размазролі... Разумееце, Вашая Імператарская Вялікасць, пласт леду тысячаметровай глыбіні... З Антарктыды... Вечная мерзала, і вада там першародная. А, як ведаеце, мы на восемдзесят працягніцца з вады... То я й падумай, ці не запікаўці Вас тая метода... Эфект аздараўлення уражвае! Я й сам піц тулю віту пачаў...

Імператар нібыта закамянеў: маўчач і ўзіраўся ў шчырьы вочы Бадакіна. А потым нібыта й сам растаў:

— Што ж, вада ды вада... Думано, варты паспрабаваць. Толькі аваізікова кожной партыю — на праверку майі службe аховы!

— Слухаю, таварыш Імператар... Старшыня Дэпартамента дзяржаўнай бяспекі казырнуў і пакрочыў да дзвярэй... Але там нечакана спыніўся, азірнуўся і застыў.

— Што яшчэ? — не зразумеў імператар.

— Толькі гэта... Аперацияй кіраваў асабістая я. Мой намеснік аб тым анічога не ведае...

— І што з таго?

— Ды так, я на ўсялякі выпадак... Будзьце здаровыя, Вашая Імператарская Вялікасць! — ён яшчэ раз казырнуў і схаваўся ў прымёнай...

► ВЕРШЫ

ВІКТАР СЛІНКО З НОВАЙ КНІГІ «АРАХНА»

Ідэнтыфікацыя па голосе

Хунта — гэта заўсёды вясёлья лычкі
На плячах салдат рэгулярных войскай.
Зніжжаюца цыны
нават у танкіх бардэліях,
І прадуктовыя карткі можна змяніць
на патроны;
Таксама і наадеарот. Грэха на бацькоўскай
збройі
Будзе падставай для трывбуналу,
пасля — расстрэлу
Падлетка год чатырнадцаті.
Павуцінне ў зачыненых крамах
Цалкам магчымы ўспрыніць і як драпіроўку.

Хунта — гэта істотнасць адмены
жыццёвых планаў.
Ва ўніверсітэце — шпіталь.
Ды ніхто не адмініструе мора,
Шумяг хвалі — і пясонкі даўжэсных плюшак.
Жаданне выйсці на лоды
амаль што да
далігляду
І выкінуць вёслы. Хунта — гэта свабода.
Свабода забыцца на тое,
што значыць свабода.
А мы, хоць жыевем у краіне,
дзе мора замена — балота
І закасаныя рукаў
непакояць сівых інвалідаў,
Пляцем сваю лесвіцу
з дойгіх і тонкіх вяровак,
Затыкаемся
і не аддукаемся
на пераклічы.

31.10.09

На клавікордах — снег. Дажыць да сарака
Дзеля цікавасці. Між мора — і аблокаў
Яліны і сосны, што гледзяць
на дзюны,
Уборы годна захаваюць. Мы — пясчынкі
Ці горы, ці нябесы — ўё нівасна.
Калі табе пад сорак, ты павінны
Бурштын балтыйскі ў кішын пакласці.
Класічны лёс пастаў
этак мовіць.
А хто прыхільнік поўнае свабоды
І не прымае штампаў ці кліш, —
Ніхай прыемных, як карчма на ўзлесці, —
Сабе той знойдзе покуль адпачынак
У іншым месцы: успы, дзе маціма
Рукою да лікапітнай вымыць твар
У лужынне, наўголены прысечыны,
І рибіну сухую раздзяліць, і куфаль
поўны
На той крыху падобнага бурштыну
З падобным на цібе
і непадобным.
Усё магчымы й тут. Ну а калі твае
Цікавасці у іншым паліяюць
(Аб чым казаць устых не выпадае),
Ты навядзі сябе, нібіта лінзу,
І ракурс выберы, адкуп' відасць, што ёсць,
Чаго нямая, і дзе адлюстраванне
Сабранага
у фокусе адным.
Спазніся на цінкі, — альбо квітак
Які быў прызам, для другіх зайдзросным,
Ты з палыцаў выпускі — ніхай ляціць
між кратам,
Кубы бязъязыць, насе з сабою смеце
І хмаркі адлюстроўвае, і неба
Яна — з якой нарэшце ты супаў.

За спінай — лецічча пустое. Клавікорды.
11-12.10.09

Празрыста, ясна так — навідавоку.
Бы ў небе са святымі ўстане ўміг
Хрыстос — тады не зможак схадзець
Паверыць, адрачыся назусім
Ці каменем прыбыць ізноў — прапока.

12.04.06

Самапісец

Нібы
саракагадовая жанчына ва ўласнай кватэры,
мы
напускаем на сябе сур ёзны выглед,
абірачы бульбу, расстаўляючы салаты
на стале,
святынем
дзень нараджэння чалавека з імем,
адпаведным паштарту ў кішэні,
запрашаю гасцей;
але — помні:
Дзяціль (як частка цілага) мусіць не выпадаць
з ансамблем, не пірчыць яго размайтасці.
адцяняць асаблівасці таго, што за ёй:
сакалінныя пёрны, вочы краты (ды іншія)
з эсакуцельня
голкі сасны пад нагамі, смала, прысталая
да каупулі (калі прыхінаў да дрэва
плечуком); так: Ну, дапусцім, усё эта ёсьць
пэчныя парамікі, чарапіна, што адбываеца
са старога й новага даху —
адначасова, развшаныя
на вироўні балкона станікі, — гарачае сонца
прастушае іх хутчай, чым гаспадыня
доідзе да юхні; але цікавасці
не ў пошуках сувязяў, вынікаў
і прычын, а ў немагчымасці лічыць
прыступкі на трэці паверх і не збіца
аб збіць калені,
нафарбаваны вусны, —
усё, чым упершыню сутракаў свет,
калі мы, падлеткі,
падбіralі слоўы, якімі — вітаць;
...бы знёу — падлеткі, гледзім на
нераспакаваныя вализы ў прыхожай,
а нашы бацькі стоячы адбываюцца
пад абалежурам
лімпі — без святла.

Займаючыся гукарамі, мінненем,
адночы скажам
(дапаможка
памылка ў вымаўленні —
нівыя праўлены прыкус)
тое, што больш не дазволіць
закрэсліваць крыжыкам лічбы ў календары.
...Усё эта пэчныя парадак, які не сведчыць
ні аб чым. Што
браці пад увагу? Прымікі шафёра
перед віездам на трасу ці адмоўны
рэзуз эканчыны ў дзвіціці, страх
выкідышу, а найперш —
за жыццё (сваё), аборт?

(Сабакам кажуць: апорт, апорт —
і гумавы чалавечак ліціць у
кустоўе, пераможца атрымае
пячонку і сэрца.)

...Што ж, родныя заўжды чакаюць
на іншым беразе чамусь...

Але рачны пясок
захоўвае выразны след нагі —
да першай хвалі.

Ліпень 2006

* * *

У бессэнсоўнасці знайду сваю апору.
У тым, што слова падае, бы камень у ваду,
І гусь зникае. Але я — іду.
Ёсць проста так — нізіны, рокі, горы.
І ў цю драва апачыне вандроўнік.
Глыне з біблагі. Сон яго агорне.

А той, хто звых усё казаць устых,
Ціпер — нібыты выреаны язык
З ужо нямога рота.
Крочыць рота,
І тывяя крокі робіць непатрэбнымі слых
Да іншых гукаў — хто абуты ў боты.
12.04.06

7.05.06

Песня табе

Вылічаны з тваіго заробку,
Госпадзе мой, я твая капейка,
З непрыбытовых людскіх малітваў,
Ператвораны па жаданні,
Як таго захадеў адноіны,
На дзяячошава камізэльцы
Страказою зеленавакой
Адпачну я, складаю крылы;
І гледжу, як цімнене неба.
Як рыхтуеш сеае маланкі,
І паўзу пад каўнер кашулі
(Светла-блакавы колер ейны)
Ад дажджу як лаціш сваца.
Вылічаны з тваіго заробку,
Я заеду ў пад'езд пашарпаны
На свайі гаспадайні юнай,
Ліфт падымае нас да паверху.
І паўзу пад свежай кавы
У яе непрасторнай кухні,
І пабачу, як філізанку
Спаласне пад вадой халоднай.
Толькі ў станікі ў белых шортах
Пабяжыць басанож у ванну.
Пад струменем адкрые люстру,
Што янич ад міне схавана.
Потым будзе па тэлефоне
Шчабляць аб сваіх навінах,
А герань на яе падваконні
Адчувае, што ўжо блізка.
Выгінае свае сцябліны,
Каб прысечу я ды пагайдзіць.
Тлэвізар пад выцінанкай
Ды гадзінікі мяне цікуюць.
Але што мне жаданні рэчай,
Але што мене гайданне кветак,
Гнадвор'е з дажджом і ветрам,
Ад чаго прамакаець камізэльцы,
І буталкі на ўсіх паліцах,
І памыты бліскучы посуд,
Калі ўжо мене паро вяртка.
Госпадзе, я твая капейка,
Пагледзі, як згламі чарнэе
Пад зялёным кустом пэрэцак,
А вакол некрануты дэран,
А на лаўцы, што збітая з дошак
У шчыліне, што паміж імі,
Мурашыны шкілецікі мётры.

7.05.06

І — засохлы пацеркі ягад
Там, на голлі, па-над кустамі,
Што чакаюць сваёго марозу,

Што чакаюць, як гаспадыня
Да мяне завітае ў гості.
...Калі я абярнуся іншым,
Паскідаю сухія крылы,
Страказіны бязважкі трупік.
Госпадзе, я твая капейка,
Ты падай ёй мяне, як лішак,
Будзем мы да вакна падыходзіць
І глядзець

на дом з белай верандай,
Як суседзі кладуць на дрэвы
Целы доўгіх жалезных лесоў.
Будзем вёдаць, што знае корань,
Ліст барвяні — і ліст зялёны.
Будуць пілты цяпляець ад сонца,
Будуць наши сухія вусны
Забываць, што значыць смага.
Госпадзе, я твая капейка,
Маці моліць аб здароўі сына.
Ты пайдзі ды купі цукерак,
Адпачні на сваіх аблоках,
Што падобны да рыбін дзіўных.

2006

* * *

Не ўяўчалі каронай увагі
хвілечасовасць,
бо ў писку рачным,
бо жалезны чайнік з днішчам,
якое ржава
ператварыла ў сіта,
настойвае дзымухаўчыкі адвар
горка-салодкі
ішч дасоль, і ў писку рачным
асакі схіленай постаци ѿ
мезенец парэжас, якай ты
назаву ды паклічу — Ая,
без пасрднікаў-сноў. Ая,
ілбы, бы ў сне, што не досьць сніш
туляцца да
не Месяца траўня, куфра бабулі,
да якога не дадасі
ні ключа, ні слова,
рыба, закапаная па жабры
ў писку рачным, выбавіца,
з біды як быццам вадою з дна
назад у раку гусям глыток
пералётным, горла сухое, бы,
немагчыма бы,
бы сокам наполеный
саркафаў будынку
на месцы садоў
нешта скажуць тым, хто пасля
будзе шукаць наши рысы
ў писку рачным, складаць у словы
спевы вады.

снежань 2005

* * *

Мы судзім непадсудных, а падсудных
Судзіць мяня каму. Яны ідуць
У ўёмны парк, закінуты і ѿудны
Ля рэчкі той, дзе човен на воду
Не ляжа доўгім целам — стала плыткай.
Нам пераїсці яе — вады па лыткі.

Мы судзім непадсудных. У майстэрнях,
Дзе дошкі твар кладзеца на варштат,
Дзе воцат на кап'і, і ў яркім пер'і
Паўлінавым — то Юдаў чысты сад.

Хто смелі з нас? Хто дакранеца пэнзлем
І перапраўіці цені на свято?

Сказаў мярківік, што будзе жыць прыемна,
Чёл прадаўгавае жыцьло.

Невідавочны лёс — як маеш, сівердзі.
Ёсць вішня — і былынёг зямное цвердзі.
Шарэнъ эксыція уласнага — і смерці.

Хто бацька здрад, прадажных, — гаварыў нам:
«Не сам учынак, а яго матыў
Звычайна вырашае. Так і ты...»

2009

ПАМЯЦЬ

З ЖЫЦЦЯ ЛІТВІНКІ

Віктар ХУРСІК

Я паставіў ля помніка свечку:
«Спі, май харошая, спі.
Срдціца тваё так хацела
для гэтай зямлі шчасця, ты
так верыла ў яе вольную
будучыню, што паграбавала
хатнім дабрабытам дзея
нейкай утапічнай ідэі свабоды.
Спі, Гэленачка, не глядзі
на бур'ян, хай не ведаюць
вочы твае нашага сённяя.
Што яшчэ я мог ёй сказаць?
Што я мог бы ёй адказаць,
калі б яна вось тут на Пінскіх
старых магілках паднялася і
запытала: «Скажыце, пан, у
якой я краіне прачнулася праз
сто трыццаць шасць гадоў?».
Пэўна сырванеў бы: «Ну, як
гэта — у Беларусі». «А Літва?
Мая Літва жывая?.». «Ды
жывая, жывая. Хаця да Вільні
далёка». «Вільня... А Пінск? Тут,
дзе сэрца маё спачыла, што
— гэта ўжо не Літва, пане?»

Ну што я магу сказаць, Гэлена! Вы нарадзіліся ў Расійскай імперіі, потым быў бальшавізм і Саветы, а зараў гэта краіна пустаёла. «Не, я нарадзіліся ў Літве! Пустаёла ў нас амаль не было». «Што ж, так і запішам: літвінка з чыстым сэрцам і з чистай краінай».

Успаміны аб той вольнай светлай краіне ёй былі перададзены ў спадчыну. На ўлонін палескай прыроды яе вуха не раз лавіла аповеды пра вельмі далёкія, і заманлівія сваёй таемніцасцю і непаўторнасцю часы Вялікага княства. «Літва май!» — кричала яна і бегла, раскінуўшы руки, у стракаты чэрвенскі луг, пададла на яго мяккі дыван і пазірала ў неба. Аблокі пылы і пылы ў бок Пінска, туды, дзе канчалася ЯЕ Літва і пачыналася Расійская імперыя. І нават калі яе малую башкі бралі з сабой да пінскага касцёлу і прасілі паводзіць сябе прыстойна, яна задавала ім пытанне: «Ну скажыце, скажыце, мы ўжо ездем не ў Літву?»

Калі яна падрасла, то атрымала ў падарунак выдатную

Вокладка кнігі Браніслава Залескага «З жыцця літвінкі»

паслухмянью кабылу Гардзюту, на якой аблётала ўсё наваколле. Часам, спыніўшыся дзе-небудаў у лесе, Гэлена саскавала, брала ў рукі аловак і пачынала маляваць. У асноўным гэта былі невялікія пейзажныя замалёўкі, героям якіх становілася ўсё тая ж Гардзюта. Была то не жартайўная забава, а спроба мастацкага таленту пракласці сабе дарогу.

Ад нараджэння хваравітая, з аслабленымі зрокамі, не надта прыгожая з твару Гэлена ніколі не рвалася ў кола знакамітых аднагодкаў. Яе цалкам задавальніць свет башкіўскага дому ў Калодні — родавым маёнтку на Століншчыне. Навакольнае

жыццё праламлялася выключна праз лёсы родных і блізкіх, якія быўлі вялікімі патрыётамі Літвы і не надта ладзілі з маскавітамі. Яе дзядзькі (родныя браты мачі) Напалеон Арда быў для Гэлены легендай. Мачі любіла расказваць дачца пра сваёго таленівітага брата, які жыў дзесяці даўней ў таемніцай Францыі, і вельмі неахвотна распавядала пра прычыны яго ад'езду туды (удзел у паўстанні 1831 года).

Калі Гэлена спूблілася трывацца гадоў, каб палепшыць яе здароўе мачі павезла іе да дактару ў Вільню. В горадзе меліся прыкметы нястручанай нацыянальнай асаблівасці, тут бурліла культурнае і асветніцкае жыццё. Вільня заставалася неафіцыйнай сталіцай літвінкі. Урачы катэгарычна забаранілі Гэлене ўсялякае напружанне,

звязанае з вучбой. Адзінае, што дазволілі — прагаўгваць маляваць. Для дзяўчынкі выяўленчае мастацтва сталася тым адзіна магчымым жыццёвым прасторам, які ёй неабходна была пераадолець, каб засведчыць у канцы сваёю высокую чалавечую гонарнісць. І яна з радасцю рушыла ў гэты складаны, і пакуль няведамы, шлях.

У трывацца год яна вучылася ў Віцэнція Дмахоўскага выдатнага (па-сучаснаму мовіць, беларускага) мастака, скульптара і знакамітага сцэнографа. Настаўнік быў проста ўражаны талентам сваёй вучаніцы. Ён браў яе малонкі і з гонарам паказваў знаёмым. У тагачаснай Вільні маладая асоба ўважліва сачыла за палітычнымі падзеямі. Выступы супраць расійскіх улад не суціхала. У 1838–1839 гг. сядро падазроных і арыштаваных аказалася шмат знаёмых сям'і Скірунтаў. Арышт, следства, а потым і расстрэл Сымона Канарскага ў лютым 1839 года літаральна скаланулі край. Гэта аказала вялікім пісахалагічны ўпрыгожэнствам. У фарміраванне светлагоды юнай мастакі. Яна зноў вырнулася ў сваё «Літву» ў Калоднае, дзе не адну гадзіну правяла з бацькам у сядле ў конных штацьпрах на наваколлі. Пінзіль дае ѿ гэты час маліваў мілья палескіх пейзажы.

У 1845 годзе мачі неабходна было выехаць за мяжу і яна з задавальнінем узяла з сабой дачку. Васемнаццацігадовая дзяўчына хацела прагаўгваць здукаючы, але туды, дзе вучыліся юнакі, яе не бралі: дзіў — жанчыны мастак! «Грэба пра шлюб думачы, пра кіндар, кухе, кірхен», — прыблізна так ёй адказвалі у Берліне. І толькі вядомы марыніст Краўзе, ў якога быўлі вялікія сям'я, і ў якога дочкі таксама прысьвяцілі сабе мастацтву, згадаўшы даць узаему.

А пасля Берліна быў Парыж, супрацьструнка з дзядзькам Напалеонам. У Луўры яе гідам быў скульптар Уладзіслаў Аляшчынскі. Два тыдні яна літаральна плавала ў гісторыі мастацтва, захаплялася яго пілсудрамі, наведаўчы то адзін музей, то другі.

Не цяжка зразумець, якія пачуцці авалодзілі ёю, калі яна вярнулася ў Калоднае і зазначыла, што з гэтага часу поўнасцю прысьвячае сябе творчасці. Вялікая беларуская музичная школа свой палёт, але здароўе пастаянна напамінала яе ад сабе. У 1852 годзе, ужо замужняя яна вымушана адправілася на лічэнне ў Вену, дзе адначасова паспрабавала наведаць майстэрні славутых майстроў. Даволі ветліва ёй адмаўлялі. Вядомы тагачасны венескі скульптар і медальер Юзаф Цэзар таксама аднёсся да яе з іроніяй, але потым зважаючы яе настойлівасці згадзіўся даваць лекціі. І быў здзіўлены: яго вучаніца так выдатна валодала глінай, быццам ужо некалькі гадоў займалася лепкай! У Цэзара яна засвоіла ўсе тагачасныя віды скульптурнага мастацтва — ад рубкі мармуру да ліцця з бронзы. Захоплены талентам сваёй вучаніцы мэтр палічыў за

гонар прадставіць яе сваім венскім сібрам-мастакам: Марку, Празлайтнеру, Баўэрзу і іншым. Калі і саступала яна нечым ім — то толькі ўзростам. У творчых адносінах, дасведчанасці ў гісторыі мастацтва яны размалюлілі наройні.

Пасля Вены быў Рым, галерай Ватыкана, велічныя помнікі вечнага горада, практикы ў майстэрні скульптара Пятра Галі. З мастакоў ёй найблізь спадабаўся Авербак. Яна з задавальненнем наведвала яго дом, праглядала карынты майстра, старыя з задавальненнем тлумачыў прыклады асаблівасці, а з Рыму ў Неапаль, Фларэнцыю, Венецию, Швейцарыю...

Хто ведае зараз тыя імёны, створаныя імі шэдэўры? У школе нам настойлівіца ўдалівіла пра неперазігнаненасць рускай школы жывапісу, як быцькам у той час не было выдатнай єўрапейскай. Была. І наша суйчыніца змаймала ў ёй не апошнюю месцу.

Як абышніца і чалавек, які ведаў стасункі ўласніці ў Еўропе, Гэлена была гатова павітаць перамены ў жыцці сялянства. Але бяздарная рэформа 1861 года, якую абысці царскі юрд, у момант парадзіла сацыяльныя канфлікты. Калі ў Варшаве з'явіліся першыя расстралянія, то лешныя прастадункі літвінкі — святы, маёмынскі, інтэлігэнцыя, студэнцікі моладзь выступілі ў падтрымку сваіх беларускіх субратоў. Палыхаў тады ўесь Пайночна-Захоўдні край, чым больш лілося крыўі піастры і ўсё большімі былі антырасійскі настроі, і, зразумела, што ўнёслая натура Гелены Скірунта не могла апынушца ў баку ад падзеяў. Пазней тыя, кады ведаў, будучы пытагацца: «Чаго ёй не хапала?». Паветра Літвы, раздзімы. Дух узбунтаваўся ад удушишча, хлусні, эздры, чужынскі прысьутніцтва. Яна вельмі хацела ў родным майстэрні быць жычаркай Еўропы, а яе цягнулі ўзімічнину.

Толькі аднойчы паўстанцам запатрабавалася не дапамога. Ей належала адвесці неабходную дашпушчу ў лес да Траўута. Гэлена села ў брычку і пaeхала з маладым фурманам у бок лесу. Аднако ў гішчары пабачыла толькі піабты расійскіх жаўнеру. Спалохалася, павярнула назад. Лід ногамі дому, падбuxтораны рускімі служкімі, яе ўжо чаکаў раз'юшаны на тоўпі сялян. Фурман ледзьве выратаваў ад самасуду.

Шляхам вілкіх намаганняў яе родным удалося не толькі вывезці скульптуры ў Еўропу, але і выканала шматлікія строгі патрабаванні да экспанатаў прадэмансістраціў на выставе 1872 года. Гэта быў трывумф яе духу і таленуту, трывумф нашага нацыянальнага выгүленчага мастацтва.

О, пані Гэлена, ты памерла праз два гады ўдалічні ад роднага дома. Яшчэ праз год «с высочайшага повеленія» твой прах дазволілі перавезці на родную Літву — у Пінск. Твой знамёны, тэксама выгнанец, Браніслав Залескі напісаў пра цябе кнігу «З жыцця літвінкі». Чует, ён называў цябе літвінкай! Ён называў цябе так у Расійскай імперыі! Ты пытаеш: дзе сёня твая Літва? Што табе адказаць...

УВАГА: КОНКУРС!

Паважаныя сябры!

З 1 студзеня 2010 года Саюз беларускіх пісьменнікаў абавязшуе новы конкурс на лепшы літаратурны твор, у якім асвячляецца вобраз жанчыны ў сучасным грамадстве і асэн-соўяючыца актуальнай гендэрнай проблемы.

На конкурс прымаюцца тэксты ўсемагчымых жанраў: пэзія, проза, драматургія, крытыка. Аўтарамі конкурсных твораў могуць быць мужчыны, і жанчыны, і пачаткоўцы, і прафесіяналы.

Лаўрэату літаратурнага конкурса «Жанчына ў сучасным грамадстве», які будзе доўжыцца да 1 кастрычніка 2010 года, чакаюць прэмii, прызы і падарункі, а пераможца атрымае магчымасць выдаць свой тэкст асабнай кнігай!

Калі ласка, дасылайце свае творы на адрасы: паштовы — 220025, Мінск-25, а/c 91; электронны — sbp@tut.by.

Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў

Паклон і памінальная свечка помніку Гэлена Скірунта

► ЗГАДКІ

СНЫ МАЕ — ГОТЛАНД

Валерый КУСТАВА

«Снёныя званы»

Адно з першых заданняў, атрыманых ад майстра, да якога я паступіла вучыцца на кінадраматурга, было такім: напісаць (вядома, у выглядзе мастацкага твора) пра тое месца і той час, дзе і калі мяркуеш памерці. Мой прыдуманы час быў — праз дваццаць гадоў (потым аказалася, што і прайдаў ў пісьменнікаў звычайнай ў перыяд ад трынццаті сямі гадоў і здраеца душыны крызіс, які яны мусіць (ці не мусіць) пераадолец). Мае месца, як цяпер памятаю, выглядала так: дом на беразе мора поруч з храмам, са званіцай, а з вонкай бачныя неба, мора і той самы храм. Напрауду, прачнушыся, са сваіх вонкай я бачу дзве вялікія (адну — чырвоную, другую — зялёную) шыльды з надпісамі «Алгэка» і «Крама». Таму адмыслова кожную раніцу, калі прачынаюся, колькі хвілін не ўстаю, лижу і ўгляджаюся — менавіта на такім ўзоруні з майго ложка можна бачыць выключна набёсы, у чыстым выглядзе, як у рамачы, адна ранішняя сінечка, кірху затуманеная, як шыба ў замерзлым за ночь восьмым трапейбусе...

Калі я прачнушася ў Візбю, вокны майго пакоя выходзілі на мора, набёсы і храм са снёнаю званіцай. Час ішоў (не ішоў — мінаў) абсалютна неадчуваўна, хіба толькі званы, — чый гук рассыпаўся па-над горадам, пералітаючы сцену, якой быў акружаны Візбю, і бераг, якім ён акальпаваны, — адлічвалі рух быцця. Здаралася прачынаюча ўчыняць: дзял ты? А ў адказ табе: бом-бом-бом... «Чатыры... I як жа званар штогадзіну прачынаеца, хто ж яго будзіць...» — скроў сон спрабуе прамовіць ты і зноў занураеся ў падушку бісчасся. Але думкі пра скон неяк самі сабой адступалі, памірань спрасцяліся. На кожным узгорку, на кожным куце тут, на Готландзе, цікаўала штосяці немічунае, невімоўнае. А паколькі ў мене на плане было пераасэнсоўваць, то планам майм, як ніякім іншым, лёсіла спраўдзіцца. Я трапіла на дваццаць гадоў наперад. І не толькі ў сваіх індывідуальных сненнях, а ў сненнях Беларусі.

На фоне — Стокгольм

З трохтым вікінгам

**«Як звычайна
пачынаюцца казкі...»**

Уё пачалася, як звычайна пачынаюцца казкі. Раштоўная пропанава пaeздki ў Балтыйскі дом творчасці запспела мене ў Варшаве, акурат на наступны дзень пасля прэзентацыі мaei літаратурнай прagrammy «Кахай міне па-беларуску». Уражанне ад таго, што адбываецца, было ўзмоцнене і тым, што пасля пaeздki Польшчы трапіла на які тыдзень на стаццю Туркменістана Ашхабад — і адтуль, з сэрца Азіі, пабyшы толькі суткі ў Менску, праз Рыгу адправілася за новымі ўражаннямі і задумамі новай knігі ў сэрца Скандинавіі — Стокгольм.

У Стокгольме мaim адаптатарам да Еўропы быў лёсіабрны амбасадар беларускай культуры ў Швецыі, вялікі выдумлівальник і спраўнік Дmітры Плакс. Цяпер ён стала замацаваўся ў асасыцыйным шэрагу цi не кожнага беларуса, якому даводзілася мець хоць якія культурніцкія кантакты са

шведамі. I так, цяпер, пачуўшы «Швецыя», усе беларусы дружна будуюць наступныя асасыцыйныя падножкі: «Карлсан — Стэфан Эрыксан — Дамітры Плакс». Вось яны — рухавікі беларуска-шведскага нашага ўсяго.

Плакс забраў мене з аэропорту і павёз у адмысловую сакрэтнае месца, з якога была бачная панарама ўсяго Стокгольма. Потым мы гулялі па старым горадзе, у якім канцэнтрацыя гістарычных падзеiў на аднай квадратны метр міне сапраўды захапляла. «Эта найстарэйшая ў Стокгольме піўнае рэстарацыйнае пойдзэм!» Гэта помнік Георгію Перамоганосу, а гэта тут так крыва вуліцы ідуць, бо дэмакраты — хто дзе хацец, той там і будаваў, а во помнік шведскаму пагату, а гэта помнік шведскаму Скарлыну, а вось Карапелікі Палац, а вось Вежа Карла XII, а тое тэатр Оперы і балета, а тое крама з пальчаткамі, зойдзем, дапаможаш мене выбраць, а то ўжо рукі мерзнуць на стырне...» — экспкурсіраваў абазна-

ны Плакс. I мне было цікава ўсё, нават крама з пальчаткамі. Bo з любой крамы на міне паглядалі вікінгі і тролі, бо ў любой краме можна было сустрэць традыцыйныя шведскіх вожыкаў, авечак, ласеў і Піпі Доўгупаночко... Прауда, мяккіх і бяскрыўдных...

«Есць такая прафесія»

Мне пашчасціла правесці цэлы месец у Балтыйскім цэнтры пісьменнікаў і перакладчыкаў. Упершыню напоўніцца адчула, што ёсць такая прафесія — літаратар, пээт. Цэлы месец займаўся сваёй улюбёнаю справай: пісала вершы, перакладала, распачала книгу прозы. Тут створылася абсалютна ўсёўмовы для больш чым камфортнага жыцця, для пісання. З аднаго боку, ты агадаўшыся толькі самому себе і сваім думкам. З іншага — пры жаданні ёсць выдатныя магчымасці для завязвання кантактаў са сваім іншамоўными колегамі, стварэння задуму новых праектаў. Ды і ўвогуле гэта проста вельмі і вельмі нагхнільна. Ты апнаеца ў пісьменніцкай смі, нават шырой — у єўрапейскай супольнасці, дзе спрацоўваюць прынцыпы цыwilізаціі віданага грамадства, дзе прырэгтызмі з'яўляюцца ў пісьменніцкай каштоўнасці.

Гэта была спарадальная скандынаўская казка. Я гуляла па начах.

Я шукала вожыкаў. Я назірала за белымі лебедзямі, якія жылі на ўністру ў моры, на хвалах. Я заспела восені ва ўсяй яе красе.

Штодзень брала ровар і ехала ў горад: па перападлістах — то ўверх, то ўніз — брукаваных вуліцах, па марскім узбярэжжы, уздоўж сцяны... Калі прылягала (трыма самалётамі!) на высоту, было так цéпля, што некаторыя яшчэ купаліся, дрэзы стаялі ўсё ў більшыках, грушах і лістах, зелянелі паасобныя пальмы, кусты малінінку прыгіналіся ад саспільных ягадаў, шыкоўная фаўна Готланда толькі пачынала прымраць каstryчніцкую расфарбоўку. А ў дзень майго ад'езду выїшы першы снег. То бок перыяд майго знаходжання быў самымі жаданымі для любога пээта: снамі снені, ва ўсяй яе красе да сіле. Хадзелася пабываць цi не ва ўсіх варцых месцах са спісі, які па маёй просьбе склаля Вераніка Эрыксан, але разам з тым, хадзелася выкананы іе просьбу: «Ты толькі піши, піши!» I мне пісалася, пісалася соладка, як у вesonькі дажджы, пісалася са светлым сумам, як пішацца не дома, пісалася з той місцо да інтэнсіўнасці, з які пішацца, калі карпіць занатаўшы штоўсці найстотнічай, да чаго дайно ішча, што выношвала не адзін месец і нат не адзін год.

**«І набываеш сваю
прауду»**

Увачавідкі на сабе самім ты адчуваеш жыццё без аглядкі назад (на Візбю нават заўсёды расфірненныя вонкі заходзіліся на ўзоруні вачай мінакоў!), жыццё спакойнае і ўладкаванае, дзе ніхто нікуды не спяшаецца (бо ўсе

жо даўно сябе знайшлі), жыццё, узровень якога піканса слягае за ўсё тое, што ты толькі ўяўляе, — гэта жыццё єўрапейца, жыццё Еўропы. Штогодзень — у шведаў нават на грашах — пісьменнікі. Пісьменнікам тут стаўшы прыжыццёвымі помнікі, будуюць вялізныя бібліятэкі. Сваіх пісьменнікаў тут ведаюць на вуліцах. У Швецыі прастыжна быць пісьменнікам...

Што ж да Еўропы, то на сваі скурсы: у побыце, у размовах, у крамах і на вуліцах, — ва ўсім адчуваеш на кожным кроку: Еўропа — гэта не калі ў цыбе ёсць выбар, а калі ты можаш з яго скарыстацца і скарыстоўвацца.

Выдатна, што сюды могуць трапіцца мінавшыя беларускія творцы. Вечна засядржаны на нацыянальнай праблематыцы, закаваным у аbstыні, ім нехадзіча самім вольна ўз্দыкнуць і паглядзель на ўсё абоку. У галаве робіцца ясна, і ты стравочваеш «супольную» прауду — і набываеш сваю, уласную...

«Расчытаны Беларусь»

У самы першы вечар свайго прыездзу ў чаканні, пакуль за кіпіцца імбрык, я вымалівала — рука неяк сама пагляднілася да запацелай ад пары шыбы — Belarus. А за вакон было цёмна. І нейкі высокі дойгавалося хлопец памахаў мене рукой, відца, падумаў, што ў яго так пільна ўгляджаюцца. Я памахала наўзаем.

Калі чарговы раз стаўіла ваду, каб запарыць гарбату, і кожны раз бачыла напісану на шыбі Беларусь, то лавіла сябе на думкы, што вось ўсё яе красе. Штодзень брала ровар і ехала ў горад: па перападлістах — то ўверх, то ўніз — брукаваных вуліцах, па марскім узбярэжжы, уздоўж сцяны... Калі прылягала (трыма самалётамі!) на высоту, было так цéпля, што некаторыя яшчэ купаліся, дрэзы стаялі ўсё ў більшыках, грушах і лістах, зелянелі паасобныя пальмы, кусты малінінку прыгіналіся ад саспільных ягадаў, шыкоўная фаўна Готланда толькі пачынала прымраць каstryчніцкую расфарбоўку. А ў дзень майго ад'езду выїшы першы снег. То бок перыяд майго знаходжання быў самымі жаданымі для любога пээта: снамі снені, ва ўсяй яе красе да сіле. Хадзелася пабываць цi не ва ўсіх варцых месцах са спісі, які па маёй просьбе склаля Вераніка Эрыксан, але разам з тым, хадзелася выкананы іе просьбу: «Ты толькі піши, піши!» I мне пісалася, пісалася соладка, як у вesonькі дажджы, пісалася са светлым сумам, як пішацца не дома, пісалася з той місцо да інтэнсіўнасці, з які пішацца, калі карпіць занатаўшы штоўсці найстотнічай, да чаго дайно ішча, што выношвала не адзін месец і нат не адзін год.

Так, мне хадзелася пакінць тут частку сябе, як хочацца пісаць сваё імя на піскы, на які праімненне набіяўшы хвальі...

Усе мы, людзі, мякка кажучы, пээтычныя, крэыўныя, наўдайбайльныя і маём патрэбу ў тым, каб пра нас хоць крэху хтосьці клапаціся. У Візбю гэту ролю ўзяла сябе мужчына ўзяла Алена Пастарнік — дырэктарка Дома творчасці — і яе памагаты Патрык. Алена валодала ўсімі тымі мовамі, на якіх толькі размаўлялі гості і на сельніцкі дома. Мне пашчасціла займаць прызыянныя размовы з калегамі з Амерыкі, Грузіі, Латвіі, Ірландыі, Польшчы, Славакіі, Эстоніі, Літвы, Расіі і, вядома, Швецыі.

Кухня — была знакамівым месцам у дому, туды, набываўшыся сам-насам са сваімі героямі, насыпешыся на канцкантакт, сіцікацца пісьменнікі з усіх кантоў свету. Перадусім на кухні рознамоўныя пісьменнікі і інтэрграваліся, шукаюць супольныя дзялініцаў пісьменніков. Май аддышына была польская перакладчыца Ганна. I з'ёй я спакойна із прымесцю магла практикавацца ў польскай, з гаспаднайй дома спадарыні Аленаі практыкавалася ў расійскай, з астатнімі ж, — перадусім са Шведамі — падыгрывала ангельскую. З кухні глыбока ўчынала сябе самімі якіяўка, а яны — крэху беларусамі.

...Усё пачалася як казка. І скончылася як казка. Гэта першы сніцца сны пра Готланд: неба, мора, званіца і брукаваныя вулічкі ў крэху маёй душы...

23 лістапада — 14 снежня 2009

Панарама сталіцы

7 ЛЮТАГА, НЯДЗЕЛЯ

07.30 Сямейная комедия «Пераможцы ў шоўбі» (ЗША).
09.00 Навіны.
09.05 «Арсенал».
09.35 «Зброя». Цыкл документальных фильмамаў (беларус).
09.50 Альманах вандраванняў.
10.20 Культурныя людзі.
10.55 У сцэне матараў.
11.30 Nota Bene.
12.00 Навіны.
12.10 Прычынная кінааповесь «Дажыўём да панядзелку» (СССР).
14.05 Хранікальна-документальны цыкл «Гарачыя кропкі» (беларус).
14.35 Фэнтэзі «Гары Потэр і філасофскі камень» (ЗША-Вялікабрытанія).
15.00 Навіны.
15.10 Навіны рэгіёна.
17.40 Алімпійскі часопіс.
18.00 Суперлato.
19.00 Навіны.
19.15 «OFF STAGE LIFE».
19.30 Документальная-біяграфічны цыкл «Мая праўда» (Украіна).
20.30 «Спорлato 5 з 36». Забаўляльнае шоў.
20.50 «КЕНО».
21.00 «У цэнтры ўвагі».
22.20 Прэм'ера. Рамантычная комедыя «Прыгажунчык» (Германія).

07.00 АНТ прадстаўляе: «Нядзельная раніца».
08.00 Нашы навіны.
09.00 Нашы навіны.
09.05 Нядзельная пропаведь.
09.20 Комедыіны серыял «Хто ў хаце гаспадар?», 2005 год.
09.55 «Шалапутніца нататкі».
10.15 Пакуль усе дома.
11.05 Фазанда.

11.40 АНТ прадстаўляе: «Ранішняя пошта».
12.15 «Разумніцы і разумнікі».
13.00 «Лесні Перамогі».
13.30 Фільм «Двое і адна».
15.00 Прэм'ера. «Белка, Стрэлка і іншы...».
16.00 Нашы навіны.
16.15 Навіны спорту.
16.20 Тэорыя неверагоднасці.
16.50 Фільм «Матчын інстыкт».
18.40 «Ірына Радніна. 6.0». Юбілейны вечар.
20.00 Контуры.
21.05 АНТ прадстаўляе: «Дыханне планеты».
21.40 КІВІ-2010 у Сочы.
00.05 Комедыя «Маё першае вяселле».

06.55 «Агенцтва 2». Комедыіны серыял.
07.45 Фільм «Даслехі бога 2: аперация Кондор». Ганконг, 1991 г.
09.30 «Аўтапанарама».
10.00 «Відавочнік прадстаўляе: самае смешнае».
10.55 «Вялікі сняданак».
11.30 «Сандаты. Залатыя серыі».
13.15 «Добры дзень, доктар!».
13.50 Мастацкі фільм «Каралі капуста». СССР, 1978 г.
16.30 «24 гадзіны».
16.50 «Эрапецэрская гісторыя».
17.20 Канцерт М. Задорнова.
19.00 «Аўтапанарама».
19.30 «Тыдзень». Інфармацыйна-аналітычны праграма.
20.40 Мастацкі фільм «5 невядомых». ЗША, 2006 г.
22.20 Мастацкі фільм «Ідзі з неба». Мексіка, 2006 г.
00.05 «Сакрэтныя матэрыялы». Серыял.
07.15 Дабравест.

07.40 Мір вашай хадзе.
07.50 Смачна з Барысам Бурдой.
08.20 Эксацэнтрычная комедыя «Сямейка Ады» (Расія).
10.00 Школа рамонту.
11.00 Медычныя таемніцы.
11.45 Кінастрабы.
12.05 Бухта капитанау.
12.40 «Правы чалавека».
13.00 Футбол. Эўра-2012. Лёсаванне адбранчага турынру. Прамая трансляцыя.
13.50 Дэтэктыў «План «Б» (Расія). 6-8 я., заключчнае, серыі.
16.30 Жаночая ліга.
16.55 Хакей. КХЛ. Дынама (Мінск)-Віцязь (Чахаў). Прамая трансляцыя.
19.15 Футбол. Чэмпіянат Англіі. Чэлсі-Арсенал.
21.15 Тэлебарометр.
21.35 Экспедыція.
22.05 Авантурная комедыя «Вялікі Стэн» (ЗША).
00.00 Свята музыка. Працяг.
00.30 Пасоўванне +.

07.00 Фільм «Пажар». Расія, 2010 г.
11.00 Весткі.
11.10 Мастацкі фільм «Пажар». Расія, 2010 г. Працяг.
12.10 Мастацкі фільм «Вялікае каханне».
14.00 Весткі.
14.15 «Схемаханарама Яўгенія Петрасяна».
14.45 «Вялікая выстава пяцьдзесят дзяяўтага». Документальны фільм.
15.30 Фільм «Вершнік без галавы».
17.15 Прам'ера. «Смяяцца дазвалеца». Гумарыстычнае праграма.
19.00 Весткі тыдня.
20.05 «Сумленны дэтэктыў».
20.40 Прам'ера. «Танцы з Зоркамі». Сезон - 2010.
23.20 «Адымовыя карэспандэнты».
00.20 Мастацкі фільм «Журботная дама чарвякоў». Расія, 2007 г.

06.10 Комедыя «Сустрача з бацькам».

07.40 Мульфільм.
08.00 Сέння.
08.20 «Дзікі свет».
08.50 «Іх норавы».
09.25 «Ямі дома!».
10.00 Сέння.
10.20 «Выратавальнікі».
10.45 «Асаўліва небяспечны!».
11.25 «Першая кроў».
11.50 «Дачны адказ».
13.00 Сέння.
13.20 «Крамлёўская кухня». Прыслуга.
14.10 Комедыя «Прышэльцы».
16.00 Сέння.

16.25 Прэм'ера. Дэтэктыўны серыял «Адвакат».
17.15 «І зноў добры дзень!».
18.10 «Професія-эрлапцёр».
18.30 «Надзвічайнае здарэнне. Агляд за тыдзень».
19.00 Сέння. Выніковая праграма.
19.55 «Чытасадрочнае прызнанне».
20.25 Прэм'ера. Дэтэктыўны серыял «Следы».
00.00 «Авіятары».

09.30 Снежныя выходны. Агляд. Часопіс.
09.35 Санкавыя спорт. Кубак свету ў Італіі (Турын).
10.00 Скачки на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Германіі (Вілінген). HS 145.
11.30 Біялон. Чэмпіянат свету сярод юніёраў у Швецыі. Жаночая слаборніцтвы. Спрынт.
12.30 Біялон. Чэмпіянат свету сярод юніёраў у Швецыі. Жаночая слаборніцтвы. Гонка пераследу.
13.00 Футбол. Чэмпіянат Еўропы-2012. Лёсаванне. Прамая трансляцыя.
13.45 Веласпорт. «Планета Армстронг». Часопіс.

14.00 Веласпорт. Нацыянальны тур Ката-ра. 1-ы этап.

14.30 Скачки на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Германіі (Вілінген). HS 145.

15.30 Скачки на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Германіі (Вілінген). HS 145. Камандная слаборніцтвы. Прамая трансляцыя.

17.25 Снежныя выходны. Агляд. Часопіс.

17.30 Лыжныя гонкі. Кубак свету ў Канадзе (Кэмпмор). Мужчыны і жанчыны. Спрынт класічным стылем.

18.30 Фігуранае катанне. Чэмпіянат Еўропы ў Эстоніі (Талін). Паказальная выступы.

20.00 Скачки на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Германіі (Вілінген). HS 145. Камандная слаборніцтвы.

21.15 Бокс.

23.00 Шары (боўлінг). Адкрыты чэмпіянат Уэльса (Ланэлі, Вялікабрытанія). Фінал.

00.00 Скачки на лыжах з трампліна. Кубак свету ў Германіі (Вілінген). HS 145. Камандная слаборніцтвы.

01.30 - 02.30 Лыжныя гонкі. Кубак свету ў Канадзе (Кэмпмор). Мужчыны і жанчыны. Спрынт класічным стылем.

17.00 Прэс-эспрэс (агляд медыяў).

17.20 «Арол: крымінальная сага», серыял.

18.20 Документальная гадзіна: «белы тэрор», дак. фільм, 2006 г., Францыя.

19.20 Англійская мова з Ліпі і Масі.

19.30 «Аблавушак», мульсериал.

19.40 «Складзеная малітва», дак. фільм, 2008 г., Польшча.

20.00 Вагон (сатырычна-забаўляльная праграма).

20.25 Акно ў Еўропу (інфармацыйная праграма).

21.00 Аб'ектуў (вынік тыдня).

21.30 Фільматэка майстроў: «Ад-магіль-да-магіль», Мастацкі фільм, 2005 г., Славенія.

Шаноўныя чытачы!

Газета «Новы час» працягвае падпіску. Падпісца можна на перыяд ад 1 месяца да 1 года праз пошту або праз банк.

Падпіска на «Новы час» праз пошту

1. Выразаем купон.
2. На ПАШТОВЫМ ПЕРАВОДДЕ пішам суму грошавага пераводу ў лічбах і пропісам.
3. У граfe «Ад како» пішам прозвішча, імя, імя па бацьку.
4. Ніжэй указываем адрас.
5. Ідзем на бліжэйшую паштовае аддзяленне і здзяйсняем паштовы перавод.
6. Ксеракопію плацёжнага дакумента, атрыманага вами, з указаннем тэрміну падпісکі і адрасам дастайкі накіроўаем у рэдакцыю.
7. Кошт падпіскі за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месец — 2000 рублёў).

Падпіска на «Новы час» праз банк

1. Выразаем купон.
2. Пішам прозвішча, імя, імя па бацьку і адрас.
3. Указываем суму аплаты.
4. Ідзем у адзяленне банка і здзяйсняем пералік грошай.
5. Ксеракопію плацёжнага дакумента, атрыманага вами, з указаннем тэрміну падпісскі і адрасам дастайкі накіроўаем у рэдакцыю.
6. Кошт падпіскі за адзін нумар — 500 рублёў (на адзін месец — 2000 рублёў).

Для тых, хто прымае рашэнні!

**Новы
час**

www.novychas.org

БЕЛПОЧТА		ф. ПС 112
ЭЛЕКТРОННЫЙ ДЕНЕЖНЫЙ ПЕРЕВОД		
ВЫРУЧКА ☐	НАЛОЖЕННЫЙ ПЛАТЕЖ ☐	№ _____ (вход, по карте отправки)
(сума цифрами)		(сума прописью)
ПОЛУЧАТЕЛЬ Г-га «Новы час», р/с 3012211080010 філ. МГД ОАО «Белинвестбанк», код 153001764, УИН 190790926 г. Минск, ул. Коллекторная, 11		
КУДА _____ почтовый код, адрес получателя, телефон)		
ОТПРАВИТЕЛЬ _____ почтовый код, адрес отправителя, телефон)		
АДРЕС _____		
Доставка ☐	уведомление ☐ простое ☐ заказное ☐ электронное	(назначение платежа) (письменное сообщение)
Отметки отделения почтовой связи места приема: (почтовый код, оттиск контрольно-переводной печати, кол. шт.) № перевода по ф. 5 _____ Время приема _____ ч. ____ мин. Подпись _____		

КВИТАЦІЯ		ЧИУП «Час навінаў» (получатель платежа) МГД ОАО «Белинвестбанк» г. Минск (наименование банка)	
Счет получателя	3012211080010	Лицевой счет	Код 764
УНП*	190790926		
_____ (фамилия, имя, отчество, адрес)			
Вид платежа	_____	Дата	Сумма
Період падпіски указывает абонент			
_____	_____	_____	_____
Плательщик		Пеня _____ Всего _____	
Кассир			

КАМЕНТАРЫ

СЦЯПАН БАНДЭРА — ГЕРОЙ УКРАІНЫ

Алег ПЯТРОУ

Тэмай нумар адзін на расійскіх інтэрнэт-форумах на мінульмі тыдні было супяречлівае рашэнне прэзідэнта Юшчанкі ўзнагародзіць лідера украінскіх нацыяналістай Сцяпана Бандэру званнем Герой Украіны.

Бандэра — даволі адыёзная фігура, сімвал антырасійскага супраціву. Тым больш парадакальна, што ў рунце знаўшліся дастатковка шмат людзей, якія падтрымалі ўчынок украінскага гаранта. Хто яны — расійскія аматары лідара АУН, і які ў іх аргументы? Прапаную агляд расійскай блогасферы.

Перш за ёсё, трабо адразу адкінць каментары прыкалістаў, для якіх інтэрнэт — гэта канал для правакацый і жарту. «Варта аддача належнае пакуль яшчэ Прэзідэнту Украіны Віктару Юшчанку — ён не замарочваецца і напрыканцы нараджает даволі кратычную речь», — піша адзін з прастастуйнікоў гэтай групы. Ён таксама заклікае ў дадатак надаць званне Героя Украіны Астапу Бандэру.

Другі значны сегмент расійскіх «бандэраўцаў» — лібералы, якія не хочут, каб новам Расія выконвала функцыі рэгіянальнага жандара.

Вось іх думка: «Так, нашы башкі і дэязык перамаглі фашысткіх захопнікаў — гэтага ніхто не смее аспрэчваць... Але іх маюць права іх унукі і праўнукі павучыць увесь белы свет, у якіх месцах у

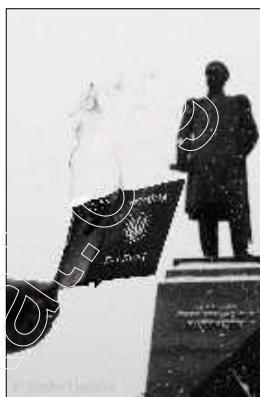
іх павінны стаяць пакінутыя намі помнікі, як павінны выглядаць іх нацыянальных падручнікі і якія шэсці ў іх гарадах іх улады і грамадскасць павінна дазваляць, а якія — не... Як і тое, каго лічыць іх нацыянальнымі героямі? ... Сумніваюся ў такім наўшым праве... Можа, нам не трэба так настойліва леціць ў чужую гісторыю? Ніякож ў нас сваіх гісторый бракуе?»

Асобная група — тыя, хто парадунувае Бандэру і Сталіна: «Не разумею людзей, якія лічачь Бандэру здраднікам і адначасова захапляючы Сталіным (а такіх у нас абласцялна большасць). Бандэра ўжывыў тэрарыстычныя метады, забіваў мірных грамадзян — гэта дрэнна. Але хіба не тым самым да рэвалюцый здзяйсняе бальшавікі? Хіба не тым самым займаліся і пасля рэвалюцый? Бандэра вялічыў супраць савецкай улады — гэта дрэнна для савецкай улады. Ён лічыў (і небеспадастаўн!) ССР акунантам украінскай зямлі і прыгнітальнікам свайго народа. Бандэра з 1939-га па 1941 гады супрацоўнічыў з нацысцкай Германіяй — гэта дрэнна. Але тым жа самым тады здзяйсняў і Сталін! Адзін арганізоўваў навучанне сваіх байцоў афіцэрамі вермахта, а другі забяспечваў бомбах рэсурсамі. Хто прынёс больш карыспі Гітлеру? Бандэраўцы заклікалі забіваць (і, відавочна, забівалі самі) націменасці (пялякаў, грабрэй і рускіх) — гэта дрэнна. Але наш галоўны спесыяліст па нацыянальным пытанні здзяйсняе прыкладна тым жа, але ў значна большых маштабах».

Адзін з блогераў нагадвае, што «па ініціятыве замежжана аддзела Расійскай праваслаўнай Царквы (РПЦ) разглядаеца пытанне наоконце прызнання Уласава змагарам супраць бальшавізму». Зрэшты, піша аўтар, «замежны адзіл РПЦ яго такім ужо прызнаў».

Наўбільшую падтрымку аднак знайшоў тэзіс пра тое, што

Москва не мае права крытыка-

Депутат райсавета Севастополя Канстанцін Заруднёў дамантрыстую спалі свой паштарт на знак пратэсту супраць прысвяшэння звання Герой Украіны Сцяпану Бандэру

ваць Кіев, паколькі сама дае званне Герой Расіі паводле вельмі даўнага прынцыпу. Разома пра наўдніне ражоне надаць званне Героя чачэнскаму кіраўніку Аслану Кадыраву, які, як вядома, пачынаў кар'еру ў шэрагах байцоў Дудаева.

Вось тыповы каментар на гэты конт: «Віктар Юшчанка надаў званне Героя Украіны Сцяпану Бандэру, лідэру Арганізацыі ўкраінскіх нацыяналістаў. Асаба неадназначная, болыз за тое, шмат у чым (мыркуючы па мірафах і штампах) адыёзная. Чалавек, якія частка сям'і якога была рэпрэсавана, і які змагаўся за незалежнасць свайх краін. Украіна — гэта незалежная дзяржава, і міт Сцяпана Бандэра дасліпнuta. Прэзідэнт гэтай краіны прысвяціў званне Героя баракбіту за незалежнасць. Чаму зноў такое вышце пачынаюць камуністы і

ківарыят аўтаркі, блізкі да беларускага. Адсюль і нечаканае збліжэнне Аляксандра Лукашэнкі з украінскім кіраўніцтвам напярэдадні выбараў. Візіт Лукашэнкі ва Украіну не сарвай нават свіні грыбы, не тое што «ранжавая чума». Інтуіцыя «Бацьку» не падвяла, ён дакладна адчуў на Цімашэнка верагодную «матухну» для Украіны і ўсе плюсы падобнага супрацоўніцтва».

«Левыі берег» (Украіна)

Дарэчы, пра аўтамабілі. Беларусь, уступіўшы ў Міністэрства саюз, узяла на сібе абавязкі павялічыць пошылі на ўвоз іншамарац да расійскага ўзроўню. Так што наш шматпакутны аўтапрам атрымівае новы рынак збіту, што, мабыць, не выклікае эйфары ў прыхільнікаў беларусаў. Апошні даўно адкрыў адзін з «дэзяйцаў на недарогіх, але надзеіных старых іншамаркx».

«Калинінградская правда» (Расія)

Ульвове з'вісія шасціметровыя бронзавыя Бандэра

ЯНЫ ПРА НАС: ЗАМЕЖНАЯ ПРЕСА ПРА БЕЛАРУСЬ

Скептычна ставяцца эксперыты да перспектывы беспраблемнага функцыянавання Мінтынга саюза. У двухбаковым фармаце такі саюз Расіі і Беларусі быццам бы і так існаваў ужо амаль 15 гадоў. Тым не менш, пошліны на цэлы шэраг тавараў, пачынаючы з аўтамабіляў, так і не былі ўзгодненыя, і, безумоўна, базавыя супяречнасці тут будзе пытанне энергетыкі, Беларускія ўлады ніколі не хавалі, што для іх галоўнымі фактарамі удзелу ў гэтым Саюзе ёсць атрыманне энергансбіту па ўнутрырасійскіх коштах. Расія хацела б, у сваю чаргу, атрымаваць уласнасць на тэрыторыі Беларусі. Гэты значны, матыярны абедвіх дзяржаў рознай, і сутыкненні непазбежнія. Але спладар Лукашэнка наўрад ці пойдзе на фармальны выхад з Мінтынга саюза. За апошні 15 гадоў ён выдатна навчыўся карыстцацца механізмамі мытных адносін паміж Расіяй і Беларуссю так, як гэта яму зручна.

«Deutsche Welle» (Германія)

Ён (Лукашэнка) будзе блефаваць, даваць абыцні іншага Захаду, але ўсё адно — з аглядзком на Москву. Наўрад ці парабная гульня зменшыць градус эканамічных і палітычных адносін з Расіяй. І сцяпана-еканамічнай, і палітычнай, і ваенна беларускім мадэлі значна бліжэй да тых мадэліў, якія існуюць у Расіі, чым дыкты, што на Захадзе. Адсюль можна казаць пра тое, што калі Лукашэнка «пойдзе» на Захад, то і мадэль развіцця павінна будзе адаптавацца да заходняй. Гэта будзе патрабаваць ад беларускага кіраўніцтва трансформацый і можа паставіць пад пытанне аўтартыпную сістэму, якую існуе ў Беларусі апошнія пяціццаць гадоў.

«Rosbalt» (Расія)

Казахстан на мінульмі тыдні паспрабаваў, што калі Расія адмовіць Мінску ў нафце і газе, то яна зможа заменіць Москву ў справе

паставак энергансбіту. Ва ўсім свеце такая дамова лічылася б абсалютна звычайнай, трывіальнай справай. Але не на постсавецкай прасторы. Рэакцыя Москвы на тое, што дзве быўшы савецкія распублікі могуць паспрабаваць дамаўляцца па спіною Крамля, наўрад ці будзе ўспыніць пазытывна. Прапанаваць гэтай краіне прысвяціць званне Героя баракбіту за незалежнасць. Чаму зноў такое вышце пачынаюць камуністы і

«Time» (ЗША)

Альтэрнатывай палітыкі неалібералізму ў эканоміцы для Украіны можа быць толь-

ЗАМЕЖЖА

20

▼ МІЖНАРОДНЫЯ НАВІНЫ

РАСІЯ. ЧУВАШЫ ПАУСТАЛІ ЗА ДЗЯРЖАУНАСЦЬ

з малім національним аўтамонімі рэспублікамі. «Суб'ект федэрациі — гэта вялікае імя. Яму трэба адпавадаць. На маю думку, калі суб'ект федэрациі жыве за кошт сваіх суседаў, ён не мае права так называцца. Трэба шукаць новыя падыходы да працы ў такім суб'екте або юключаць яго ў склад іншага». У Чувашы, якая з'яўляецца датычнымі рэгіёнамі, слова Грызлова зразумелі як «корную метку». Больш за ўсё незадаволенія камуністы, якія прыдумалі цікавы адказ на пытанне, хто вінаваты ў тым, што Чувашыя бярэ грошы ў суседаў. Чувашскі зіогандаўцы сцвярджаюць, што іх рэспубліка стала праблемай, якія сканы Савецкі Саюз. Раней Чувашыя быццам была квітнічай і перадаваць. Усё, натуральна, дзяляючы камуністам. Не забылі згадаць чувашскія камуністы і пра то, што сваю прамову Грызлой агучыў у дзень, калі ў 1924 годзе памер Уладзімір Ленін. Чыхакарах (століца Чувашыі) пабачылі ў гэтym вялікі цынізм, паколькі менавіта Ленін, як гаворыцца ў заяве, даў чувашам у 1920 годзе дзяржавунасць.

На матэрыялах КПРФ (Расія)

ВЕНЕСУЭЛА. АМЕРЫКАНЦЫ ВЫКЛІКАЛІ ЗЕМЛЯТРУС НА ГАІЦІ

Урадавая прэса Венесуэлы абсалютна сур'ёзнае сцвярджае, што за землятрусам на Гаіці стаіць Пентагон. Быццам які ладзілі на Карыбах вырабаванне новай зброя, што выклікала катастрофу. Пры гэтым эксперыты па землятрусах спасылаюцца на нейкія матэрыялы расійскага вайсковага флоту, што нібыта падзяліўся з братамі-венесуэльцамі сакральнымі файламі. У дзяялтках гісторыя выглядала наступным чынам: яшчэ з 1970-х гадоў амерыканцы працуяць над новымі відамі зброяў, так званай сімейчнай зброяй. Яна здолна выклікала ў краінах, з якімі ЗША маюць дрэнныя адносіны, маштабныя землятрусы. Сцвярджаецца, што самыя вядомыя апошнія землятрусы (напрыклад, у Кітаі ў маі 2008 года) былі не чым іншым, як вынікам вырабавання той самай зброяй. Гаіці стала чарговай краінай, на якой экспериментавалі ў Пентагоне. Што далей? Зноў жа, са спасылкай на расійскіх маракоў, блізкія да Чавеса СМІ кажуць, што бліжэйшым часам трэба чакаць штурмовых землятрусаў у Іране, у выніку якіх падзе рэкымі варожых Вашынгтону аятолаў.

На матэрыялах «Gazeta Wyborcza» (Польша)

ЗША. ПАРТЫЯ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ ВЕРМОНТА ІДЗЕ ВА ІДАУД

Партыя незалежнасці Вермонта выставіла сваіх кандыдатаў на выбары губернатара і ў сенат штата. Кандыдатам на губернатарскую пасаду стаў ветэрэн Дэніс Стыл. У выпадку перамогі Стыл аблічае выхад Вермонта са складу федэрациі. У прынцыпе, падобныя рэчы — балаіроўка сепаратыстаў па ўладу, адбываюцца даволі часта ў розных штатах. Асаблівасць ситуацыі ў Вермонце ў тым, што штат сапраўды

нейкі час быў незалежнай дзяржавай. У 1777 годзе мясцовыя міліцыі выбіла з краю брытанскіх жаўнероў і аблічіла пра стварэнне Рэспублікі Вермонт. Дзяржава існавала да 4 сакавіка 1791 года. У гэты дзень яна ўйшла ў склад ЗША як чатыраццаты штат. Пасля гэтага аблічыгены забылі пра незалежнасць аж да 2003 года, калі Томас Найлар аблічіваў кніжку «Маніфест Вермонта», да заклікаў адрэздыць незалежныя Вермонт, якія павінен, па яго словам, быць нейтральнім і будавацца паводле федэральнага прынцыпу. Ідэя была ўспіраваная на ўра, і за некалькі гадоў у штаце сформавалася новат асобная палітычная сіла прыхільніка самастойнасці. А адні з вермонцікіх сенатараў берні Сандэрс нават называе сябе «дэмакратычным сацыялістам».

На матэрыялах «Boston Globe» (ЗША)

► НАТАТКІ

КОСАВА — ЦЯЖКІ ШЛЯХ

Уладзімір ВЯЛІЧКІН,
праваабаронца, Брэст

У наш час развітых камунікацый нацяжка атрымаць і сабраць самую разнастайную інфармацыю пра падзеі ў любым рэгіёне свету. І скласі сваё пра іх уяўленне, прычым дастаткова ўсебаковае. Але такім уяўленнем не стае адчування эмачыйнага нерву падзеі. У гэтym я пераканаўся, калі мне пашчасціла патрапіць гэты восенне ў склад міжнароднай місіі назірання за выбарамі ў Рэспубліку Косава. Краіну, што з'явілася на мапе свету ў 2008 годзе ў выніку рэалізацыі плана Ахтысаары.

У Прышпіні па прыездзе нам паведамілі, што ў новаўтворанай краіне шэраг міжнародных арганізацый і місіі ажыццяўляюць дапамогу ва ўмацаванні і развіцці структур улады, але ЕНЕМО сядр ix — адзіна міжнародная місія па маніторынгу і назіранні за выбарамі. Прадстаўнікі Міжнароднага грамадзянскага афісу Адмісьловага прадстаўніцтва Еўрасаюза (ICO-EUSR) з'яўляюцца на сітуацыі ў Косава, што склалася на прыягу першага года пасля абелічэння незалежнасці, і прадставілі нам адказнага за нашу біспеку афіцэра.

«Калі што — паведамляйце, прымем меры, па традыцыйнай тут «ствол у кожнай хаце», — сказаў ён.

— Не бачылі мы ніякай зброя, — запярэчылі мы.

— На заднім падворку хаваюць... Бывае, успыльве дзе-нідзе, галоўнае — не апынушца ў благім месцы ў неадпаведны час. Бывае, заб'юць каго, гаранату на дыскатцы кінцу...

— Ви да нас прыедзедзе, калі што?

— Не. Паведамім каму трэба. Абы-дзе не бадзіцца, абы-чаго не чапаць, за надпіс «міннае поле» — не заходзіць.

На развітанні нам далі картку з нумарамі экстранных выклікаў.

Горад у гарах

Месцам наглядання за выбарамі прызначылі нам горад Прыйзрен, што знаходзіцца ў гарах побач з межамі Албаніі і Македоніі.

Праз горад біжыць невілікай горнай рабочкай, якая пераўтвараецца ў магутную і бурлуючу пльынь пасля дажджу. Над горадам узышаецца старажытная асманскага фартэцыя. Вакол маляўнічы горы, скалы, бездані, каньёны. Горад часамі губляе ў аблоках, але часцей тут, здаецца, можна дакрануцца да блакінага неба, павітавацца з сонцем, а уначы заблукваць сядр зорак.

У самім горадзе 27 мячец, адзін касцёл, праваслаўныя цэрквы амаль усе папалены ці разбураныя. На адной з іх пад аховай вайсковай паліцыі немецкіх міртвортчых сілаў (KFOR)

замашавалі звон. Па афіцыйных звестках, у вобласці засталося 160 сербаў, у самім Прыйзрені — дзве састаралыя сям'і.

Людзі тут размаўляюць на некалькіх мовах (албанскай, турэцкай, сербскай) і цудоўна разумеюць адзін аднаго. Выключна ветлівая, прыязная і працавітая. Шмат хто апранаецца ў традыцыйную нацыянальную вопратку.

Адразу па прыездзе ў Прыйзрен мы скантактаваліся з нашым сэкьюрыті і з яго дапамогой вызначыліся, з кім у вобласці засталося 160 сербаў, у самім Прыйзрені — дзве састаралыя сям'і. Сербы ж лічачы, што калі паміж каляіцкімі войскамі і сербаў у войсках Атаманскіх імперыі на Косаўскім полі ў 1389 годзе адбылася бітва, дык гэта спрадвечна сербскі землі.

Аргументаў у агонь канцлітаў 1999 і 2004 году хапала ў абодвух бакоў. У выніку сербскіе насељніцтва было вышеснены з Косава ў сумежныя мясціны. Некаторыя мясцовыя нара��аюць: «У нас так многа міратворцаў... Дзе яны былі падчас беспадарядку? Наплоўна, гэта было камусыці наверсе карысна!»

Сёння разбураныя кварталы і паселішчы пад аховай міратворцаў і паліцыі. Сербы-уладальнікі, якія мусілі пакінуць свою нерухомасць, могуць яе прарадаваць. Здарэацца, у пакінутых дамах са мазахопам засяляюцца мясцовыя, што часам прыводзяць да крымінальных разборак. Тут людзі не надзяляюць звяртца ў суд ці ў паліцыю, часам высывляюць адносіны з дапамогай зброяй.

Вайна 1999 года каткам працягіла па людскіх лесах. Так, басніха Хашыма жыве ў горнай вёсцы Глабачыца, яе мух — у Босні, дзеці — у Бялградзе. А яна адна мусіць пільнаваць майно і цирпеш пагрозы. У прыватнасці, ад «Паралельнай структуры» за то, што прымае ўдзел у выбарах у незалежным Косава. Сербы ўтварылі паралельныя органы ўлады і заклікалі сербскіе і басніскія насељніцтва да байкоту выбараў у «самаабвешчанай» рэспубліцы.

Нянявіць яшчэ не астыла. Калі едзеш, па абодві бакі дарогі — пахаванні, пахаванні, пахаванні...

Каб трымаць сітуацыю пад наглядам, тэрэторыя паставяна канцрэтаўца ўзброненымі вайсковыми патрулямі і на машинах, і пехам. Больштаго, каб ведаць настрой насељніцтва, стварана специяльная аздынка, асабовы склад якой апрануты ў цывільнае, жыве слёз, нечакана перакідаеца на іншую тэму, смieца, а слёзы застаюцца.

У муніципалітэце Рахавец, куды мы заехаі, сербы падчас вай-

ДА НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

Даведка

У 1999 годзе Савет Бяспекі ААН узяў тэртырію Косава пад свой кантроль і размісціў там міратворчыя сілы НАТА. Структура кіраўніцтва ААН была сформіравана ў адпаведнасці з чатырма вызначанымі ўроўнямі адказнасці: ахова правапарадку і суд, грамадзянскае кіраванне, пабудова ўстаноў, эканамічнае перарабодка.

У 2001 годзе кіраўніцтва ААН правяло канстытуцыйныя змены, якія вызначалі правила для часовых органаў самакіравання ААН і сербі, што прымусіла бакі распачаць перамовы адносна канчатковага статусу Косава.

У 2004 годзе адбыліся масавыя выступленні супраць Кіравання ААН і сербі, што прымусіла бакі распачаць перамовы адносна канчатковага статусу Косава.

Пропанава павызначні статуту Косава, вядомая як Ахтыса́ры, акрэсліла пералік правоў, якія павінны быць нададзены розным міжнародным арганізацыям Косава, а таксама дазволіла фарміраванне незалежных структур бляспекі, тыхікія паліцы, войска і службы бляспекі.

Сербія не прыняла этыя планы, і перамовы заішлі ў тупік. Не зважаючы на эта, 17 лютага 2008 года парламент Косава абвісіў у аднабаковым парадку незалежнасць Косава ў выкананні плану Ахтыса́ры.

Са 192 краін — удзельніц ААН, 62 краіны прызналі незалежнасць Косава. Беларусь сярод іх нея.

каб змагацца за Радзімі, за народ. 44 маіх сябра загінулі. Я — адзін з тых, хто падпісаў дамову аб незалежнасці Косава».

Калі мы запытлі нашага сёк'юрыта, ці былі ў яго сябры-сербы, ён адказаў:

— Так. Раслі разам...

Калі запытгаль, ці засталіся яны ягонымі сябрамі, ён адказаў:

— Кантракты даўно страчаны.

— А калі б аднавіліся? Былі б сябрамі?

— Не!!! Але я да іх нічога не маю.

Наш кіроўца Нолі, які таксама не любіць узгадваць пра вайну, вымавіў толькі: «Паселіцца зіншчана не тады, калі там дамоў не засталося, а тады, калі яго адбдудаваць ніяма каму, калі ўсіх пазабіўся. Пакуль хось адзін з сім'і застаўся — ўсё будзе адбдудавана».

Пазней у Джакава мы наведалі недзіржайную грамадскую арганізацыю «Голос Маці», якая аб'ядноўвае сем'ю ўдочу і сваю з гаінушчынами пахаваніем на іх радзіме бліжэй да сваю, але па-ранейшаму лёс 1800 працоўшыя без вестак касавараў невядомы. Родныя і блізкія спадзілоцца на цуд.

Падчас гэтых горкіх апавяданьняў раз лавіў сябе на думцы: а колькі падобных жа гісторый могуць распавесці вышэнесенныя з Косава сербы. Даўно вядома, што самы жорсткія вайны — грамадзянскія. Асабліва з адбіткам міжнацыянальнай ці ролігічнай неінтарпімасці.

Ціхае Косава

Да нас — беларуса і ўкраінкі — мясцовыя людзі ставілі націянальна-атынкаваніем, атансамліваючы з рускімі. Пра Беларусь амаль нічога не ведаюць, але ведаюць, што Лукашэнка прыўлятаў на Бялград і выказаў

салідарнасць са «шматлакутнымі» сербскім народам. Калі з табой вітаюць: «Здраўствуй! Говориши по-рускі» — хутчэй для таго, каб высветліць, «свой» ці не. Адзін чэх перакінусіў парай слоў з мясцовымі ў Джакава — здзіл паліцію як сербская шпіёнка.

Грамадская арганізацыя «Голос Маці» імкнецца наладзіць абмен прастаўнікамі беларускіх і косаўскіх НДА з мэтай больш блізкага знайомства з культурай і гісторыяй нашых народаў, разбірэння адмойных сістэрштываў пра нашы краіны.

Узаемаадносіны паміж этнічнымі супольнасцямі складаны. Працуячы агрэсіі не назіраеца, але напружанацца адчуваеца. Найбольш спакойна на крокпах міратворчых войскай, умацаваных мяхамі з пяском і калючым дротам. Безліч вайсковых патрульў KFOR, разнастайных вайсковай тэкнікі і ціхавікоў з вайсковіцамі каласіць па вуліцах і дарогах Косава. Месцы правядзення масавых мерапрыемстваў падлягаюць узмоцненню ахове.

Першы тура выбараў 2009 года ў Косава прайшоў спакойна, палітычныя апаненты актыўна выкарыстоўвалі сродкі масавай інфармацыі, пераважна тэлебачанне і радыё, друкаваліся ў газетах

(прафіда, іх агульны тыраж па краіне — усяго 30000 асобнікаў), правялі шмат сустрэчаў з насельніцтвам.

Партыя тут шмат, больш за дзесяцак, асноўная — ЛДК (Дэмакратычная ліга Косава), ПДК (Дэмакратычная партыя Косава), ААК (Альянс за будучыню Косава), АКР (Новы альянс Косава), ЛДЛ (Дэмакратычная ліга Дардані) і ОРА (Партыя рэфармацыі «Час»). Вялікай розніцы паміж імі, якія не яшы паступілі пасля разбрэзэння партызанскіх адзінстваў УЧК, а таму з большага прывязаны да тэртыріяў, на якіх дзесяцічылі агдзінства партызансkich атрадаў. Былыя камандыры стаіліся дэпутатамі, а падначаленыя і іх сем'і — выбаршчыкамі. Тэма супольнай баявой мінуўшчыны пастаянна закранаеца падчас сустрэчаў з насельніцтвам як аргумент на карысьць кандыдатаў. Выбіваецца з гэтага шэрага ОРА, якая аб'ядноўвае інтэлігэнцыю, мае цікавую праграму, але не атрымала шырокай падтрымкі насельніцтва.

Экзамен на самастойнасць

Хот бі прыйшоў да ўлады ў Косава, яму будзе вельмі цікава. Грамадства ў Косава моцна падзеленае, партыя адпостроўваючы гэты падзел адпаведна прыналежнасці і ці падтрымка партызанскіх аўбліжанняў у мінульту, ці познай нацыянальной (этнічнай) групі — баснійскай, гаранскай, сербскай, цыганскай, турецкай... Насельніцтва не атаясаміўся сябе як касавараў. Канфрантация і супрацьстаянне — адметнасць народу Косава, што ён засноўным чынікам нестабільнасці ў рэгіёне. Наяннасць агульнага ворага — сербаў — аб'яднала іх у барацьбу за незалежнасць Косава, за вайну, пад албанскімі сцягамі. Зраз агульнага ворага ніяма, і на паверхні ўспілі супяречнасці інтэрсаў нацыянальных груп унутры краіны.

Самі выбары прайшлі дасцаткова спакойна. Здараіліся пэрамоі з электрАЗБЕСПЧЫННЕМ — запальвалі свечкі, рабіліся зімна — распальвалі «буржуйкі». Ніштам здараілася і рознага відтулі нацыянальнасці. У Джылане ўзварвалі аўтамабіль старшыні муニцыпальнай выбарчай камісіі. У вэсцы Піране, бліз Прэзыдэнта, падчас сурочышы партыі ЛДК з выбаршчыкамі, сябар канкуруючай партыі ПДК адкрыў агонь у паветра з аўтамата «Калашнікава».

У Джакава этнічны албанец кінуў выбуховую прыладу: паранен зімавік, злачынца арыштаваны. Другая прылада, выкрытая міратворцамі, не выбухнула. У тым жа Джакава невядомыя абстрэлілі муніцыпалітэт, быў пашкоджаны вонкі, ніхто не пакарыпец.

Выбары ў мясцовыя органы ўлады з'яўляюцца своеасаблівым экзаменам на даросласць маладой Рэспублікі Косава, яе здольнасці самастойна распараўжжаць сваім лёсам. Ці станешта таак — адказ дасліч час.

Ян адзінчын прэм'ер-міністр Косава Хашым Тачы: «Усе памятаюць, дзе мы былі 10 гадоў таму, але зараз мы мабілізаваліся, каб адбдудаваць ўсё, барацьба працягваецца. З ваймы мы будзем у саюзе і радыё, друкаваліся ў газетах

▼ ПАЛІТЫКІ ТЫДНЯ

ФЕЛІПЕ КАЛЬДЕРОН

Падкантрольная Кальдерону, лідэр кіруючай у Мексіцы Нацыянальнай партыі дзеяння (PAN), фракцыя ў парламенце патрабуе забароны ў Мексіцы вулічных песенў на эмую наркотыкай. Кальдерон называе гэты жанр «лагоскоррідос». На ягоную думку, песні «лагоскоррідос» штурхоюць слухаючы набываць наркотыкі. Эзпутат таксама лічыць, што «лагоскоррідос» з'яўляюцца часткай крыміналнай субкультуры, якая пагражае ўнутраныя біспечы краіны. Эзпуты, мafіёзныя кланы супрауды вядуть вайну супраць ураду. Кожны дзень СMI iñформуе пра то, што некалькі чалавек былі забіты ў сутычках паміж паліцый і мafіёзі. Цікавы аспект справы: калі дэпутаты падтрымлююць праект, шмат вядомых музычных груп, чые песні так ішыкі вынікі падобныя. Праект слажванным наркотыкай, могуць быць забаронены. За спевы пра наркотыкі, які патрабуе дэпутат, музыка павінен сесці ў турму на тры гады. Тоэ ж датычыцца тых, хто будзе працаўваць дыскі з запісамі падобных песеняў. Працынікі Кальдерона кажуць, што песні пра наркотыкі ў Мексіцы даўно сталі чымосьці падобным на крымінальны шансон у Расіі. Іншымі словамі, гэта масавая культура, якая амаль не ўлівае на статыстыку злачынстваў.

ІСЛАМ КАРЫМАЎ

Прэзідэнт Узбекістана стаў галоўным ворагам вядомага праціўніцкага руху «Наши». За апошнія пары тыдняў «Наши» паслепі пра весці чатыры пікеты ўзбекскага пасольства ў Маскве, патрабуочы рэштэрніцай у Ташкенце помніка савецкім воінам — Абаронцам Айчыны. Помнік, прысвечаны ўдзельнікам другой светавой вайны, быў адкрыты ў 1975 годзе калі штаб-кватэрой Туркестанскай вайсковай акругі і прастаяў там да 2009 года. У мінульх годзе гэты дэмантравалі. Першапачаткова Абаронцы Айчыны папросту плацілі перанесці ў іншое месца, а на іх месцы адчыніць манумент «Клятва Вернасці», макет якога быў збудаваны савецкімі вайскамі. Помнік пра клятву адчынілі, а сам помнік Абаронцам Айчыны, між тым, зінк. Расія, як вядома, любіць ваяваць за помнікі воінам другой светавой вайны на распльбіках былоя СССР. Дастаткова згадаць скандальны вакол помніку ў сталіцы Эстоніі або ў Кутаісі. Вось і на гэты раз у Маскве пратэстуюць. Між тым, эксперыты кажуць, што пратэсты супраць палітыкі Карымава ў галіне манументальнай прафілі — нешта новае. Маштабы пратэсту вельмі сціпія. На пікеты «Наши» выхадзіць не больш за 20 асобай. Здзеца, крамлёўская адміністрацыя хоча захаваецца твар і вырашыла амбекавацца сімвалічнымі карлікавымі пратэстамі сваіх марынітальных арганізацій. Спрачаца з Карымавым для Масквы ніяма сэнса, паколькі, як вядома, Узбекістан і Расія «стратэгічныя партнёры». Аднак ёнцы ішы бок — маркуючыя па вілай кампаніі «нашаистаў», можна казаць, што Узбекістан — першая дзяржава з бытых савецкіх распублікі, якая перамагла Расію ў вайне за помнікі.

ДЖОРДЖ БУШ-МАЛОДШЫ

Былы прэзідэнт ЗША напрыканцы свайго кадэнцы ў 2008 годзе ітак быў самым непапулярным прэзідэнтам у гісторыі Штатоў. Зраз брытанскай газеты «Guardian» расказала сувязь ягонага дзеца з разъёмам нацыстам. Увогуле, і раней было вядома, што дзед Джорджа — Прэзідэнт Буш — быў звязаны з нацыстамі нават да вайны. Уко ў 1920-я гады вязненія з ім фірмы фінансавалі выбарчыя кампаніі нацыяналь-сацыялісту. Аднак гэта толькі кветачкі. Зараз высыпляюцца, што Прэзідэнт нават пасля таго, як ЗША абвісцілі вайну Германіі, падтрыміў бізнес-кантакты з берлінам. Больш таго, выданне сцяржадка, што атрыманы на тым брудным бізнесе гроши дапамаглі Бушам з часам стаць упльывовай палітычнай дынастыяй. Але нават і гэта яшчэ не ёсць. Кампаніі і фірмы, якія дэ-факто былі заснаваныя Бушам, мелі дачыненіі да Халакосту. Прынамі сямы мелі дачыненіі да будаўніцтва і эксплуатацыі вязняў у таікіх сумнах відах, якія дэ-факто былі заснаваныя Бушам, мелі дачыненіі да Халакосту. Прынамі сямы мелі дачыненіі да будаўніцтва і эксплуатацыі вязняў у таікіх сумнах відах, якія дэ-факто былі заснаваныя Бушам, мелі дачыненіі да Халакосту.

ГРАМАДСТВА

► 3 НАГОДЫ

СЕРЫЯЛ «ШКОЛА»: ВЯРТАННЕ Ў ЗВЯРЫНЕЦ

Марыя МАРТЫСЕВІЧ

11 студзеня па расійскім канале канала ОРТ началі паказваць шматсерыйны фільм «Школа». Здымаете яго маладая рэжысёрка Валерыя Гай Германіка, чыя карціна «Усе памруць, а я застануся» атрымала ў 2008 годзе прыз на Канскім кінафестывалі за найлепшы дэбют. Тэлесерыйя ускосна працягвае этым і вобразы гэтага розгаснага фільма. Па АНТ «Школу» не паказваюць і, мяркуючы па «сабы-чаго-не-выйшласці» айчыннага эфіру, ніколі не пакажуць. Беларускія глядачы фільма — уладальнікі спадарожнікаў талерак або хуткаснага інтэрнэту. Да мяне фільм трапіў па апошнім канале — суседзі запісалі першыя некалькі серый. У Расіі фільм выклікаў вялізны скандал ва ўсіх без выключэння сферах грамадства. Расійскі Міністэрства ў образе складанай этымі «школьная пара» ў сачыненні Германікі.

Між тым, па праглядзе ўсіх выпушкай мыльнай, ці, дакладней сказаць, кройдай оперы, даступных у сеіце на момант напісання гэтага тэзкі, я зрабіла выснову: на серый варта хади ў адным воках кірпичу ўсім, каму неабыякава лёс беларускай школьнай адукцыі.

PR-легенда Першага канала Расіі і яго кіраўніка Констанціна Эріста асаўбіта такая: Германіцы замовілі прыгатавляць глядзіцца для паддялку, якія апошнім часам амаль не глядзяць тэлебачанне, і тым больш такі сур'ёзны канал, як Першы. Але на вушах стаяць жоўты «Тэтры» на DOS-аўскім кампьютеры.

Паводле сюжету «Школа» — то же мыла, толькі з жыцця 9 «А» класу. Праз апісаны вышэйшы эффект плюс асаўблівасці сцэнарыя адчуваеш, нібы ты таксама сядзіш за партай або ў курыцы. Размаўляюць акцёры на дэзікім, канцэнтраваным маскоўскім дыялекце. Усё паказана вельмі прададападобна. У рускім інтэрнэце захлебаюцца: ды што ж выробіце, школа не такая, яна хороша! А я вось вам скажу: школа такая. У Беларусі, прайда, — з папраўкай на БРСМ ды іншую дзяржаўную ідуць.

Мяркую я не па сваёй школе — я вырасла ў парніку. Школьная форма, профільныя класы і г.д. Ячыкі БРСМ намаганнямі дэврэктара няма і дагэтуль. Пасля 9-га класа дырактар біраў паралель у актавай залі і казаў: усе адкіды павінны — лустро нарадзіць сітуацыю, і адбывае гэта лустро гуманітарную катакастрофу ў сферы адукцыі і выхавання, якія маюць месец ў РФ. Паралельна ідуць спрочкі ў іншай плоскасці: ці мае серый «Школа» дачыненне да мастацтва? Такі разгасак вакол новага тэлепрадукту, а галоўна, эмоцыі ў ад тэлепраграме абдуўліць ўважу міністэрства і народнага насладынга мінулага.

Хто скраў партрэт

Што скажаць наокончыясі серый «Школа»? Прынамсі я наэнце пабачыла нешта іншшае за ўбогія рускія серыйлы, «з жыццём», які ёсць месец дэдадзіць міністэрству. «Ірина, почему ты бросила Александра? — Потому что он изменил мне с Анастасией», — і так гайдыну з перапынкамі на рекламе.

У серыйле ніправільна толькі адно: залёленая мэтавая аўдыторы — падлёткі. На мой густ,

ён зняты занадта «твінпіксовая» і «доктархэузавая» як на тынэйджэрскую псаіхіку. Дасягненца поўны ўплыў прысутніцці гледача ў кадры, бо камеду падносіць упрыгута да акцёру, у некаторых выпадках мы бачым адно палову твару ці вусны. Эта грузіць і цісне. Эзантія, я, магчымы, дарма кажу за сучасных тынэйджэр: я дзіця 1990-х, вяршыня магто тэхнічнага прагресу ў 13 год — чорна-

кую с'ш прыходзіць разбітны новенькі, які, ледзь прайшоўшы вахту, атрымлівае па мордзе ад дзесяцікласніка, а потым кіруеца ў хулепачную прыбіральню, дзе калі пісуараў наводзіць даведкі, «які 9 клас самы нармальны». Яму кішкі, 9 «А» самы нармальны, у 9 «Б» адны ўродаў. Ён ідзе ў 9 «А», хоць кажа, што ён сам прыдумаў, таму яго з іншай школы выгнали. У выніку нам паказаюць «нармальны» 9 «А». І ўсё, пра што ты думаеш: «Божууха, а 9 «Б» тады які?»

У гэткім самым жаху была я, калі прыўшаць на практику. Два месяцы ў мене пайплі на тое, каб усвядоміць: гэта не жывёлы, гэта нармальныя, адсквятныя беларускія падлёткі. Калі я ўжо ўсвядоміла гэтага наўпракінца практикі, я запрасіла аднакурсніцу на практыканасць мерапрыемстваў як асістэнткі. Аднакурсніцы скарысталіся з унікальнай магчымасці наўчага і застасілі на практику на філфаку чытаньці лекцыі першакурснікам, таму завітаць у школу ім было цікава. З мерапрыемствамі я вышыўліся: «Мартысевіч, гэта звярынец!» — марымталі яны.

Галоўнае, што я спасіглі з пэдпрактыкай: гэта проста выглядае, як звярынец. Калі быў сапраўдным педагогам, да кожнага з іх можна знайсці падых, пабачыць індывидуальнасць і асабу. «Я личность, я индивідуальность», — самазадаволена і нахабна паўтараюць героя серыйлы «Школа», і, які ні спрабуюць аттары серыйлу пакашаць прорыву паміж ісцінай і гэтай залівай, у якой ёсць пэўная ражы.

Клас, які падаўся сяйроўкам звірынцам, быў з беларускай мовай навучання, ён складаўся пераважна з дзіцячымі журналистамі да выкладчыкай, некаторыя вучні ездзілі туды праз паўгорада. Сеняна мама адной з вучаніц — май начальніцай «НЧ», а сама дзяцінчыкі часам піша для газеты. Не збліжала інфармацыя, але, думаю, у іншых «звяркоў» па чалавечых меркавах таксама ўсё нармальна. І самае галоўнае, я такі пабывала ў 9 «Б». Дакладней, у «майі» гімназіі гэта быў 9 «В». Сапраўды, вось дзе ўродаў.

С сметніцай на галаве

Абуранне серыйлем палягае, відаць, у канвенцыйны крываудушча, якую заключаюць міжсобку дзесяці ў школе. Я мела магчымасць заўважыць гэта, бо была не настаўні-

кам. Гэта не дзесяці, гэта жывёлы. І калі дзесяці ішчэ спрабавалі здавацца настаўнікамі лепшымі, чым ясьць насамрэч, то настаўнікі нават не спрабавалі хаваць ад вучняў сваёй злобы і агіды.

Заткнуць гэта чмо

Найбольш мяне абраўала сітуацыя, калі адна маладзікаваная настаўніца рускай літаратуры («А тепер, дэти, рассмотрим с вами позіцию Польверлена»), якая дамагалася добрага стаўлення ад вучняў тым, што «сіяўвалі» з дзесяцікамі і аўтамабіляў з дзеяцткамі вонратку, каханне ды серыйлы, — скрыстоўваў практыкантак, каб падніці свой аўтарытэт у класе: «Вы, Катя, урок ведите, я тут на задней парте стихотворение поспрашиваю!» — «Оксана Сергеевна, заткните это чмо, она мешает нам стихотворение повторять!» Настаўнікі ў серыйле «Школа» паказаныя таксама, як яны ёсць.

Мне бязмежна пашанавана з выдатнай настаўніцай рускай мовы і псаіхолагіі, якая апекавалася мною падчас педпрактыкі. Але гэта быў адзіны вынятак, які падцвярджаў правіла.

І асабліва гэты беларускі момант з убіяннем дзесяці на галовы асноваў Іцалогіі. Мой «звярыны» 9 «Г» ладзіў негалосны сабажатак школьнаму БРСМу. І за гэта я гэтых «жывёўлаў», які называлі іх на настаўніцай, бізмежна паважала. Хопі, вядома, я стаўленне да розных дзеяціў было неадназначнае. І гэта неадназначнасць таксама захобуваеца ў серыйле «Школа». Дзесяцікласнік супстрака на калідоры сваёй бачніцы-аллагоўкі: да малодшага выклікалі. Сын пачынае прычывацца бацьку, да яму жуйку, каб заражаваць перагар:

«Сначала меня позорил, тепер Фед’ку позориць. Нет, дeneц на похмел не дадам, откуда у меня, у нас что, кто-то, кроме матери, работает?» Потым ён здабывае ў сталойцы лішнюю порцік для малодшага братага, ідзе размовы пра то, што ў малога няма ранца, няма спартовай формы... «Не, не надо помогать, я сам малого одену!», — кажа ён сабрам. А потым кідрэ ў аднакласніцы гроши ў ідзе пратыўваша іх у стрып-бар. І штодня бецца з аднакласнікам-каўказцам, бо «этот хач» надта гарнавіль: «Они дружить не умеець, только воевать, они это давно доказали».

Праз пяцідзесяці пасля пэдпрактыкы мы здавалі дзяржаўны іспыт па методыцы выкладання мовы і літаратуры. На консультанта выкладчыцы, якая сама немаведама калі ў апошні раз выйшла з школу, які разгадавацца. Яшчэ пяцідзесяці чалавек з патоку таксама рагаталя.

Цалкам верагодна, я і бабра «звярыны» як будуче месца працы, калі не наглядчыкі гэта гэта звярынцы. Вось акуратое, што рабілася ў настаўніцай, прыводзіла міне ў супрадуктыўнай жах. То, што ўвесь малады педсклад гуляў у КВЗ, у настаўніцай размалюўшы толькі пра гэта, а школу скрыстоўваў як месца, дзе лижкі з правоўнай кніжкай, бывоўшы палаўнікі бяды КВЗнікі быў там найчалавечкайшымі педагогамі. Іх старышыя калегі быў большай абмеркаванымі і жорсткімі жанчынамі і мужчынамі, якіх даводзіў да шалу стрэс і нізкія заробкі. На наўчаннікі звычайна, як трывалы дысцыплинай на іх. Забірайце і рвіце кнігі, часопісы і сышкі не па вашым прадмеце. Стайце двойкі атрамантам у жур-

КУЛЬТУРА

► ГАДАВІНА

ВЯРТАННЕ МОВЫ

Аляксей ХАДЫКА

**26 студзеня споўнілася 20
гадоў з прыніцца Вярхоўным
Саветам БССР XI склікання
«Закона аб мовах». З гэтай
нагоды старшыня Таварыства
беларускай мовы Алег Трусаў
правеў прэс-канферэнцыю.**

«Закон аб мовах» тагачаснай БССР, нагадаў спадар Трусаў, зацвердзіў ВС БССР XI склікання на адным са сваіх апошніх пасяджэнняў, «падзаслону». Приніцце закона стала знакам падзеі, яно нівелівала прычыну татальнай русіфікацыі, што ішла ў Беларусі з 1959 года з увядзеннем у дзеянне закона аб адлукані, кі дазволіў перавесці ўсе школы ў вялікіх гарадах на рускую мову, а башкім адвольна вывалаць дзіцяці ад выучэння беларускай мовы.

У 1990 годзе вяртанне мовы ў школы пачыналася з нуля: з часоў

Машэрава — Брэжнева ў гарадах не засталося беларускіх класаў, нацыянальную літаратуру выучалі па-руску, а мову — толькі ў праграме 4-8 гадоў научвання. Паступова мова вірнулася ў научальны працэс з пачатковых класаў, паўстаўшая першай мінскай беларускамоўнай школа на вул. Уральскай, пачаў працаваць створаны ў 1990 годзе Уладзімір Класам беларускі Ліцэй.

Тэрмін увядзення Закона быў, не ў прыклад Прыбалтыйскім краінам, распягнуты (10 год), але шансы беларусізацыі школы, а за ёй і грамадства, выглядалі цалкам пазітыўна. Да сярэдзіны 1990-х колькасць першакласнікаў беларускамоўнага научвання сягала 2/3. Здавалася, яшчэ 5 гадоў — і беларускі школьнікі складаў 75–80 працэнтаў. Ішоў пераход на беларускамоўнае выкладанне ў ВНУ, які стымулювалі адвальную вывалаць дзіцяці ад выучэння беларускай мовы.

Функцыянальнае вяртанне мовы да грамадскага жыцця перапыніў адкат пасля ганебна-

га рэферэндуму 1995 года. Тым не менш Алег Трусаў выказаў аптымізм з нагоды перспектыв беларусізацыі. Насуперак зняжэнню колькасці беларускага школьніцтва да катастрафічных 18 працэнтаў, усе сацыялагічныя аптысані апопнянія часу, праведзеныя дзяржаўнымі і недзяржаўнымі агенцтвамі, паказваюць, што мову тытульнай нацыі як абалісціўнай каштоўнасці упершыню пачаўшы прысьмыць больш за 50 працэнтаў насельніцтва.

Колькасць носьбітлай літаратурнай рускай мовы, са спыненнем із фізічнага прытоку з-за мяжы, знізлася да 1-5 працэнтаў, у той час большасць грамадзян калыстаєцца трасянкай. Навукоўцы, даследуючы практику маўлення, ліца ѿ жывым разрэзом вяртнанія да паўнавартаснай беларускасці. Шансы нацыянальной мовы ўзрастоўчы на фоне пераарыентацыі моладзі на вывучэнне англійскай замест рускай у якасці мовы міжнародных зносін.

Есьць іншыя станоўчыя фактыры. Упершыню за шмат стагоддзяў беларусізуеща касцёл, следам за якім начынчанаша пераглядмоўнай практикі іншых канфесій. Вырасла пакаленне маладых беларусаў пачатку 1990-х, зараз не дазва сустрэць чыноўніку толуэроўно, які вольна карыстаецца беларускай мовай — ад міністра культуры Паўла Латушкі да кіраўнікоў гарадскога ўзроўню. У грамадскія кансультатыўныя рады мислющыя кіраўніцтва запрашае сябrou ТБМ. Застаўшыся спадзяваніем, што вынікі перапісу-2009, які і папярэдняга, паспрыяюць станоўчаму падъязду да нацыянальнай мовы.

Звяртаючыся да кіраўніцтва краіны з нагоды 20-годдзя «Закона аб мовах», ТБМ патрабуе

адмінінці накіраваныя на русіфікацію папраўкі, унесенны ў яго ў 1998 годзе. А таксама вярнуцца да практикі спрыяния беларускай школе: ад павелічэння гадзін выкладання мовы і літаратуры да аднаўлення беларускіх курсаў гісторыі і географіі ў школе і курса «Беларусазнаніцтва» ў ВНУ і 20 працэнтаў даплаты за беларуское выкладанне ў сярэдняй спецыяльнай і вишайшай школе.

Грамадзян Беларусі ТБМ запрашае да ўзделу ў выбарах мясцовых саветаў на платформе падтрымкі беларускай мовы і культуры, нагадваючы, што ў 1999 годзе дзягутатам ВС як сабры Таварыства сталі 13 чалавек. А часы прыярытэту беларускай мовы вяртаюцца, лічыць Алег Трусаў.

► ВЫСТАВЫ

ВАСІЛЬ СУМАРАЎ І ІНШЫЯ. НАПЕРАД З СССР

Аляксей ХАДЫКА

**У гісторіі мастацтва часам
сустракаюцца імёны
жывапісцаў ці скульптараў,
чые жыццё пакінула па сабе
вялікую памяць не столькі за
кошт створаных шедз'ёрд, а
колкі дзякуючы выхаваным
імі таленавітам і нават
геніяльным вучням.**

Скажам, выкладчык і прафесар піцерскай Акадэміі мастацтваў, настаўнік плеяды мастакоў Расіі і нацыянальных ускрайніх імперыяў, Павал Чысцяковіч. Або ягоныя вучаны, Юдаль Пэн, начынчанік віцебскай школы мастацтва XX стагоддзя і творчы «бацька» Марка Шагала. Прый гэтым лёс і Чысцякова, і Пэн выдаўдзіць, што самі выкладчыкі выхаванцы адначасова заставаліся таленавітмі мастакамі.

Да ліку такіх унікальных выкладчыкаў і адначасова цудоўных творцаў належыць Васіль Сумароў, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1981), які нарадзіўся праз 106 гадоў пасля Чысцякова — у 1938 годзе ў Мінску.

Выставка «Васіль Сумароў. Настаўнік і вучні», што адчынілася 15 студзеня ў Нацыянальным мастацкім музеі і працягнела там да 15 лютага, самай свайг канцепцыі засведчыла відавочную, агульнаіронічную значнасць прафесарска-выкладчыкага ўнёску Сумарава, зробленага ў развіцці выяўленчага мастацтва. Стаяўши на чале дзіцячай народнай студыі пры Палацы тэкстыльщыкаў у Мінску ў 1965 годзе, хывагісц цігам чвэрці стагоддзя ачыніў шлях да творчыстай таленавітай моладзі ў не зусім спагадлівай да маладых талентаў беларускай, зблішага пралетарскай, стаўці.

Узыходжанне ў свет мастацтва школа Сумарава аднолькава гарантавала і дзяцем творчай багемы, і сялянска-рабочай косткі, якім па розных прычынах не даўдзілася стартаваць у прафесию праз звязану мастацтвам вучельню. Такая восьмі выслы мастацкай свободы, на якой вырасла цялая генерацыя знакамітых не толькі ў Беларусі, але і за межамі жывапісцаў, графікі, дызайнеру. Многі з іх далучыліся да сёлетнія выставачнага праекта колеравых градацый, мяккасцю пластычных пераходаў.

Такія розныя, але аднолькава пазнавальныя, прызнаныя імёны — Раман Заслонаў, Ігар Бархаткоў, Андрэй Задорын — усе яны вучны мастацтва.

Асабістая для мяне важна, што Васіль Сумароў не шукаў свой шлях на творчы Парнас праз гарантавану запатрабаванію ў рамках савецкай сістэмы палітзаказу тэм, увасабленне якіх у яго працах можна пералічыць па пальцах.

У праграмнай карціне «Мой дом» (1973), адначасова вельмі асабістай і сінтэтичнай, адлюстраваліся рысы «суворага стылю» — шчырае перажыванне звычайнага, штодзённага жыцця чалавека, узнятага да паэтычнага абагульнення. Адвечная чалавечая пачуцці і клюпоты замест пластикатных лозунгаў, зрабіўшыся зместам мастацкага выказвання, передадзены праз абагульненія і экспрэсійныя формы і насычаныя колеравады.

Праўда вобразу почала прыঁց-ваць увагу да сумароўскіх работ у самыя застоіны часы. У наявадзячых краініцах 1970–1980-х увасаблялася не проста прыгажосць беларускай зэмлі, але і падыхаўшыя тысячагадовай даўніны старожынага краю, караткевічайскі гісторычны рамантызм. А побач з манументальнай кампазіцыямі мастак ствараў камерна-лірyczныя нацюрморты і краявіды, адзначаныя тонкай гармоніяй колеравых градацый, мяккасцю пластычных пераходаў.

Сапраўднае мастацтва, якое жыло ў карынах майстра, адчыняла для яго твораў залы вялікіх музеў, вабіла прыхільнікаў, якія бесспамыкова адчуваілі шчырасць яго таленту. Там сказаныя на адкрыцці выставы вядомымі графікамі і пазтам Рыгорам Сініцінам словамі пра тое, што Сумароў «з'яўляецца сапраўдным бацькам нацыі», не падающа перабольшваннем.

Гэтымі днімі ў мінскіх выставачных залах адчыніліся яшчэ дзеве выставы, якія сведчаць, як і экспазіція сумароўскіх работ, што шлях да самаразлізапы і грамадскага сцвярджэння ў познім савецкі часы лижай працягненіем індывідуальнага стылю, адрознага ад трафарэтных рамак калектыўных тэматычных выставаў і ідалагізаванага дзяржаўаказу.

Аляксандру Ісачову (1955–1987), зачучасна памерламу мастаку з Мазыра, можна закідаць у вінаўнасці яго міралагічных скожэтаў і вучнёўскую статычнасць вытыханых да дробізі формаў, калі не памятаць, якую ўхваліваную розніцу выкіпілай сирод тисячнай прыхільнікай яго творы. Дагэтуль памятныя даўжэнія яго работ выстаўлена на 14 лютага ў Музее сучаснага мастацтва (пр. Незалежнасці 47).

Яшчэ адна адметная выйтная асоба мастацкага свету Беларусі, іранічны і разнастайны графік, дызайнер Уладзімір Цэслер (працы творчага тандэма Цэслер — Войнікана электрызівалі атмасферу экспазіцій познесавецкага часу свайг нестандартнай вобразніцай) — прапануе персанальны праект «Вектарная прастора» ў Галерэі «Ў» (пр. Незалежнасці, 37а). Гэтая выставка — уводзіны ў майстэрню мастака, аналагія і ўхваленне тэхнічнага прыёму — вібруючай, геаметрызованай лініі, да чаго і тробы быць гатовым наведваць галерэю.

Пры ўсёй абмежаванасці музейнай прасторы — вібруючай, геаметрызованай лініі, да чаго і тробы быць гатовым наведваць галерэю.

Хаты творчасць Ісачова была хутчэй выяўленнем з'яўва сацыялагічнага характару — дэманс-

Новы Час

Масава-палітычная газета
Вядома з сакавіка 2002 г.
Галоўны рэдактар
Аляксей Кароль

Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 206 ад 20 ліпеня 2009.

ЗАСЧАВАЛЬНИК: Мінскі гарадскі арганізацыя ГА ТБМ імя Ф. Скарыны. Адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцева, 13. Тэл.: 284-85-11.

ВЫДАВЕЦ: Прыватнае выдавецтва кунітарнае прадпрыемства «Час наўінаў».

Пасведчанне № 64 ад 12.01.2007 г.

АДРАС РЭДАКЦІІ І ВЫДАЎЦА:
220012, г. Мінск, зав. Інструментальны, 6-214.
Тэл.: +375 21 12, +375 17 280 19 71.
nouchas@gmail.com; www.nouchas.org

НАДРУКАВАНА ў друкарні УП «Плутас-Маркет».
Мінск, вул. Халмагорская, 59 А.

Замова № 84

Падпісаніа да друку 29.01.2010. 8.00.

Наклад 6000 асобнікаў. Кошт свабодны.

Радзіцца можа друкаваць артыкулы здэя палемікі, не падзяляючы позіцыі аўтараў.

Пры выкарыстанні матэрыялаў газеты спасылка на «Новы Час» абавязковая.

Рукапісы рэдакціі не вартае і не разынажае мастацкія творы.

Чытальская пошта публікуецца паводле рэдакцыйных меркаванняў.